

Кіровоградська єпархія Української Православної Церкви

**ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»**

Соціальне служіння Православної Церкви на теренах України: історія, практика, стан і перспективи

**Збірник тез
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Кіровоград, 19 травня 2016 року)**

Кіровоград – 2016

УДК 261.5
ББК 86.212 (4УКР)
С69

Редакційна колегія:

кандидат юридичних наук, доцент І. І. Литвин, кандидат юридичних наук, доцент Г. Ю. Шаркова, кандидат філософських наук, доцент В. А. Ігнат'єв, кандидат філософських наук В. Д. Косенко, протоієрей Роман Кондратюк.

Соціальне служіння Православної Церкви на теренах України: історія, практика, стан і перспективи: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 травня 2016 р.). Кіровоград : ПВНЗ «КІДМУ КПУ», 2016. – 140 с.

Видання містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Розглянуто актуальні проблеми стану соціального служіння Православної Церкви в Україні із залученням до обговорення провідних науковців, представників духовенства та фахівців-практиків галузі соціальної роботи з усіх регіонів України.

Збірник тез розраховано на широкий читачський загал.

Збірник тез надруковано в авторській редакції.

© Автори, 2016

© Кіровоградська єпархія Української Православної Церкви, 2016

© ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету», 2016

ЗМІСТ

Вітальне слово високопреосвященнішого Іоасафа, архієпископа Кіровоградського і Новомиргородського	6
--	---

СЕКЦІЯ № 1. ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Барно О. М. Розвиток сучасного християнства для духовності українського народу .	8
Верескун І. М. Стан сучасного сприйняття духовенства та вірян	14
Гуць А. О. Актуальність десяти заповідей як нормативу відносин людства і Господа Бога	16
Дорошенко О. М. Мрії здійснюються – аксіома, кожна дитина потрібна та унікальна – теорема	18
Ігнат'єв В. А. Воцерковлення інтелігенції як завдання соціального служіння	19
Коломійченко В. В. Вплив соціального служіння на виховання та формування людської особистості	23
Кушнірчук Я. В. Культурно-освітня діяльність православного духовенства і виховання молодого покоління в умовах державної незалежності (2000–2010 р.р.)	26
Михалкович М. І. Духовно-моральний стан молоді в період фундаментальної трансформації суспільства	32
Осадчий С. Ю. Киевская русь – Украина – Болгария – исконный исторический путь ...	36
Скорупо В. О. Свобода та любов як категорії соціального служіння	39
Ткаченко С. П. Место священника в диаконии на приходском уровне	41
Толубець А. М. Обґрунтування важливості соціального служіння у Старому та Новому Завітах. Приклад благодійності святого праведного Іоанна Кронштадтського	46
Шиманович А. О. Висвітлення соціальної активності Церкви у сучасних ЗМІ та соціальних мережах з точки зору євангельських морально-етичних норм	50

Шукрута Л. В. Добро існує там, де його творять	53
--	----

**СЕКЦІЯ № 2. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Акімова Н. В. Імідж церкви в контексті інтернет-новин	56
Гейко Є. В. Психологічні особливості полісистемної цілісності особистості студента – майбутнього психолога	58
Дігтяр В. В. Діяльність територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Ленінського району міста Кіровограда	62
Кареліна А. А. Проблемні аспекти в соціальній роботі	66
Кузьменко Р. В. Сучасні практики соціальної роботи з людьми, які живуть з ВІЛ	68
Новак С. В. Служіння «Асоціації православних сімей Кіровограда» бідним людям похилого віку	70
Скрипниченко Л. Й. Реалії діяльності громадської організації «Кіровоградське обласне об'єднання батьків дітей з особливими потребами і інвалідів»	74
Сябренко Г. П., Колева Г. М. Менеджмент та особливості організації медико-психологічної реабілітації на базі госпіталів для ветеранів війни та центральних районних лікарень в Україні	76
Шемедюк І. В. Волонтерство: історичний аспект, поняття та принципи діяльності	81

**СЕКЦІЯ № 3. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ
Й ПРОСВІТНИЦТВО**

Бобрик А. І. Християнське служіння в хоспісі	86
Вінницька Н. М. Система психолого-педагогічного супроводу вихованців дитячого будинку «Наш дім»	90
Гага А. А. Адаптація дитини в рамках інклюзивної освіти	94

Дорошенко О. М.	
Супровід школярів з вадами слуху в контексті інклюзивного навчання ...	100
Друзь Л. А.	
Психолого-соціальна робота з дітьми з особливими потребами	105
Іващенко С. М.	
Співпраця школи з громадськими та релігійними організаціями (з досвіду роботи)	108
Завражна І. С.	
Формування соціальної компетентності і виховання моральних цінностей особистості в освітньому середовищі позашкільного навчального закладу	111
Коваленко Н. М.	
Правова культура та християнська мораль в системі духовно-морального виховання молоді	116
Косенко В. Д.	
Соціальне покликання вітчизняної інтелігенції	122
Марчук Н. М., Полудень Л. В.	
Соціальне служіння в освітньому середовищі: психолого-соціальна робота, духовно-моральне виховання й просвітництво	124
Осташик І. О.	
Духовно-моральне виховання й просвітництво в роботі практичного психолога	126
Тараненко Р. К., Воронова Ю. В.	
Особливості психологічної корекції вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації дітей засобами арт-терапії	130
Чеканова О. С.	
Соціальна інтеграція дітей із загальними порушеннями в розвитку в умовах інклюзивної літньої школи	133
Шишова І. О.	
Підготовка студентів до роботи із дітьми з особливими потребами та християнська церква	137

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕННІШОГО ІОАСАФА,
АРХІЄПИСКОПА КІРОВОГРАДСЬКОГО І НОВОМИРГОРОДСЬКОГО
УЧАСНИКАМ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, ПРАКТИКА, СТАН І
ПЕРСПЕКТИВИ»**

Шановні організатори та учасники конференції, ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Питання, як допомогти нужденним і як зробити, щоб в суспільстві було більше любові, одне з головних питань для роздумів християн в нашому сучасному секуляризованому світі.

Соціальне служіння заповідане нам Самим Христом. Ісус говорить в Євангелії: «Те, що ви зробили одному з найменших братів Моїх цих, те ви Мені зробили» (Мф. 25 : 40). Тобто служіння ближньому – це служіння Богу. Тому в центрі церковного життя – не тільки Євхаристія, не тільки молитва, не тільки вивчення і проповідь слова Божого, а і справи милосердя: діяльна допомога тим, хто має потребу в такій допомозі.

Соціальні проблеми існували завжди. У вітчизняній історії їх вирішували по-різному – нерідко діаметрально протилежними методами, керуючись різноманітною мотивацією, створюючи і розвиваючи різні форми соціальної роботи. Православна Церква на наших землях з самого початку свого буття відігравала активну роль у справі допомоги нужденним і знедоленим - історія рясніє яскравими прикладами церковної благодійності. Під час епідемій, воєн віруючі люди допомагали всім, хто мав потребу в такій допомозі, незалежно до їх віри. Заборонене в радянські роки і відроджене в останні десятиліття, соціальне служіння Церкви переживає новий етап свого розвитку. Євангельські слова про любов і сьогодні в нашій Церкві втілюються в реальні справи милосердя. Спонтанно виниклі ініціативи активних священиків і мирян в соціальній сфері поступово знаходять ясні структурні форми. На єпархіальному та парафіяльному рівні реалізується безліч соціальних проєктів, в рамках яких ведеться робота з обездоленим дітьми, бездомними, людьми похилого віку, інвалідами, залежними тощо. Священик вже давно перестав бути «дивиною» в лікарнях, дитячих будинках, місцях позбавлення волі - там, де потрібно слово і діло християнської підтримки.

Можна з усією впевненістю сказати, що зараз і в Кіровоградській єпархії відбувається відродження соціальної місії Церкви. Наше служіння виходить на новий рівень. Церковна благодійність стає не тільки долею активних християн, але і сферою особливої уваги всього церковного організму.

Сьогодні в Українській Православній Церкві поступово вводиться посада парафіяльного соціального працівника. Для того, щоб вона не була формальністю, але реально допомагала реалізації церковної благодійності в

сучасних умовах, православний соціальний працівник повинен знати, як вирішуються соціальні проблеми в державі, розбиратися в чинній законодавчій базі, мати уявлення про форми роботи з різними цільовими аудиторіями і т. д. У зв'язку з цим надзвичайно важливим стає співпраця Церкви і всіх тих, хто займається соціальною роботою в державних установах, в громадських організаціях, в рамках добровольчого руху.

Конференція «Соціальне служіння Православної Церкви на теренах України: історія, практика, стан і перспективи» відбувається вперше на теренах Кіровоградської області та в силу контингенту покликана об'єднати зусилля духовенства, юристів, лікарів, освітян, психологів соціальних працівників, волонтерів для злагодженої та якісної роботи всіх небайдужих на площині соціальної допомоги особливим верствам населення.

Бажаю усім учасникам конференції плідної роботи, успіхів та натхнення!

Закликаю на Вас Боже благословення: нехай неупереджений обмін думками слугує на благо і Церкви та на користь нашого суспільства!

З повагою

Керуючий Кіровоградської єпархії УПЦ

+ЮАСАФ,

АРХІЄПИСКОП

КІРОВОГРАДСЬКИЙ І НОВОМИРГОРОДСЬКИЙ

19 травня 2016 р.

м. Кіровоград

СЕКЦІЯ № 1. ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ХРИСТІЯНСТВА ДЛЯ ДУХОВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Барно Олександр Миколайович
професор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
педагогічний університет ім. Г. Сковороди»,
академік Міжнародної академії з креативної
педагогіки, доктор педагогічних наук

Зараз, коли розкрились орієнтири справжнього морального шляху, нехай і в надто віддаленій, ідеальній перспективі, і тому стала особливо очевидною не лише необхідність покаяння, але й уся повнота багатоманітного матеріалу покаяння, коли перед «внутрішнім зором» постав об'єктивно-моральний закон в усій величі як його цілісної структури, так і гармонії його частин; коли сам цей моральний закон вказав на виконання волі Божої як на основу своєї природи.

Разом з тим дуже важливо знати досвід наших відданих Богові предків. Зупинимося на одному з таких святих отців церкви – Ігнатії (1807-1867), який коротко і точно виклав аскетичне вчення святих отців церкви. Ось його думки, знання яких особливо необхідне сьгоднішньому християнину: «Обыкновенно люди считают мысль чем-то маловажным, потому они очень мало разборчивы при принятии мысли. Но от принятых правильных мыслей рождается все доброе, от принятых ложных мыслей рождается все злое. Мысль подобна рулю корабельному: от небольшого руля, от этой ничтожной доски, влачащейся за кораблем, зависит направление и, по большей части, участь всей огромной машины», – так писав єпископ Ігнатій, підкреслюючи значення наших думок, поглядів і теоретичних знань в цілому для духовного життя, тобто для зцілення, перетворення і відродження душі Духом Святим. Духовне життя, як відомо, включає в себе не лише правильну догматичну віру і євангельську моральність, але й те, що найбільше характеризує його саме як духовне, – знання і беззаперечне дотримання особливих законів, що визначають розвиток нової людини. Інакше кажучи, правильне теоретичне розуміння духовного життя певною мірою визначає процес переродження старої людини, яку розтлівають звабливі пристрасті, в нову [120], – міркує професор А.Н. Осипов.

Однак саме теоретичне розуміння цього питання виявляється не таким простим, як може здаватися на перший погляд. Багатоманітність так званих духовних шляхів, які пропонують зараз нашим співвітчизникам заради їх «спасіння» непрошені «просвітники» з усіх кінців світу, у тому числі й

християнські різних конфесій, є однією з ілюстрацій складності цієї проблеми. У зв'язку з цим постає винятково важливе запитання: чим характеризується справжня духовність? І хоч про це, як нам здається, достатньо говорить двотисячолітній досвід церкви устами своїх святих, однак насправді сприйняття його сучасною людиною, яка виросла в умовах бездуховної цивілізації, зустрічає немалі труднощі.

Настанови про духовне життя святих отців православної церкви завжди давалися згідно з рівнем тих, для кого вони призначалися. «Просто так», для науки» отці не писали. Багато їх порад, звернених до подвижників високого заглибленого життя, неприйнятні в повному обсязі для сучасного християнина, духовного немовляти, оскільки можуть виявитися непосильними для нього, передчасними і тому вкрай шкідливими. З іншого боку, розмаїття й неоднозначність цих порад здатні ввести в оману і зовсім дезорієнтувати людину недосвідчену. Уникнути цих небезпек при вивченні духовної спадщини святих отців, не знаючи хоча б найважливіших принципів духовного життя, дуже важко. Разом з тим, і без вказівок святих отців неможливо уявити правильного духовного життя. У світлі цієї суперечності, яку, здавалось би, неможливо вирішити, і виявляється вся значущість духовного спадку тих отців, переважно близьких до нас за часом, які «перенесли» попередній досвід духовного життя на мову, зрозумілу для сучасної людини, яка мало знайома з цим життям і не має, як правило, потрібного наставника.

Серед таких святих виділяється святий Ігнатій, сподвижник віри, глибоко духовний письменник. Особлива цінність його творінь полягає у тому, що вони, будучи плодом не лише ретельного теоретичного вивчення досвіду отців, але й особистого його втілення, дають спраглому спасіння сучасному християнину бездоганно правильний «ключ» до розуміння усього спадку святих отців.

Останнє висловлювання відкриває собою ще один важливий аспект у розумінні духовного життя і його законів: не чесноти самі по собі і не труди приносять людині благо Царства Божого, яке між нами є (Лк. 17: 21), але покірність, яка з них випливає. Якщо не набувається покірність, безплідні і марні всі труди і чесноти. Разом з тим, тільки подвиг виконання заповідей Христових навчає людину покірності чи, за словами преподобного Симеона, її немочі, через пізнання якої і відкриваються людині ворота раю. Так з'ясовується одна з найскладніших проблем у богослов'ї: про співвідношення віри і так званих добрих справ і помислів, тобто системи дій.

Саме тому як в моральному житті окремих особистостей, так і в житті людських спільнот будь-якого характеру можна спостерігати швидше дію порядків, ніж безпорядків. Звичайно, ці порядки можуть здійснюватися несвідомо. Реальність цих порядків виявляється хоча б у тому, що кожна людина розкривається у своєму житті і для себе, і для оточення (соціуму), в основному, закономірним чином чи, щонайменше, в подібних обставинах

подібним чином. Так міркує протоієрей Владислав Свешніков про релігійно-моральне життя людської особистості, зануреної у потік історичного часу і причетної одночасно до надприродної Божественної благодаті в живій стихії буття церкви. При цьому в центрі уваги автора стоять питання православної християнської моральності в їх основній тезі: ідеї церковності, православної духовності, заповіданої Євангелієм досконалості.

Це стається не лише за необхідності вибору при альтернативних рішеннях типу «так» чи «ні», але в розумінні зібраності багатьох «так» у несуперечливу моральну будову. Якщо ж у людини всі її «так» і «ні» вибудовуються в цілісну картину, вважається, що це морально суперечлива людина. І це загалом не така вже й рідкість, особливо в ті часи і серед тих народів, де і коли поняття моральності й кримінальної відповідальності збігаються, і не тому, що такий тонкий і змістовний обсяг юридичного права, але застосування моральних принципів починається майже там само, де й застосування законів, тобто там і тоді, де і коли розуміння власне моральних закономірностей стало принципово чужим суспільству і люди як за домашнім вихованням, так і за дією соціального середовища виростають настільки морально збоченими, що й говорити не варто про якусь орієнтацію в морі моральних цінностей.

Але такий тип суспільного розвитку, хоча й не рідкість, усе ж є страшним моральним викривленням, що опускає людину на рівень тварини і може виправитися лише у результаті дива.

Значно більш звичні ті моральні безсистемності, які виникають у результаті несправжнього знання або неґрунтовного міркування.

Будь-який суб'єктивний моральний порядок, якщо він не прив'язаний до об'єктивного морального світу, як би він не був систематично струнко організований, завжди щонайменше обмежений своїм рівнем і якістю моральних уявлень і переживань. І все ж як особистості, так і людські суспільства вимагають саме системності, закономірності, моральної упорядкованості, нехай неповної, недосконалої, неточної, а часом і зовсім викривленої, глибокої чи неглибокої, орієнтованої раціоналістично чи заснованої на таємних містичних відчуттях. Вимагають, щоб не жити в безумстві суперечностей і не загинути в безодні повного нерозуміння. Вимагають, щоб хоч якоюсь мірою безпомилково, нехай на рівні свого найнижчого і нечистого морального порядку, але орієнтуватися в житті, хоча б в найбільш штатних пропонованих ним ситуаціях. Вимагають, зрештою, щоб менше думати, тому що думати важко, а легше – чинити майже автоматично за заданою програмою.

Якщо ж хтось шукає об'єктивно моральних шляхів життя, той знає, що, якими б складними не були порядки, які й лежать в основі цих шляхів і пропонують моральний ключ до вирішення конкретних ситуацій, але це – порядки! Знає, тому що бачить їх як в конкретностях волі Божої, так і в Божому одкровенні.

Але конструктивність і життєвість заповіді може бути лише видимим, будь-яке безумовне «так» – життєве і конструктивне. Ось, наприклад, і теоретична і практична заповідь: «Убий ворога» (або, за словами російського письменника-гуманіста, «Якщо ворог не здається, знищують»). Сказати про неї важливо лише у тому розумінні, що вона дуже поширена у житті.

Якісними рисами нового типу гуманістичного вчення виступають позитивне ставлення до життя, соціальна активність людини, гідні стосунки з іншими людьми, з природою на основі власної свободи і відповідальності. Це стає головними орієнтирами для духовного сьогодення українського суспільства.

Сучасна соціально-культурна ситуація в українському суспільстві актуалізує питання його гуманістичного майбутнього. Відомо, що духовність виступає невід'ємною рисою цивілізованого суспільства, а основу духовності складає моральне багатство людини і її моральні цінності. Сьогодні стає зрозуміло, що українське суспільство не зможе досягти нових рубежів в економічній, соціально-політичній і духовній сферах без підняття моральної і світоглядної культури. Мова йде про принципово нове розуміння її змісту, пов'язане з новими гуманістичними орієнтаціями, утвердженням загальнолюдських пріоритетів у відповідності з новими умовами буття людини. На сьогоднішній день людство не має альтернатив гуманістичному розумінню людини, однак зміст самого гуманізму виявляє полісемантичність і навіть суперечливість, припускає різноманітні інтерпретації. Яким бути новому гуманізму – це важливе питання сучасної духовної ситуації. Ми спробуємо продемонструвати, що ідея самоцінності і самодостатності людини вичерпала себе. Альтернативою виступає концепція гуманізму Іншого, яка розкриває нові можливості для розбудови української духовності.

Лінію пошуку трансформації принципу гуманізму в етико-культурологічному контексті репрезентують дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників: В. С. Пазенка «Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи» [41]; Т. І. Біленка «Гуманізм і моральність: екзистенційні виміри» [42]; В. С. Мовчана «Гуманізм. Людина. Свобода» [110]; Т. Д. Федорової «Гуманізм как проблема философии» [169]; М. Черенкова «Про дві традиції європейського гуманізму» [181]; Е. Левінаса «Гуманізм Другого человека» [88]; Р. Лейнга «Я» и Другие» [91] та інші. Сучасна українська філософсько-етична гуманістика, яка представлена плюралістичним колом ідей, вчень, концепцій, проєктів, центром своїх теоретичних досліджень вбачає обґрунтування гуманістичної перспективи, виявлення положень і аргументів на захист самої ідеї подібної перспективи. Об'єктом досліджень стає принцип гуманності і духовності в сучасних інтерпретаціях. Справа полягає не в тому, щоб відкинути гуманістичну теорію, а в тому, щоб наблизити її до сучасного життя.

Вчення гуманізму починається з прояснення природи людини, її особливості, унікальності. Принципова відмінність людини від тварин,

усвідомлення свого особливого призначення в житті забезпечує «піднесеність» людяності, складовою частиною якої виступає духовність. Людина відбувається лише в тому випадку, коли вона є духовною, інакше на неї чекає буття лише в якості суспільної функції. Слід зазначити, що на сьогоднішній день зміст, який сучасна людина вкладає в поняття «духовність», припускає варіативність.

В історії свого розвитку гуманізм мав різні інтерпретації, залежно від трактування природи, історії, світу, «свободи» і «природи» людини. Все розмаїття гуманістичних теорій можна звести до двох основних підходів: релігійного та атеїстичного. Релігійний гуманізм зводиться до спасіння людської душі шляхом звернення до трансцендентного. Релігія має своє обґрунтування людяності і вищих цінностей – любові, самопожертви, милосердя, співчуття та ін. І сьогодні в широкому загалі не втрачає своєї актуальності традиція пов'язувати духовність з релігією. Про це говорить М. К. Мамардашвілі: «...люди Бога не бояться. Не відчувають страху і сорому перед деякою вищою інстанцією, перед істиною. Але без цього не вибудовується ніяка нормальна структура свідомості, не складається ієрархія цінностей в ній. ... Ти можеш зайняти визначене місце в світі, тільки якщо в собі чи перед собою відчуваєш певну вищу точку» [105]. Релігія звертається безпосередньо до кожної окремої людини через єдину систему норм та орієнтацій, які є незмінними та абсолютними. Релігія передбачає піднесення людини над буденністю і відрив від конкретності земного буття в своєму зверненні до трансцендентного. Чи може ця орієнтація відповідати сучасності? Реалії сьогодення свідчать про те, що гуманізм не вичерпується інтерпретацією в контексті релігії. Атеїстична традиція розуміння гуманізму, що панувала тривалий час, стверджувала принцип антропоцентризму – самоцілі і самоцінності людини.

Для її прихильників було безсумнівним, що прогрес науки з постійним прискоренням в найближчому майбутньому остаточно переможе і перетворить природу, забезпечить щасливе життя людству. Сьогодні подібне розуміння гуманізму уявляється проблематичним, тому що людина, виявляється, і досі не може навіть остаточно сказати, хто вона. Отже, атеїстичний гуманізм прагне подолати утопічність релігійного з відчуженістю і трансцендентністю його ідеалів і визнає основоположним принципом ідею самоцінності і самодостатності людини.

Класичне розуміння гуманізму полягає в тому, що існує незмінна система ідеалів і здібностей, абсолютних смислів, які виступають в якості формальних критеріїв для оцінки добра і зла. Для суспільства і окремого індивіда вони були орієнтирами в діяльності і моралі, нормуючи ієрархічну систему цінностей, вищою з яких є цінність людини. Пафос класичного гуманізму в тому, що він спрямовувався до неможливої ідилії. Вважалося, що він ладний повністю подолати зло, страждання, смерть. Він породжував недосяжні ідеали і потреби, які неможливо задовольнити. В цьому полягає

його неспроможність. Тому він вироджується в умовність.

Концепція «нового гуманізму» передбачає переосмислення фундаментальних положень щодо людини, її суб'єктивності. Суб'єкт розуміється як поєднання всіх рівнів уявлень про людину, від індивідуального «Я» до «свідомості», відчуттів, діяльності, культури. Можна виділити концепцію «нейронної людини»; вчення про «ego-Я» в концепції коеволуції; розуміння людини як «діяльності», а соціуму як життєвого простору «діючої людини» та ін. В нових гуманістичних вченнях виробляється позитивне ставлення до життя. Якщо, наприклад, в екзистенціалізмі йдеться про «буття до смерті», то тут наголошується на усвідомленні свого місця в суспільстві, на участі в житті з іншими, що наповнює життя і смыслом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонов А. Г. Человек как смысловая модель мира / А. Г. Агафонов. – М., 2000. – 180 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
3. Анімiстичні вірування [Електронний режим] // Електронна онлайн бібліотека. – Режим доступу : http://ualib.com.ua/br_1293.html.
4. Белова С. В. Диалог – основа профессии педагога: [учебно-методическое пособие] / С. В. Белова. – М. : АПКиПРО, 2002. – 148 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: Наукове видання у трьох книгах / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 – 278 с., Кн.2 – 342 с., Кн.3, 2006. – 272 с.
6. Богуш А. М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання / А. М. Богуш // Виховання і культура. – 2001. – № 1. – С. 5-8.
7. Боецій С. Розрада від філософії / С. Боецій. – Київ : Основи, 2002. – 146 с.
8. Большой психологический словарь / [Сост. и общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко]. – СПб. : Прайм. – ЕВРОЗНАК, 2007. – 672 с.
9. Бондырева С. К. Нравственность / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – [2-е изд., стер]. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2008. – 336 с. – (Серия «Библиотека психолога»).
10. Васюрина А. Музыка у світових релігіях : особливості вияву / А. Васюрина // Світогляд – Філософія – Релігія : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 2. – С. 140-151.

СТАН СУЧАСНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДУХОВЕНСТВА ТА ВІРЯН

Верескун Іван Миколайович

священик храму Благовіщення Пресвятої Богородиці

Київської Духовної Академії,

бакалавр Православного богослів'я

Відразу хочу зазначити, що кращу сторону цієї теми озвучувати не буду, хочеться більше приділити увагу саме недолікам. Якщо ми говоримо зокрема про наш регіон, де теж немало було докладено зусиль по знищенню віри в Бога, дане питання, з наших спостережень, постає на сьогодні у не найкращому форматі.

Сприйняття духовенством людей, зокрема молоді, досить часто демонструє віддаленість один від одного. В свою чергу, священик постає у свідомості багатьох представників нашого суспільства як виконавач ритуальних послуг. А все те, за чим приходять людина до Церкви, з боку виглядає як чергова «галочка», що виводять при підведенні духовних підсумків. І часто через певний страх, власну необізнаність, іноді й небажання людина застрягає на вигідній для себе позиції в питаннях віри.

Дуже помітним є фактор нерозуміння людьми суті Богослужінь, Таїнств, окремих церковних священнодій як із сотеріологічної позиції, так і по змісту, наприклад:

- Таїнство Причастя найчастіше потрібне, щоб дитина менше хворіла...

- Хрещення, щоб не наврочили...

- Сповідь – окрема тема, в більшості звіт про особисті вчинки та – головне (!) – «допуск» до Причастя...

Не менш сумним прикладом є нерідкі фрази:

- Скільки триває процедура? (про Таїнства Хрещення, Вінчання тощо)

- Мені сказали прийти поставити свічку, замовити окрему молитву...

- Зараз «дядя» тебе *побрискає*...

Не так давно ми молитовно відзначали Світле Христове Воскресіння, проте для більшості жителів нашого міста це шанс побувати на прилеглій території храму (не всі заходять всередину), посвятити кошик з різноманітними продуктами та напоями – і на цьому процес духовного збагачення припиняється до чергового свята (коли щось потрібно буде знову посвятити) або ж до наступної Пасхи. Тобто реально розумієш, що в цьому щось не так! Не можна навіть порівнювати те, що для людства було зроблено Христом, і те, що людей більше цікавить тільки кошик з освяченими яствами...

Часто на запитання: «Чи вірите ви в Бога?» – звучить впевнена відповідь: «Так, я ходжу до храму, ставлю свічки, замовляю сорокоусти...» Коли починаєш розповідати про Ісуса Христа, Його настанови, Жертву за людство, можливість поєднувати своє життя з Ним через Таїнства Сповіді та Причастя, розумієш, що людина цього просто не знає, а бажання дізнатися у неї є!

Тут вже пропозиції до нас, священників, максимально використовувати традиційні методи проповіді Євангельського вчення, але знаходити й нові, можливо, навіть неформальні способи, як наблизити людей до Бога.

Можливо, це викличе обурення, але зустрічаються релігійні деномінації, у яких така діяльність добре налагоджена. Дана тема залишається відкритою для роздумів...

Побуває думка, що люди, які приходять до храму, в прямому розумінні соромляться чи бояться прямо звернутись до священника, задати йому питання, деякі хвилюють. Не готовий з точністю відповісти, чому саме так відбувається, але факт залишається фактом, люди запитують поради у чергових храму, касирів свічних ящиків, вірян... І дуже рідко у священника!

Треба до уваги момент, коли людина переборює в собі той страх, звертається, але все одно не знаходить підтримки. Можливо, її питання не зовсім відповідає і немає відповідати компетентності священника, а можливо, людина не чує живого слова про довіру Богові... І навпаки, з вуст священника можна почути інструкцію щодо кількості щоденних земних поклонів та різних «нагромаджень» під виглядом молитовних правил, сумнівних заборон, що не відповідають правилам Церкви. Останнє, звісно, не проходить безслідно і має теж певне відображення на сприйнятті суспільством Православної Церкви в цілому.

Ще одна проблема, яка постійно про себе заявляє. Чомусь не знаходиться часу на спілкування через зайнятість священника за Богослужінням та виконанням різних церковних обов'язків. Саме тут потрібно нагадати нам, священникам, про пунктуальність, уважність, щирість по відношенню до кожної людини.

Прикро, що навіть у час сучасних інформаційних технологій уява про живого Бога у нашому суспільстві не освітлюється, а навпаки наповнюється всім тим, що Християнство давно витіснило і довело неспроможність бути корисним для людини та її душі.

Специфічним та багатогранним явищем, що викликає багато запитань, є участь сучасного духовенства у різних суспільних заходах, зібраннях людей, особливо молоді. Особисто в мене постає запитання: чи доречно священнику в умовах сьогодення одночасно бути активістом, наприклад, спортивного клубу, спілки музикантів або ще якогось колективу і таким чином проповідувати Христа в тому форматі, в якому Його точно буде сприймати те чи інше окреме суспільство чи група людей спільних поглядів.

Вважаю, що подібні обговорення, об'єктивна оцінка і правдиве висвітлення релігійної та духовної ситуації нашого регіону допоможуть, об'єднуючи наші зусилля, зайняти якусь більш-менш спільну позицію і поступово зменшувати для людей "бар'єри" на шляху до Бога.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДЕСЯТИ ЗАПОВІДЕЙ ЯК НОРМАТИВУ ВІДНОСИН ЛЮДСТВА І ГОСПОДА БОГА

Гуць Аліна Олегівна

*студентка I курсу ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»*

Можливо, ні для кого не є таємницею той доконаний факт, що Бог є Любов. Але, на жаль, не всі можуть зрозуміти ту істину, що Любячий наш Отець дає нам Свої Заповіді не як тягар, а як милосердя. Щоб, виконуючи їх, людина мала успіх у цьому земному житті і вічне щастя у Небесній Батьківщині. Саме тому не зайвим буде нагадати багатьом людям ці такі відомі їй в той же час не зовсім зрозумілі Божі Заповіді.

Закон Божий – Десять Заповідей Божих, у яких міститься норматив відносин між людиною і Богом – у перших трьох; у решті семи – між людиною і ближнім. Вони написані не випадково саме в такому порядку.

Перша звучить: «Я – Господь твій, пусть не будет у тебя других Богов, кроме меня» [5, с. 44]. Це означає, що Бог є джерелом усіх благ і керівником усіх людських вчинків. І тому людина все своє життя повинна направити на пізнання Бога і своїми благочестивими вчинками прославляти ім'я його. У цій заповіді вказується, що Бог єдиний на всьому білому світі й інших богів мати неприпустимо.

У другій заповіді говориться: «Не создавай себе кумира...» [5, с. 45]. Богом забороняється людині створювати собі уявних або дійсних кумирів і схилитися перед ними. Кумирами для сучасної людини стало земне щастя, багатство, фізичне задоволення і фанатичне захоплення своїми лідерами і вождями.

Третя говорить: «Не произноси имени Господа Бога твоего напрасно» [5, с. 51]. Людині забороняється вживати ім'я Господа неблагоговійно, в життєвій суєті, в жартах або порожніх розмовах. Гріхами є богохульство, блюзнірство, клятвопорушення, порушення обітниць, даних Господу тощо.

У четвертій говориться про те, що треба пам'ятати день суботній і свято проводити його. Шість днів потрібно працювати, а сьомий присвятити Богові своєму. Це означає, що шість днів на тиждень людина трудиться, а в сьомий день (суботу) повинна вивчати слово Боже, молитися в храмі, а значить, присвячувати день Господу. У ці дні потрібно піклуватися про

спасіння душі своєї, вести благочестиві бесіди, провіщати розум релігійними знаннями, відвідувати хворих і ув'язнених, допомагати бідним.

В п'ятій говориться: «Почитай отця и матеръ свою...» [5, с. 53]. Бог велить завжди піклуватися, шанувати і любити своїх батьків, не ображати їх ні словом, ні ділом. Великий гріх – неповага до батька і матері. У Старому Завіті йдеться, що за цей гріх карали смертю.

Шоста говорить: «Не убивай» [5, с. 53]. Ця заповідь забороняє забирати життя у інших і у себе. Життя – великий дар Божий, і тільки Господь встановлює людині межі земного життя. Тому самогубство – це найтяжчий гріх. У самогубство крім самого вбивства вкладаються ще й гріхи маловір'я, відчаю, нарікання проти Господа і повстання проти його промислу. Усякий, хто має почуття ненависті до інших, бажає смерті ближнім, заводять сварки і бійки, той грішить проти цієї заповіді.

В сьомій написано: «Не прелюбодействуй» [5, с. 56] У ній вказується, що людині потрібно бути, якщо він не одружений, цнотливим, а якщо одружений, треба зберігати вірність чоловікові або дружині. Щоб не грішити, не потрібно влаштовувати безсоромні пісні і танці, дивитися спокусливі фотографії та фільми, слухати пікантні анекдоти.

Восьма говорить: «Не кради» [5, с. 57]. Бог забороняє привласнювати майно іншого. Не можна займатися крадіжкою, грабівництвом, дармоїдством, хабарництвом, а також ухилятися від боргів, обважувати покупця, приховувати знайдене, обманювати, утримувати зарплату найманого працівника.

Дев'ята говорить: «Не произноси ложного свидетельства на ближнего твоего» [5, с. 58]. Господь забороняє людині давати неправдиві свідчення проти іншого на суді, здійснювати доноси, наклепи, пліткувати і злословити. Це справа диявольська, адже слово «диявол» означає «наклепник».

У десятій заповіді Господь вчить: «Не желай жены ближнего твоего и не желай дома ближнего твоего, ни поля его, ни раба его, ни рабини его, ни вола его...» [5, с. 60] Тобто людям вказується на те, що треба вчитися утримуватися від заздрості й не мати поганих бажань.

Істиною є те, що жодна людина ще не втекла й ніколи не втече від власної совісті. Де б ти не пішов, де б не сховався, всюди твоя брудна совість тебе знайде і про себе нагадає отруйною гадиною. Навіть безбожники й ті відчують докори нечистого сумління і, лишаючись з ним один на один, невимовно страждають. Про яке ж тоді щастя можна говорити, коли така біда обсяде людину і ніщо не дає їй спокою, якого вона прагне всією своєю душею, не зможе заспокоїтися, доки не знайде його.

Отже, людина мусить зробити вибір, тобто скористатися Божим даром – вільною волею вибору: все життя ганятися за вітром, годувати ненаситну утробу пристрастей і тваринних бажань і, врешті, пожати страждання, скрегіт зубів і сльози чи віднайти, прийти і поєднатися з Творцем

і мати повноту своїх прагнень та заспокоєння душі. Бо як влучно сказав св. Августин: «Неспокійна душа моя, доки не поєднається з Богом».

Бо увесь сенс людського життя на землі полягає в тому, щоб, послуговуючись Заповідями, уподібнитися Сину Божому, Ісусу Христу і через уподібнення Йому та за Його допомогою відновити втрачену гідність бути Божою дитиною. І тоді вже, як дитина, сподіватися на спадок від Отця – Царство Небесне.

Головне ж, що потрібно запам'ятати, що Люблячий нас Творець дає ці Десять Заповідей нам зі Свого великого милосердя, через любов до нас, немічних. Не як непотрібний тягар, а як інструмент для осягнення щастя і Царства Небесного. Не випадково Ісус Христос наголошує на цих словах: «Хто любить Мене, той заповіді Мої зберігає» [1, с. 131]. В іншому місці Євангелія читаємо: «А Заповіді Мої не важкі... бо тягар Мій легкий і ярмо Моє любе...» [1, с. 145], «Заповіді, які дають життя тому, хто їх виконує...» [1, с. 156].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тофтул М. Г. Десять заповідей. Сучасний словник з етики. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
2. Десять Заповідей Божих. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bible-lessons.in.ua/dorogovkaz/zapovidy.html> – Заголовок з екрану.
3. Пояснення 10 заповідей божих. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://preobrazhennja.org.ua/content/poyasnennya-10-zapovidej-bozhyh> – Заголовок з екрану.
4. Християнський світогляд. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.chadobozhe.com.ua/upload/files/Предмети/Закон_Божий/2_клас/Урок_2/2nd_form_2pdf – Заголовок з екрану.
5. Біблія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bibleonline.ru/bible/> – Заголовок з екрану.

МРІЇ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ – АКсіОМА, КОЖНА ДИТИНА ПОТРІБНА ТА УНІКАЛЬНА – ТЕОРЕМА

Дорошенко Олена Миколаївна
завідувач Кіровоградської міської психолого-медико-педагогічної консультації

Мрією багатьох років наполегливої праці фахівців Кіровоградської міської ПМПК було проведення для дітей з особливими освітніми потребами інклюзивної літньої школи. І це відбулося. Сьогодні ми з гордістю можемо

констатувати – силами спеціалістів міської психолого-медико-педагогічної консультації був проведений захід, за результатами проведення якого в долі дітей з особливими потребами та їх родин намітилися позитивні тенденції.

Унікальність проекту полягала в тому, що до інклюзивної літньої школи були залучені діти, частина з яких мала категоричний висновок про недопустимість їхнього перебування у дитячому колективі. Щоб спростувати це твердження, потрібна була кропітка щоденна робота та сумлінна підготовка. До участі у роботі в інклюзивній літній школі були запрошені діти з розладами спектру аутизму, і вони склали третину учасників, другу третину склали діти з вадами слуху, третя частина – це були діти звичайного розвитку.

До того ж слід зазначити, що учасниками інклюзивної школи були не просто бажаючі, а діти, які пройшли відповідний курс навчання на базі міської психолого-медико-педагогічної консультації та готові були застосовувати на практиці отримані знання.

Фахівці Кіровоградської міської ПМПК протягом кількох років вивчали досвід Ізраїлю та Польщі, де проведення виїзних навчальних шкіл є звичайною практикою. Але застосовувати в чистому вигляді такий запозичений корекційний вплив неможливо, у цих країнах інша нормативна база та ментальність.

Зараз ми з впевненістю можемо сказати – результат є. Діти пройшли успішно навчання та засвоїли правила соціалізації у суспільстві.

Отриманий досвід спільного перебування дітей з різними інтелектуальними та фізичними можливостями дає багатьом дітям шанс на іншу життєву долю. І поки фахівці аналізують шляхи вдосконалення та способи застосування на практиці отриманих знань, батьки дітей з особливими потребами переконані: їхні діти можуть набагато більше, ніж донедавна стверджувала наука.

ВОЦЕРКОВЛЕННЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ЯК ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Ігнат'єв Віталій Аркадійович

*завідувач кафедри гуманітарних та економічних
дисциплін ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»,
ієрей, кандидат філософських наук, доцент*

Для кінця ХХ – початку ХХІ ст. характерний релігійний ренесанс, який охопив не лише пострадянські країни, а й увесь світ. І, звичайно, це є добра культурологічна ознака в епоху поширення ідей глобалізації, яка своїм

процесом зрівнює всі культурологічні особливості народів і держав. Повернення до рідної культури перевідкриває значення традиційних релігій, заставляє переосмислити те, що в них є важливим, вічним, а що нанесено історичним часом і просто звичаями.

При цьому особливу роль в поширенні культурологічної цінності релігії належить соціальним працівникам, інтелігенції, яка, за сьогоdnішніми даними, частіше себе відносить до віруючих людей, ніж, наприклад, представники робочих професій. Як правило, в будь-який історичний час традиційно віруючим були жителі сільських районів, але особливістю сьогоdnення є те, що саме сільські райони є найбільш інертними в плані наближення до цінностей віри. Більше того, саме сільські райони страждають на конфлікти, які відбуваються на релігійній основі.

Релігійна неосвіченість є однією з причин не тільки поширення конфліктів в традиційних релігіях, а й найбільш небезпечною для появи різних форм неорелігійних течій і організацій. Сучасні неорелігії головню своєю особливістю мають еклєктизм, тобто поєднання непоєданого. Так одна з необуддистських течій (реріхіанство) намагається поєднати буддизм з християнством. Або сучасна течія сцієнтистів підмінє поняття релігії наукою. А в той час, коли сучасна світова наука переживає методологічну кризу, це не дозволяє чітко відрізнити релігію від науки. Та у зв'язку з тим, що епоха науково-технічного прогресу все-таки виховувала вже не одне покоління саме на наукових цінностях, сцієнтизм став швидко поширюватись як у світі, так і у нас в країні.

І тут необхідно сказати про особливу роль саме інтелігенції, яка, як ніхто інший, поширює ці ідеї. До появи неорелігійних рухів досить часто причетні люди технічної освіти: програмісти, фізики-теоретики, медики всіх напрямків, а сьгодні вже і економісти. Справа в тому, що релігія стала однією з найбільш прибуткових сфер суспільства, яка не обкладається податками. Тому неорелігійні рухи на кшталт «Посольства Божого» перетворюються в такий собі клуб багатіїв. Ці рухи при відсутності релігійної освіти, до того ще й помножені на людську жадібність, створюють вже економічну небезпеку.

Та окрім економічної небезпеки релігійна неосвіченість стає ще й політичною загрозою. Та ситуація, яка клалася в Україні, свідчить, що політична проблема часто підмінється релігійною і навпаки. Проблема православної церкви – це проблема й інтелігенції, яка не є воцерковленою. Вона споглядає за цими процесами зовні, з «боку» Церкви.

Якби інтелігенція мала релігійну освіту, вона була б здатна оцінювати ситуацію з середини. В результаті вона могла би допомогти перевести проблему з політичного в суто релігійне русло, яке стосується поняття не влади, а Благодаті.

Йдеться про те, що без енергії Божої, Благодаті Духа Святого інтелектуал перетворюється у фарисея, який знає істину, навіть вчить її

інших, але сам не живе нею. І навіть не тому, що не вірить в неї. Йому просто не вистачає сил і своїх людських можливостей жити так, як сам він вчить.

Це не є проблема політичної еліти, це проблема всієї соціальної сфери і, перш за все, освітянської. Найбільший гнів, який допускав собі Христос, – це гнів, направлений саме на інтелігенцію, – фарисеїв, вчителів того часу, які й призвели до безбожництва та, врешті-решт, до катастрофи давнього єврейського суспільства. То хіба то був лише історичний момент? То хіба Христос сприймав цю проблему лише в актуально-історичному сенсі? Чи може в символічному сенсі, як вічну проблему, а значить і проблему майбутнього – тобто наших, сучасних фарисеїв?

Але вина фарисеїв не в тому, що вони були освічені та знали Істину. Біда їх в тому, що вони не мали Благодаті Духа жити Нею, а значить бути воцерковленою людиною. Бути воцерковленим не тотожне до того, щоби кожен день бути в храмі. Іноді храм може бути переповнений, але в то й же час людей, які знаходяться в стані молитви, можуть бути одиниці.

Воцерковлення – не обряд, це входження в реальне спілкування з Богом, що дозволяє людині жити сьогодні **силою** Духа Святого. Тобто Божественною енергією, а не людською. Сучасні ж неорелігійні течії розвивають якраз енергетичну концепцію, яка стверджує, що саме на основі розвитку людської енергії (біо-, психо-, ментально-) будується релігія. Але ж саме цим відрізняється окультизм, магія від релігії, що в умовах релігійного невігластва самої інтелігенції, як правило, змішується. Тому не випадково, що сьогодні квітнуть на масовому рівні передачі «Битва екстрасенсів» та телеастрологічні коментарі та прогнози.

Саме релігійне невігластво інтелігенції популяризує ідеї неоокультизму. «Сонце розуму заховалось за окультними хмарами. Повторювати сьогодні розхожі аргументи минулого століття — все рівно що рекламувати засоби від загару в середині дощового сезону. Раціоналізм і академічна наука сьогодні найочевидніші союзники Церкви. Бо не від рясних думок і ученості народжуються сьогодні секти і ересі, а від досить повсякденного невігластва та невміння мислити логічно і відповідально» [1, с. 15].

Люди вже не тільки знають, вони відчують, що будь-яка людська енергія не безкінечна. А сьогодні її не вистачає навіть молодим людям, в яких вона існує за природою. Це необхідно для самого суспільства, яке деградує не тільки морально, але і демографічно. Суспільство, в якому кожний четвертий – пенсіонер, суспільство в якому молоді люди не хочуть мати дітей, пояснюючи відсутністю матеріального достатку, в той час, коли в багатих європейських країнах теж не хочуть мати дітей, хоча порівняти їхні статки і наші неможливо.

Все це свідчить лише про **недостатність людської енергії**. Тому засобом в подоланні цієї проблеми Серафим Саровський вважав «стягання», накопичення Духа Святого, що оживляє людину, дає їй силу, енергію, що

може відбуватися лише в Церкві, якщо під Церквою розуміти містичне поєднання у Христі.

Але воцерковлення не є пасивним прийняттям дара Божественної енергії. Від людини, а від інтелігенції особливо, процес воцерковлювання вимагає творчої роботи, що дає право сказати щось важливе, необхідне і самій Церкві. Творча духовна робота необхідна для самої Церкви, яка не тільки не суперечить Істині, а є її Стовпом і утвердженням, тому вимагає глибоких знань від самої інтелігенції. Вона не суперечить Істині, тому що і Христос про себе говорить: «Я є Шлях і Істина, і Життя» (Ін. 14, 6) [2].

Як стверджує Єпископ Іларіон, навіть в богослов'ї існують стереотипи, які сьогодні необхідно переосмислити. Так, наприклад, це стосується епохи Отців Церкви. «Золотий вік», початий Христом, апостолами і стародавніми Отцями, продовжується в богословській творчості Отців Церкви нашого часу: він продовжуватиметься до тих пір, поки стоїть на землі Церква Христова і поки діє в ній Святий Дух» [3, с. 446].

Лише такий підхід дозволяє сприймати віру як живий прояв Живого Бога. Інакше віра порожня, марновірна, або, в кращому випадку, обрядовірна, тобто язичницька. Але головне те, що вона не підживлює силою, енергією, думками.

І тому саме інтелігенція своїм покликом повинна вважати за допомогою Божественної енергії Духа осмислювати або переосмислювати віру не як явище минулого, її славетної і не досить уславленої історії, а й як творчий шлях реалізації здібностей людини, колективу, нації. Це стає особливо нагальним, якщо взяти до уваги, що майже століття самій Церкві було не до творчості. У всякому разі для всіх спеціалістів соціальної сфери релігійна освіта стає не тільки умовою формування світоглядного стрижня, але і джерелом енергії професійного успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кураев А. В. В защиту не-простоты или о ереси гносеомахии [Электронный ресурс] / А. В. Кураев. – Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/text/print/220385.html>. – Заглавие с экрана.
2. Новий заповіт. Євангеліє від Івана. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrbible.com>. – Заголовок з екрану.
3. Єпископ Керченський Іларіон (Алфеев). Православное богословие на рубеже эпох. – Изд. 2 е, дополнительное. – К.: Дух і літера, 2002. – 536 с.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ НА ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Коломійченко Віта Володимирівна

студентка Кіровоградського медичного коледжу ім. С.Й. Мухіна

Я вірю у Бога, як вірю у сонце.
Вірю не тому, що бачу його, а тому,
що в його світлі бачу все-решту.

Клайв Льюїс.

Я не дарма вибрала слова великого письменника, щоб розпочати свою доповідь, адже він був не тільки віруючою людиною, яка носила свою віру і любов до Бога в серці, а й намагалася висловити свої думки та почуття щодо питання релігії в своїх книжках. У 1942-1943рр. опублікувалася одна з найяскравіших книжок християнства «Просто християнство», у якій автор порушив важливі теми: «Ісус як син Божий, мораль, істина і багато іншого». Критики говорили, що ця книга змінила євангелічний світ з 1945 року. Але час минає, і якщо тоді книга мала ще якесь суттєве значення, а письменники мали велику популярність і авторитет, то сьогодні зі стрімким розвитком науки, технологій та власне людини, що тягне за собою зниження розвитку духовного світу особистості, тепер ми можемо сказати, що всі можливості ХХІ ст. здатні розвивати розум людини, прагнення та бажання, а чи здатні нові моделі телефонів, комп'ютерів, планшетів заповнити духовну чашу людини? Адже, спостерігаючи за нашою молоддю, ми можемо сказати лише те, що, на жаль, на духовному, моральному рівні людина зазнає деградації. Але, щоб не допустити поширення цієї проблеми, кожен із нас повинен звернути увагу на фундамент становлення справжнього громадянина суспільства. І саме це є виховання. Воно буває різним фізичне, соціальне, інтелектуальне, сексуальне, але є ще один особливий вид – це духовне або релігійне виховання. Отже, під час процесу релігійного виховання батьки, близькі, друзі, вихователі працюють над духовно-моральним розвитком людини. Але де є початок даного виду виховання? Фізичне виховання починається, можна сказати, з народження, інтелектуальне – коли тільки дитина починає розмовляти, соціальне – коли дитина розуміє, як повинна вести себе в суспільстві. А коли ж починається релігійне виховання? На це питання важко відповісти, адже одні діти стали розуміти питання Бога і релігії в школі, а хтось вже в дитячому садку знав напам'ять «Отче наш». Щоб якнайкраще відповісти на це запитання, я розповім вам свій приклад знайомства з Богом, адже важко передати суть чужої історії, тому я розповім свою. Важко згадати, що було рік чи два тому, а комусь важко згадати, що було вчора, але є деякі моменти в житті людини, які карбуються навечно, вони ніби залишають свій відбиток на кожній подальшій події. Деякі спогади

неприємні, їх, як не намагайся, важко забути, є спогади хороші, але їх навпаки боїшся втратити, а є спогади неоднозначні – такі, які, можливо, не відіграли великої ролі в історії, але вони були своєрідними, не схожими на інші. Такий спогад є у кожного, і у мене теж. Тоді я була ще дитиною, мені було років чотири, але той серпневий день запам'ятався. Мое сприйняття важливості віри та усвідомлення Бога у своїй душі з малих років надавали рідні. Бабуся розповіла, що, приходячи до церкви, людина може помолитися Богові і подякувати йому за все, що має, попросити прощення за погрішності та поставити свічку за здоров'я рідних і за спокій душі тих людей, яких вже з нами немає. Але моя цікавість не вгасала, і я запитала: «Хто такий Бог і де він живе?». З часом я зробила висновок: «Це мудрець, який допомагає людині стати на правильний шлях доброти, мудрості та справедливості». Розумієте, ми повинні зрозуміти одну річ, що релігійним вихованням займаються не тільки церква чи батьки, цю тему порушують у своїх працях письменники, мистецтвознавці, науковці. І ось на основі того, що зараз мало хто уявляє своє життя без ЗМІ, я хотіла б навести приклад, як віра в Бога та правильне тлумачення Господніх заповідей допомагає людям у біді. Можливо, хтось із вас бачив серіал «Я не повернусь». Щоб втекти від проблем у повсякденному житті, молодий чоловік впадає в депресію. Головний лікар радить хлопцеві сходити до храму і спробувати розібратись в собі, винести з нього деякі знання, які допомогли б йому не просто одужати, а й стати мудрішою і дорослішою людиною. В цій історії йдеться ще й про те, що медицина не завжди може повноцінно вилікувати людину, так і релігія, віра не завжди можуть справитись самотужки з хворобою. Я навчаюсь і в майбутньому стану медсестрою, тому дуже добре розумію важливість медицини у житті людини, але дуже часто стикаюсь з тим, що більшість медичних працівників вважають, що лікарі, медичні сестри повинні бути атеїстами і питання віри в Бога для них закрито. Але лікують людей не машини, а такі ж люди, як і всі. І не можна не згадати слова Гіппократа: «Якщо декілька лікарів, з яких один лікує травами, другий – ножом, третій – словом, перш за все зверніться до того, хто лікує словом» [1. 130 с.]. Я згодна, що питання віри може зашкодити лікареві при лікуванні пацієнта, але я не заперечую того факту, що вона дозволяє лікареві мати більше шансів на одужання пацієнта. Коли лікар залишається один на один з хворобою, він не просить дати сил у своєї дружини чи у наляканого пацієнта, він звертається з останньою краплею надії до свого «однодумця» – до Бога. Звертаючись до висловлювання Святого Апостола Павла: *«Треба поміч давати слабим та пам'ятати слова Господа Ісуса, бо Він сам проказав: блажен ніше давати ніж брати.»* [2. Дії 20: 35]. Як медпрацівник буду стикатись з людським болем, горем, смертю. Тут дуже яскраво проявляється духовне виховання, адже є дві сторони медалі. Лікарі стають затятими атеїстами саме через пацієнтів, які від віри беруть не тільки мудрість, знання, духовний спокій, а використовують її як панцер, щит, щоб закритись від проблем невиліковних хвороб і негараздів, покладаючись на те,

що молитви збережуть їм здоров'я, життя, відмовляються від лікування. Але медицина нам дана не для того, щоб їй заперечувати, а для того, щоб підживлювати її своєю вірою. На жаль, нам відомо дуже багато гуртків, які маніпулюють свідомістю «слабких»людей, які втратили всяку надію у реальному світі і тепер віднайшли її у штучному, вигаданому кимось ідеальному світі.

Проаналізуємо моменти, які живуть у наших серцях вірою і надією. Ми порушували питання про те, коли дитина знайомиться з Богом, коли відбувається перший контакт. Першими, хто зустрічає дитину на момент її народження, є медичні працівники... і безпосередньо батьки дитини. Лікарі ніби стоять на варті нового життя. Саме з перших хвилин народження дитина стикається з труднощами: адаптація до навколишньої середовища, сприйняття невідомого та інше. А щоб уберегти свою малечу від шкідливого життєвого впливу, батьки звертаються за допомогою до Бога через обряд хрещення. Для деяких людей це звичай, традиція, «так треба», але для батьків, які понад усе підсвідомо бажують своїй дитині захисту у вигляді Божої ласки, це дарує душевний спокій та впевненість у завтрашньому дні.

Але є батьки, які, на жаль, стикнулися з найстрашнішою втратою у своєму житті: втратою своїх дітей. Як гадаєте, їм легше змиритися з думкою, що вони повинні віддати свій промінчик кохання сирій землі, чи з тою, що про душу їхньої дитини подбає Господь, він попіклується про неї, не залишить її саму. Такі батьки до останнього подиху просять Бога про допомогу в лікуванні душевної рани, ставлячи свічечки, щоб душа їхнього синочка чи донечки віднайшла спокій, і моляться, щоб їй там було добре. А згадати тих людей, які за сценарієм долі залишились самі, бо в них немає нікого... Ми звикли вважати смерть найбільшим злом, яке може спіткати людину. Але коли монахиню матір Терезу, яка присвятила все своє життя допомозі стражденним у Калькутті й отримала на ниві милосердя Нобелівську премію світу, запитали, яке нещастя вона вважає найтяжчим, вона відповіла: «Самотність» [1. 161 с.]. Так, не хвороба, не голод і навіть не смерть, а самотність. Кожна третя людина відчуває самотність, і у найтяжчі хвилини вона все ж розуміє, що Всевишній завжди з нею і не залишить її. Знаєте, людина як та гора: «Бог сипле на неї стільки снігу, скільки вона може витримати», і не забувайте, що за зимою йде літо і сніги тануть, але є й дні, коли йде невпинно сніг і ми не повинні сприймати це як кару, а навпаки, як урок, даний нам тільки для одного – науки. Отже, з низки факторів нам зрозуміло, що, якби Всевишнього не було, то людство його вигадало б, адже ми потребуємо у вірі дива та надможливого. Завершую свою доповідь словами відомого математика, механіка, фізика, літератора Блеза Паскаля: «Між нами і Богом – нескінченність хаосу. Десь на краю цієї нескінченності йде гра – ми вирішуємо для себе: є Бог чи немає (що випаде, орел чи решка). На що поставите Ви? Не грати не можна, хочете Ви цього чи ні, але Вас вже втягнули в цю історію. Якщо поставите на орла, тобто на Бога, Ви знайдете

все, програвши, не втратите нічого». А спробуємо зіграти і ми, чи ми боїмося програшу?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Касевич Н. М. Медична етика та деонтологія. – К.: ВСВ «Медицина», 2010.
2. Євангеліє. Блаженна річ – давати 2 коринтян 9, (Дії 20: 35).
3. Калінін Ю. А., Харьковщенко Є. А. Релігієзнавство: Підручник. – К.: Наукова думка, 2002. – 352 с.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА І ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (2000–2010 р.р.)

*Кушнірчук Ярослав Вікторович
вчитель історії Новомиргородської ЗОШ І-ІІІ ст.
№ 1, клірик Свято-Миколаївського собору
м. Новомиргорода*

Зміни в суспільному житті України ознаменовані здобуттям державної незалежності, початком ідентифікації Православної Церкви як невід'ємного чинника в розвитку духовно-моральних цінностей та налагодженням державно-конфесійних відносин, вони стали вагомим кроком у всебічному сприянні владою інтеграції православного духовенства в суспільне життя держави. За досить короткий час відбулася переорієнтація свідомості мільйонів людей на світоглядні і морально-етичні цінності, котрі раніше відкидалися офіційною загальнообов'язковою ідеологією.

Вже за двадцять років незалежності робота православного духовенства у соціальній сфері набула значної багатовекторності. Проте домінантним напрямом стало виховання молодого покоління – майбутнього будь-якої держави. Незважаючи на міжконфесійні конфлікти, робота православного духовенства Православної Церкви протягом останніх десяти років зосереджувала свою увагу на налагодженні співпраці з державними органами, що відповідали за виховання молоді – починаючи від Міністерства освіти і науки до Збройних Сил України. Однак, майже всі спроби закінчувалися масою дискусій і неоднозначних оцінок.

Мета статті полягає у розкритті ролі православного духовенства у вихованні української молоді, поступова інтеграція його у сферу шкільного виховання та відповідно вплив його на культурний розвиток українського народу в 2000-х рр.

Актуальності темі придає постійне акцентування уваги освітян на питанні більш тісної співпраці між Церквою і школою, що за умови

дотримання чинного законодавства дало б можливість підвисити духовно-етичне виховання молоді.

Окремі наукові розробки по даній тематиці належать багатьом вітчизняним дослідникам, зокрема працівникам відділу релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.Сковороди НАН України, Інституту соціології НАН України, Центру Разумкова.

Серед дослідників доцільно виокремити В. Клімова [1], Н. Дудар [2], О. Саган [16], значну частину матеріалу складають звіти і доповіді голів Синодальних відділів православних конфесій.

Починаючи ще з 1990-х рр., розробивши свою соціальну концепцію, Православна Церква почала активно займатися роботою з молоддю. Рушійним чинником у цьому слугувала вага присутність церкви в сучасних, знакових для держави громадських, політичних, культурних процесах і те, що авторитет в суспільстві духовенства і довіри до нього порівняно з іншими інститутами українського соціуму за останнє десятиріччя значно зріс. Прикладом були дані соціологічного опитування, за яким рівень довіри до церкви і духовенства зріс протягом 2000-х рр. з 35,6 % до 42,9 %. За 1994-2003 рр. дещо зменшилася і кількість тих, хто зовсім не довіряв церкві та духовенству (з 13,6 % до 12,4 %) або переважно їм не довіряв (з 13,7 % до 11,1 %) [1, 97]. Станом на 1999 р. за даними Українського науково-дослідного інституту, що опитав 1208 молодих людей віком від 15 до 30 років, більше половини молодих громадян України вважали себе віруючими, точніше – 54 %, невіруючих – 28 %, тих, хто не визначився, – 18 % [2, 47]. А вже в 2003 р. 56,1 % опитаних жінок віком від 18 до 29 років вказали на свою релігійність [3, 9]. Крім цього дискусійним був і той факт, а чи можуть релігійні організації взагалі надавати своїм членам якусь допомогу, чи здатні допомагати у розв'язанні життєвих проблем? З усіх респондентів віком від 18 до 29 років 49,0 % відповіли, що вони отримують духовну підтримку, 2,0 % – матеріальну, 13,7 % – корисними порадами, 25,5 % не отримують і лише 17,6 % не змогли відповісти на запитання [4, с. 335].

Таким чином можна прослідкувати тенденцію, що релігійність суспільства, в тому числі і молодого покоління, значно зросла, що дає можливість стверджувати, що Церква і її духовенство практично подолали перманенту кризу, яка настигла їх після розділення на декілька конфесій. Їм вдалося налагодити свою роботу у царині своєї головної функції – соціальному служінню.

За останні десять років для досягнення своєї мети по підвищенню релігійності молодого покоління практично всі конфесії створили спеціальні структури, що опікувалися проблемами дітей, підлітків та юнацтва. Головними завданнями їхньої діяльності являлася релігійна освіта та організація дозвілля молоді. Вже тоді наголошувалося на тому, що робота з молоддю має бути домінантною, оскільки це дасть можливість підняти на вищий рівень духовність, національну самосвідомість та патріотизм.

Із самого початку для цього Церква активно використовувала ЗМІ. Станом лише на 2000-й рік близько 30% релігійних періодичних видань були спрямовані на дитячу та молодіжну аудиторію. В тому числі духовенство співпрацювало і з світськими молодіжними виданнями.

Знаковим було й те, що при кожній конфесії останні десять років проводилися всеукраїнські з'їзди православної молоді, які всіляко допомагали в посиленні роботи з молодим поколінням. Так УПЦ проводила подібні зустрічі з 2002 р., з моменту створення Синодального відділу у справах молоді.

В цілому ж духовенство УПЦ розвернуло свою діяльність у питаннях душпастирської опіки молоді ще з середини 1990-х рр. Так із 1997 р. при конфесії діяла Спілка православної молоді України ім. Нестора Літописця, а станом на 1 січня 2000 р. вже діяло 2393 недільних шкіл, в 2008 – 5000 [6]. В тому ж 2008 р. було створено Синодальний відділ у справах молоді, який мав координувати роботу з молоддю. Передовими завданнями його була участь в програмах соціальної реабілітації дітей-інвалідів і їхніх батьків; робота з онкохворими дітьми; робота з дітьми із вадами слуху; співпраця з міжрегіональним союзом християнських асоціацій молоді і сім'ї, що займається профілактикою ВІЛ/СНІДу і наркоманії; співпраця із спортивними клубами м. Києва [8, с. 115].

З метою ширшого залучення молоді до соціальної роботи в 2005 р. при конфесії була зареєстрована Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Православні скаути України”. Вже в 2010 р. за п'ять років існування організації кількість її членів збільшилася до 350 чоловік, які діяли у шести регіонах України. Членами організації ставали діти віком від 7 до 18 років [9, с. 126]. У 2010 р. відділом по добродійності УПЦ спільно з православними скаутами України було організовано відвідування мешканців соціальних будинків Києва, систематично відвідувалися психоневрологічні лікарні, в'язниці, реабілітаційні центри для наркозалежних, відбулися відвідини Охматдиту та ВІЧ-інфікованих дітей. Для таких цілей скаутизм організовував виховні програми різного типу [10].

По суті можна сказати, що основною метою діяльності православного скаутизму, який діяв при УПЦ, було залучення молоді до соціальної роботи, виховання обов'язку служити суспільству, приносячи таким чином користь своїй державі, що являється ключовим у вихованні патріотизму.

Головним завданням роботи духовенства з молоддю являлося також заповнення вільного часу молодих людей з метою забезпечення від негативного впливу сучасного суспільства. Вагому роль у цьому відігравали православні братства, діяльність яких підтверджена історією і говорить сама за себе. Фактично при кожній конфесії розвернута широка мережа діяльності братств, які мають спільну мету, проте складність у міжконфесійних стосунках і різнополярні погляди на питання виховання православної молоді були вагомою перешкодою у їхньої ефективності.

УПЦ окрім спілки православної молоді в 2005 р. організувала при Свято-Троїцькому Іонинському монастирі молодіжне братство преподобного Іони Київського, яке мало відповідне соціальне спрямування і у своїй діяльності було направлене переважно на допомогу онкохворим дітям із столичного Інституту раку та дитячих будинків Київської області. За час своєї діяльності братство випускало молодіжну православну газету “Прямая речь”, в котрій містилися переважно матеріали, спрямовані на духовно-етичне виховання молодого покоління. Видавництву цього ж монастиря належить випуск одного з найпопулярніших православних молодіжних журналів “Отрок”, який видається з 2004 р. і який за короткий час отримав низку призів у різних номінаціях. Видання було орієнтоване на читачів віком від 13 до 30 років, які роблять перші кроки у вивченні основ Православ'я [11].

В рамках здійснюваної конфесіями соціальної роботи по відношенню до молоді наявні і суспільно значимі змістовні проекти і програми. Одним з таких завжди був випуск періодичних видань, у роботі над якими були зацікавлені представники всіх конфесій. УПЦ за останні десять років вдалося досягти найбільших успіхів по налагодженню мережі в царині інформаційно-просвітницької роботи. Майже у кожній єпархії з початку 2000-х рр. випускалися видання, котрі були спрямовані на виховання молоді. Наприклад, дитячі журнали “Вертоград” (видання Свято-Макаріївського храму) Київської єпархії, “Богдан”, “Слово” (засновник – Союз православної молоді) Дніпропетровської єпархії, “Радость моя” “Шишкин лес” Донецької єпархії, “Божа нивка” Львівської єпархії. Також широко розвинутий випуск газет для дітей і молоді: “Православна школа” Кіровоградської єпархії, “Церква і молодь” Львівської єпархії, “Божа криничка” Рівненської єпархії, “Свет Рождества” Чернівецької єпархії [12].

Проте, попри всю роботу православних конфесій з молоддю, однією з найбільш дискусійних тем залишається прагнення православного духовенства впливати на виховання підростаючого покоління шляхом інтеграції у шкільну сферу. Оскільки освіта є найбільш інформаційномісткою галуззю життєдіяльності та життєтворчості людини, а її прогрес прямо залежить від розвитку інформаційних технологій, то особливо перспективним є відкритість сфери освіти, яка поки що заявляє про неготовність співпраці з духовенством. Кроки до зближення були зроблені ще у 2000 р., коли 18 квітня Міністерство освіти і науки України, Державний комітет України у справах релігій та Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій підписали меморандум про співпрацю, в якому обумовлювалася можливість викладання предметів, спрямованих на духовно-етичне виховання за участі при цьому духовенства [13, 14].

Після того духовенство зробило вже чимало наполегливих кроків до того, щоб у школах почали викладати “Християнську етику”. “Церква наполягає на тому, що освіта є процесом духовним, відтак Церква, як носій традиційної духовності, має брати участь не лише у визначенні стратегій

розвитку освіти, але й у здійсненні освітнього процесу”, – стверджував митрополит Полтавський Філіп [14, с. 5].

По суті рушійним чинником до активної діяльності духовенства у сфері виховання молоді стала підтримка суспільства, що підтверджували соціологічні дослідження. Так у 2004 р. Державний комітет у справах релігії опублікував результати опитувань, за яким 66 % від загальної кількості в 1572 респондентів відстоювали необхідність викладання цього предмету у школах [15, с. 42–43]. Саме завдяки цьому фактору духовенству вдалося добитися входження у склад комісії, щоб спільно з освітянами і науковцями виробити конвергентні засоби по впровадженню предмету у школах.

Важливим кроком для вирішення цієї проблеми у загальнодержавному вимірі став 2005 рік, коли ідею зближення Церкви і школи підтримав Президент України Віктор Ющенко. На засіданні круглого столу “З любов’ю та турботою про дітей” (9 червня 2005 року) Гарант Конституції висловив наступним чином: “... ми зробимо все, щоб починаючи з 1 вересня у навчальних закладах України було введено освітній курс – християнську етику... Як батько я не хочу, щоб мої діти випадково вчилися про Бога і дороги до Нього. Я хочу, щоб вони свідомо це робили і не тільки через сім’ю, а щоб до цього була залучена і українська школа. Я переконаний, це тільки гармонізує життя дитини і людини в Україні” [16, с. 76]

Але, не дивлячись на підтримку Президента, українське законодавство ускладнювало процес, оскільки досьгодні існує невизнання жодної релігії як обов’язкової, що, в свою чергу, передбачає світський (нейтральний стосовно як релігії, так і атеїзму) характер освіти, що надається школою, але не збігається з думкою суспільства. Так соціологічне опитування, проведене Центром Разумкова в 2004 р., стверджувало, що більшість респондентів підтримувало присутність релігійного аспекту у шкільному вихованні [17, с. 35–37].

З початку діяльності Синодального відділу у справах молоді УПЦ під його патронатом почало діяти Всеукраїнське православне педагогічне товариство, яке мало на меті координацію роботи вчителів, що займаються викладанням “Християнської етики”. Слід зазначити, що за останні десять років було проведено низку круглих столів і спільних зустрічей між освітянами та духовенством з метою вироблення необхідної формули, проте поки що до вирішення питання дуже далеко. Саме ж православне духовенство наголошувало на тому, щоб викладання предмету носило пізнавальний характер, але поряд з цим позаконфесійний, не визначаючи преференцій жодному з представлених у державі релігійних об’єднань [18, с. 121].

Таким чином у підсумку можна сказати, що діяльність православного духовенства на поприщі виховання молодого покоління за останнє десятиріччя досягло досить серйозного рівня. Служителям культу вдалося налагодити роботу у галузі утвердження й поширення православного

віровчення – виданню православної періодики й поліграфічної продукції, яка вже відіграла велику роль у вихованні молодого покоління. У галузі релігійної освіти встановити частковий контроль над викладанням віронавчальних предметів, створенню педагогічних товариств, розширенню мережі парафіяльних і регіональних просвітницьких центрів, підготовки і видання навчально-катехізичної літератури українською мовою, створенню літніх дитячих таборів. Проте слід наголосити й на тому, що відділеність Церкви від держави продовжує являти собою вагому перепону в допомозі духовенству в проведенні соціального служіння. Як показало дослідження, попри підписання низки меморандумів і домовленостей залишається ще чимало невирішених питань. Але, попри це, видно, що подібна робота, яка проводиться духовенством в умовах соціальної трансформації, є очікуваною і всіляко підтримується українським суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клімов В. В. Свобода совісті, Церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності: Вибрані статті / В. В. Колодний. – К.: Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – 2009. – 370 с.
2. Дудар Н. Релігійність молоді / Н. Дудар // Людина і світ. – 1999. – № 2. – С. 47.
3. Дудар Н. Релігійність українського суспільства: Останні дослідження / Н. Дудар // Людина і світ. – 2003. – № 2. – С. 9.
4. Українське суспільство 1992–2009 рр. Динаміка соціальних змін. – К.: Інститут соціології НАН України. – 2009. – 560 с.
5. Церква і молодь // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 10. – С. 49–52.
6. Річний звіт про діяльність Синодального відділу УПЦ у справах молоді / Діяльність синодальних відділів, комісій та комітетів 2008 р. – К.: Київська митрополія. – 2008. – 223 с.
7. Річний звіт про діяльність Синодального відділу по благодійності і соціальному служінню / Діяльність синодальних відділів, комісій та комітетів 2010 р. – К.: Київська митрополія. – 2010. – 220 с.
8. Річний звіт про діяльність Синодального відділу "Місія соціальної допомоги дітям" [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Української православної церкви Режим доступу / <http://orthodox.org.ua/ru/node/8437>
9. Київське православне молодіжне братство св. Бориса і Гліба / Сайт Синодального управління у справах молоді [Електронний ресурс] Режим доступу / 35
10. Молодіжні братства УПЦ КП [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Української православної церкви Київського патріархату / Режим доступу / <http://www.cerkva.info>
<http://iona.kiev.ua/monastery.php?menu=fraternity>

11. Періодичні видання Української Православної Церкви [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Української православної церкви Режим доступу / http://orthodox.org.ua/uk/periodichni_vidannya_0
12. Кузик Б. М., Литвин Л. І. Джерела вічності. Посібник для вчителів / Б. М. Кузик., Л. І. Литвин. – Кіровоград.: “Імекс-ЛТД”. – 2007. – 32 с.
13. Єпископ Полтавський і Кременчуцький Филип. Освіта і виховання в Україні: від примусового атеїзму до розумної світкості // Вісник прес-служби УПЦ. – 2006. – № 58. – с. 5 – 11.
14. Вісник Державного комітету у справах релігії // Людина і світ. – 2004. – №8. – с. 42–43.
15. Саган О. Сучасні проблеми державно-церковних відносин в Україні: аспекти врегулювання чинного законодавства / О. Саган // Релігійна свобода. Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти. Науковий щорічник. – К.: 2006. – С. 76.
16. Релігія, Церква, Освіта // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 3. – С. 35–37
17. Українська Православна Церква. Літопис – Рік з життя 2005 / під. Аг. ред. єпископа Переяслав-Хмельницького Олександра (Драбинка). – К.: Київська митрополія, 2006. – 592 с.

ДУХОВНО – МОРАЛЬНИЙ СТАН МОЛОДІ В ПЕРІОД ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Михалкович Марія Ігорівна
студентка III курсу ПВНЗ «Кіровоградського
інституту державного та муніципального
управління Класичного приватного університету»

Актуальність проблеми духовно-морального виховання молоді очевидна. За молоддю майбутнє всього людства, а отже проблеми молоді необхідно розглядати як загальнолюдські проблеми, особливо в період реформ не тільки в окремій країні а й в цілому світі. Сучасні уявлення молоді про деякі речі не просто дивують, а часом навіть шокують. Розлучення, аборти, хабарі сприймаються як норма життя, від якої нікуди не дітися. Рівень культури і поняття про елементарні правила етикету й пристойності викликають подив. Звідси справедливо випливає питання, особливо у старшого покоління: «Як можна цього не знати?».

Душі сучасних підлітків розорені, спустошені й перекручені. Як же можна пояснити такі стрімку деградацію духовної культури людини, особливо в останні десятиліття, коли одна система цінностей або сама вичерпала себе, або насильно знищувалася, а інша ще не сформувалася? І чим

швидше й жорсткіше ці зміни вводилися, тим більше відчувалися втрати в галузі суспільної моралі. [5, с. 3]. Такий перехідний період стався в 90-х роках, коли була зруйнована державно-суспільна система виховання дітей та молоді. І зараз, коли ми знаходимося в періоді реформування, нам неодмінно потрібно виховувати в молоді основи та поняття духовності та моралі.

За твердженням професора В. В. Зеньковського, особливу сферу духовного життя складає релігійне життя. Психолог та педагог, богослов та філософ, він вважав, що «... релігійне життя займає основне місце в системі душі». У зв'язку з міфологічним характером відношень дитини до дійсності дитяче серце відкрите для сприйняття Божества. Однак вплив середовища перекручує те, чим живе душа дитини; так, Божество в дитячих серцях перевтілюється в покарання, страх. Невміння дорослих «грати на дивному інструменті – дитячому серці» призводить до поступового розбракуння та послаблення релігійної обдарованості дитячої душі. Внаслідок цього основне релігійне почуття згасає і на його місці виникають різні дрібні, поверхові, суесловні та марновірні хвилювання [4].

Основною духовності являються такі цінності, як людина, сім'я, праця, знання, культура, Вітчизна, земля (як спільний дім людства), світ (як спокій і злагода між народами) [3].

Система духовно-морального виховання студентів пов'язана не лише з діяльністю внутрішніх структурних підрозділів університету і напрямів навчально-виховного процесу, а й постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, що впливає на становлення та розвиток наявної системи виховної роботи. Організацію взаємодії такої системи із навколишнім середовищем можна здійснити шляхом налагодження співпраці з громадськими організаціями й установами духовної культури міста, країни, з різними навчальними закладами тощо. Методика та технологія духовно-морального виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес організації та стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів. Така методика, спрямована на формування системних знань про духовно-моральні цінності, що розвивають діалектичне та гнучке світорозуміння ціннісних орієнтацій; емоційної культури, вольової саморегуляції поведінки, здатності до самопізнання, самоосвіти; умінь і навичок високодуховної діяльності та духовно-моральної практики [6, с. 238].

Важливе завдання морального виховання – навчити жити людину серед людей, дотримуючись певних норм і правил, що прийняті в цьому суспільстві, тобто адаптувати її до соціуму.

Духовність – це здатність людини бути вільною, незалежною, самостійною. Розуміючи відносність моральних критеріїв, що діють у суспільстві, високодуховна людина приймає рішення, виходячи з вищого розуміння добра, блага, істини, орієнтуючись на своє Вище Духовне «Я», усвідомлення призначення і сенсу свого життя» [8, с. 133].

Духовність – це творча спрямованість, наснага людини; певний тип ставлення до світу: триєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей і самого себе [10, с. 149].

Нині більшість етичних, моральних проблем вважаються сферою особистого життя молоді (наприклад, уживання наркотиків, алкоголю тощо). Тобто сьогодні ми спостерігаємо проблему змістового наповнення процесу формування духовності з позицій «сенсожиттєвих цінностей, які визначають зміст, якість та спрямованість людського буття і людський образ кожного індивіду» [1].

Для того, щоб сформувати високоморальну духовну особистість, треба навчити її відрізнити дійсні цінності від помилкових, розуміти мету й сенс життя, розвинути в ній прагнення до благородних цілей, бачити ідеал, до якого треба прагнути. Розуміючи всю важливість мети в житті людини, К. Ушинський відзначив: «Задовольніть усі бажання людини, але відніміть у неї мету і подивіться, якою нещасною і нікчемною істотою вона стане. Отже, не задоволення бажань, що звичайно називають щастям, а мета є серцевиною людської гідності і людського щастя» [9, с. 351].

Масове злиття індивідуальних свідомостей протистоїть індивідуальній свободі. Цивілізація породила нечувану інформатизацію суспільства, яка стала автономною силою і пронизала усі сфери життя, що призвело до «заниження людського, живого» у ньому, витіснило моральність на другий план. Людина, особливо молода (учень, студент), постає перед дилемою – тяжіння до нових моральнісних начал, що відповідає природі людини, чи до відштовхування від них легкістю і спокусою процесів ідеологізації і моралізування. Що ж переможе? А це залежить від організації педагогічного процесу і від педагога як наставника, старшого товариша, «керманіча» формування особистості молодої людини, «інженера» людських душ.

Почуття власної гідності є основою моральності особистості. Якщо на особистість учня чи студента дивитися як на функцію певних соціальних (чи інших) сил, навіть найпрогресивніших, то не може виникнути і дозріти, бути усвідомленою ідея гідності особистості як «самозбереження таємної свободи Я». «Я не можу дозволити – нікому, ні в ім'я чогось, ніколи. Ні одного разу – мене образити, на мене накричати, мене принизити, заборонити моє переконання, перешкодити можливості його поширення; порушити абсолютну суверенність мого Я – таємне ядро моральної самототожності і передусім не можу дозволити це самому собі» [2, с. 57]. У цих словах – моральнісна позиція педагога по відношенню до себе і до молоді, глибинний смисл рівноправних діалогічних відносин.

Молодь буквально хоче крикнути «Не чіпайте мого Я!». Цей крик повинен бути почутим суспільством і ближнім середовищем і передусім викладачами та кураторами. Відчуття власної гідності – ще не моральність,

але є її необхідною умовою. Повага до себе, до іншого як рівноправного лежить в основі зародження моральної особистості [7].

Духовне виховання у вищому навчальному закладі – це праця куратора із створення умов для формування таких рис характеру, які є основою розвитку найкращих стосунків, поглядів та переконань у молоді. Формування духовної особистості потребує від куратора постійного вдосконалення системи виховання, а також урахування вікових особливостей і виховання духовних цінностей. Виховання на основі цінностей – шлях особистості, її духовного світу. Адже через правильний вибір основних життєвих цінностей проявляється самореалізація особистості.

Таким чином, система духовно-морального виховання має націлювати студентську молодь, орієнтуючись на вищі ідеали. Студенти прагнуть стати максимально корисними для суспільства, нації, а також працювати над збагаченням свого духовно-морального світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: [науково-методичний посібник] / Іван Дмитрович Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Библер В. С. Культура: диалог культур (опыт определения) // Вопр. философии. – 1989. – № 6.
3. Даведьянова Н. С. Про розуміння духовності в сучасному суспільстві. // Православна педагогіка: Традиції і сучасність. – Збірник лекцій і доповідей ВДПУ, 2000. – 128 с.
4. Зеньковский В. В. Психология детства. – М.: Академия, 1996. – С.241-250.
5. Нікандров Н. Д. Духовні цінності та виховання в сучасній Росії. – Педагогіка. – 2008. – № 9. – С. 3 (стаття).
6. Сіданіч І. Л. Актуальні проблеми духовно-морального виховання студентської молоді // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка», 2013. – Вип. 23. – С. 233-241.
7. Сухомлинський В. Духовний світ школяра // Сухомлинський В. Вибрані твори: В 5 т. – Т. 1. – К.: Рад. шк., 1976, с. 390.
8. Тюріна Т. Г. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку: Монографія / Тамара Георгіївна Тюріна; Наук. ред. М. Б. Євтух. – Львів: Сполом, 2005. – 276 с.
9. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: в 6 т. / К. Д. Ушинский; [сост. С. Ф. Егоров]. – Т.6. – М.: Педагогика, 1990 р. – 528 с.
10. Філософські основи духовно-морального виховання / Р. О. Сабадишин, Л. Р. Коробко, П. М. Масюк // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія». – 2012. – Вип. 21. – С. 149–150.

КИЕВСКАЯ РУСЬ – УКРАИНА – БОЛГАРИЯ - ИСКОННЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ ПУТЬ

Осадчий Сергей Юрьевич

*председатель Кировоградской областной
организации «Объединение болгар «Нашише хора»
депутат Всемирного парламента болгар*

«Прежде чем начинать строить новое,
хорошенько изучи старое»
Кормчая книга – законодательный
сборник XII –XIII в.

Если мы, христиане, исповедуем, что Христос есть «Путь, Истина и Жизнь», то мы должны признать, что в этом – истоки нашей Культуры. С того времени, когда наши далекие прародители стали на путь христианства, по которому, худо ли, хорошо ли, уже больше тысячи лет идем мы, их потомки. Сбиваемся с пути, но интуитивно чувствуя, где лежит наш путь, возвращаемся на него. В наше переломное время Киевская Русь – Украина, как и старь начинает возвращаться на свой исконный исторический путь.

Нелегко этот путь. Путь наш – сама истина, а следовать истине нелегко, потому- что недостаточно соглашаться с ней, даже недостаточно иметь к ней благоволение и умиление. Ее, всю без остатка нужно воплощать в жизнь. Приняв крещение, мы приняли задачу претворять истину в больших и малых делах, в личных, общественных, государственных. Мы приняли задачу воплощать ее в нашей истории и культуре. Не в богословских, философских или других, самых совершенных человеческих творениях, торжество Крещения. Подлинное торжество – претворении Истины. Жизнь – не просто «Пища и питание», а творчество. Подлинное же творчество и есть культура. Дела – не просто дела, а дела просветленные, осмысленные в Боге.

Замечательный ученый, математик, историк, философ, богослов – Павел Флоренский писал «Современному человеку нужна христианская культура; не бутафория, а серьезная, действительно по Христу и действительно Культура».

Православие, принятое крестившейся Киевской Русью, должно определять и наше понимание национальной истории, не о национальной гордости тут речь, а о том единственном пути, который ведет к братству народов, как детей Всевышнего.

«Общечеловечность не иначе достигается, как упором в свою национальность», писал великий Достоевский.

Другого пути нет. Путь к Великому лежит через малое, ко Всечеловеческому через национальное. Однако национальное, чтобы не сойти на ложные пути, непременно требует духовного окормления. Никто так

просто и истинно не сказал о духовном окормлении национального, как святой старец Серафим Саровский: «Стяжи мирный дух и тысячи вокруг тебя спасутся».

Св. равноапостольный князь Владимир есть подлинно величайшее явление нашей истории: дело, совершенное им, имеет вечное, непреходящее значение не только для нашего народа, но и для всей христианской Европы, с которой Киевская Русь уже тогда жила в близком общении.

Немеркнувшим светом св. равноапостольный Владимир сияет перед нами с небесной высоты, всеобъемлющий, всепроникающий и лучезарный, как солнце. В нем, как лучи в центре соединились и отразились все лучшие качества нашего народного характера. От него пошла Киевская Русь, для которой он навсегда предопределил пути ее дальнейшего духовного государственного и национального развития.

Уже самая молитва его при крещении киевлян показывает, как высоко он понимал значение этого священнодействия в жизни своего народа, который отныне должен стать «Народом святым», «царственным священством» и «уделом Божиим».

«Боже Великий, сотворивый небо и землю!» - воскликнул он в этот знаменательный момент, когда радовались небо и земля, по слову летописца: «Призри на новые люди сии и даждь им Господи, уведети Тебе истиннаго Бога, якоже уведеша страны христианския, и утверди в них веру праву и несовратну и мне помози, Господи, на супротивнаго врага, да надеяся на Тя и на Твою державу, побегу козни его».

Благодать, озарившая св. Владимира при крещении, глубоко преобразила его душу. Она растворила его сердце – прежде столь суровое и по временам жестокое – жалостью даже к разбойникам, на которых он не хотел простереть карающего мяча.

«Боюсь греха» - ответил он Епископам на их недоуменный вопрос, почему он не хочет казнить последних. «Боюсь греха» - этими двумя словами предугадывается весь дух и характер нашей государственности, в основу которой положено было глубокое христианское начало. Христианское милосердие сделало св. Владимира отцом всех бедных, больных, немощных, бесприютных.

Та же святая жалость ко всем, как высшая форма любви с тех пор проникла в сердце всего нашего народа, который донныне любит «милость к падшим призывать».

Христианство сделалось для св. Владимира источником духовного света, озарившего не только его сердце, но и ум. Любовь к «книжным словесам» и данный им наказ «поимати у нарочитое чади и даяти на учение книжное» священникам, которые должны были воспользоваться школою для утверждения новопросвещенных людей в вере, сделало его истинным отцом древнерусского просвещения и родоначальником всей нашей духовной культуры, которая при самом своем зарождении была глубоко напоена духом

православия. Последнее оплодотворило самые ее корни и не переставало питать ее своими благодатными струями во все последующие века. В этом тесном органическом союзе нашей культуры с православной верой и состоит главный залог ее могучей творческой силы, ибо православие есть благодать и истина, принесенная на землю Христом Спасителем: оно есть высота, широта и глубина; в нем заключено совершенное добро и правда, и вместе с ним красота, как сияние вечной истины, как отражение в нем божественной жизни, полной совершенной гармонии.

Только православие с его неисчерпаемою животворящею творческою силою может снова оживить и возвеличить наш народ. В православной вере ему даровано такое сокровище, коим он не только может возродиться сам, но и обогатить весь мир.

Народ, который среди своих страданий не угасил своего светильника и сохранил свои лучшие чаяния, обращенные в вечность, не погиб. Он жив и достоин того, чтобы жить.

Процесс христианизации Киевской Руси протекал постепенно. К первой половине X века относится такой документ, как договор князя Игоря с Византией, который от имени Киевской Руси подписывают не только язычники, но и христиане.

Через 13 лет после заключения этого договора Великая Княгиня Ольга едет в Византию, где принимает крещение. Возвратившись в Киев, она много способствует распространению христианства. Таким образом, задолго до официального крещения древней Руси христианство было достаточно хорошо известно в ней и пользовалось популярностью.

Византийский вариант христианства (будем его далее именовать православным, хотя формальное разделение католической и православной церквей произошло лишь в 1054 году) было именно тем, на базе которого легче всего было объединить Киевскую Русь. Он полностью соответствовал потребностям феодального общества (поскольку заимствовался из феодальной страны), но, помимо этого имел две важные особенности:

- во-первых, в отличие от западной Церкви, православная Церковь не выступала в качестве независимой от императора политической силой. Владимиру, стремившемуся объединить свою страну, нужна была именно такая Церковь;

- во – вторых, по соседству с Киевской Русью находилась православная Болгария, крестившаяся примерно на 100 лет раньше. В Болгарии уже были богослужебные книги на болгарском языке – результат деятельности просветителей славянских народов Кирилла и Мефодия и их последователей. В те годы древнеболгарский и древнерусский языки были столь близки, что болгарские книги не надо было переводить (как греческие), их просто переписывали. Кроме того, болгарское духовенство могло легко, без переводчиков проповедовать новую религию и вести церковные службы на Руси. Если учесть, что христианство должно было вытеснить язычество,

жреці якого пользовались родним язиком, то використання в християнському богослужінні латинського або грецького язика було б введенням огроного і абсолютного прештвствя. Болгарія як б підготвила все необхідне для шстрого крещення родственого народу і позже принімала в цьому крещенні непосередственне учаште.

Першим священником, котрому Владимир повністю доверял, був болгарин Анастас. Знакомство произошло в Херсонесе. Анастас ранше жил в Болгарії, имел свою Церковь в Доростоле, служил своему болгарскому патриарху Домиану, видел там князя Святослава, отца св. равноапостольного Владимира. В Херсонес попали из Болгарии еще много болгарских священников. Еще ранше княгиня Ольга, бабушка Владимира, пригласила в Киевскую Русь первых священников из Болгарии, которые с большим усердием и выполняли свое Божественную миссию по христианизации народов Киевской Руси.

СВОБОДА ТА ЛЮБОВ ЯК КАТЕГОРІЇ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Скорупо Володимир Олегович

студент I курсу гр. ДОА-115

ПВНЗ «Кіровоградський інститут

державного та муніципального управління

Класичного приватного університету»

Для кожної людини важливо буди вільною. Але чи справді свобода панує у сучасному світі? Кожен із нас вважає, що він вільний, адже ніхто не вказує йому, що робити, як діяти і що казати. Але протилежним словом до свободи є залежність. Що означає залежність від жінки, грошей, музики чи спорту? Отже, якщо ми маємо життєву необхідність у стосунках, у праці, у спілкуванні, то ми залежні. Тоді що таке свобода насправді? Свобода – це відсутність залежності, але це не означає, що свободою можна назвати відсутність в особистості будь-чого.

Насправді люди абсолютно ніколи не були вільними, тому що мають перед собою мету, плани та обов'язки. При цьому людина перебуває у світі ілюзій і непорозумінь. Тому шляхом до свободи є пізнання. Лише пізнаючи, людина здатна зрозуміти справжню природу речей, ціну дійсності, адже пізнавати означає поєднувати свідомість і дійсність. За Євангелієм, «І пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!» (Ів. 8:32) [1, с. 1]. Але чи здатна людина лише за допомогою пізнання стати вільною? Звісно, що ні. Пізнання потрібне на практиці саме для того, щоб позбутись залежності від речей або явищ і навчитись використовувати їх у власних цілях. Таким чином, реалізація пізнання у дійсності переходить у свободу дії, тобто свободу

реалізовувати свої наміри, досягати власної мети, використовуючи для цього знаряддя та засоби. Що ж таке свобода дії? Це одне з основних прагнень людини – право робити те, що хочеш. На перший погляд просте та елементарне, але у той же момент, найвагоміший вираз того, що кожен із нас вкладає в поняття свобода.

Дуже близьким поняттям до свободи дії є свобода творчості, яка, на відміну від свободи дії, задовольняє потреби внутрішнього світу, що виявляється не тільки і не стільки у задоволенні загальних проблем, а проявляється у праці, мистецтві, науці тощо. Проявляючи себе у чомусь новому, розвиваючи себе як особистість, людина втілює в життя те, що ми всі називаємо свободою самореалізації.

Але, розглядаючи свободу дії, творчості і самореалізації, ми не порушуємо етичних проблем. По суті, якщо кожен із нас буде слідувати принципам свободи дії, він буде робити лише те, що є для нас природнім. Справжня проблематика свободи починається там, де йдеться про вибір людиною тих або інших цілей, варіантів поведінки чи цінностей.

Отже, свобода – недосяжне і далеке для кожного з нас, саме недосяжне, адже, ніхто і ніколи не був по-справжньому вільним, ми йдемо до цього протягом усього життя, але зупиняємось, так і не отримавши бажаного. Нас завжди обмежують у правах, мораль встановлює для нас правила поведінки у суспільстві, а оточення нав'язує власне бачення, яке ми сліпо наслідуємо.

І лише любов робить нас вільними, навіть за умови зовнішнього рабства. Але що ж таке любов? І чи варто давати визначення поняттю, яке кожна людина розуміє по-своєму? Розглядаючи любов як об'єкт дослідження хімії, констатуємо процеси, які виникають у нашому мозку. Але, з іншого боку, це почуття, дароване Богом.

Для дійсно вільної і творчої людини любов – це не просто виникнення почуттів, а здатність віддавати та створювати, іноді навіть всупереч власним переконанням.

Аналізуючи це поняття, варто зазначити, що існують різні форми прояву любові: подружня любов, батьківська любов, любов до свободи, спільноти, ідеї або системи цінностей. Кожен із видів любові можна охарактеризувати по-різному.

Давньогрецька мова розрізняє такі поняття:

1. «ерос» – любов-захват, любов-закоханість;
2. «філія» – любов-приятель, любов-дружба;
3. «сторге» – любов-прихильність» [3, с. 348].

Найвищою любов'ю є любов-агапе – християнська концепція любові смиренної, жертвовної, але сповненої внутрішніх духовних цінностей; любов, що прагне вміти простити і всіх утішити. «Хто не любить, той Бога не пізнав, бо Бог є любов!» (1 Ів. 4:8) [2, с.1].

Особливістю любові є те, що неможливо примусити людину любити. Тут можна поглянути на любов як на найвищий елемент залежності і одночасно свободи. За словами Екзюпері, «Ми відповідаємо за тих, кого приручили», теж саме можна сказати і про любов. Коли ми любимо, то відповідальні за цю людину, ми маємо певні права та обов'язки. У цьому є своя трагічність і блаженство любові, яскраві приклади якої ми спостерігаємо протягом історії. Віддаючи, ми маємо ризик залишитись ні з чим, що стане трагічним фіналом. Але найвагомішою є енергія радості: коли людина любить, вона створює, пізнає, має натхнення на мрії, відкриття і досягнення життєвих і духовних вершин.

Отже, розглядаючи питання любові, найвищої моральної категорії, можна стверджувати, що це поняття, яке не тільки вирішує проблему свободи, а й формує сенс життя особистості, тому що той, хто любові не знав, той ще не жив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новий заповіт. Євангеліє від Івана. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/43/08/>. – Заголовок з екрану.

3. Новий заповіт. Соборне послання апостола Івана. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/48/04/>. – Заголовок з екрану.

2. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – 384 с.

МЕСТО СВЯЩЕННИКА В ДИАКОНИИ НА ПРИХОДСКОМ УРОВНЕ

Ткаченко Сергей Петрович
протоиерей, ключарь храма прп. Афанасия
Афонского г. Кировограда

Наша страна сейчас находится в тяжелых условиях: военные действия на востоке страны, кризис власти, рост цен, обнищание и озлобленность народа, раскол в обществе – это и многое другое очень серьезно сказывается на духовном состоянии каждого украинца. Особую нужду испытывают самые незащищенные слои общества: старики, дети, матери-одиночки, многодетные семьи, инвалиды, переселенцы и т. д. И многие представители из перечисленных категорий идут в храм как в последнюю инстанцию, чтобы получить социальную помощь. К прискорбию, не каждый приход может квалифицированно осуществить служение любви и милосердия ближнему.

1. Исторический аспект

Ветхий Завет неоднократно указывает на богоугодность благотворения (Втор. 16, 9-10), которое прямо связывается с почитанием

Творца (Притч. 14, 31), избавляет от смерти (Тов. 4, 10; 12, 9) и очищает всякий грех (Тов. 12, 9; Дан. 4, 24). Милостыня ставится в один ряд с молитвой, жертвой и постом (Тов. 12, 8; Ис. 58, 6-7).

В Священном Писании Ветхого Завета говорится о помощи бедному (Иов 29, 16; Лев. 25, 35; Втор. 15, 7-11 и др.); долге накормить голодного (Тов. 1, 17; Ис. 58, 7 и др.); напоить жаждущего (Притч. 25, 21); одеть нагого (Тов. 1, 17; Ис. 58, 7); помочь больному и калеке (Иов 29, 15; 2 Мак. 8, 28); поддержать вдову и сироту (Иов 29, 12-13; 31, 16-17; Притч. 31, 8 и др.); оказать гостеприимство бездомным и странникам (2 Цар. 17, 27-29; Ис. 58, 7); позаботиться об узниках (Ис. 58, 6; 61, 1) и т. д. Благочестивым людям предписывается подавать неимущим (Лев. 19, 9-10) или беспроцентно давать в долг (Лев. 25, 35-37; Втор. 15, 7-11). Однако понятие «ближнего», в отношении которого следовало осуществлять благие дела, ограничивалось рамками народа израильского (Втор. 15, 3, 7-11; Исх. 22, 25-27; Лев. 25, 35-37; Втор. 23, 20).

В Новом Завете каждый христианин, исполняя заповеди Христа Спасителя, деятельно свидетельствует о Сыне Божиим и Его Царстве, осуществляя служение любви и милосердия к ближнему. Жизнь в Церкви есть непрестанное служение Богу и людям. К этому деланию призывается весь народ Божий. Именно в практическом исполнении заповеди Христа Спасителя о любви к Богу и ближнему: «...Иисус сказал ему: возлюби Господа Бога твоего всем сердцем твоим и всею душою твоею и всем разумением твоим: сия есть первая и наибольшая заповедь; вторая же подобная ей: возлюби ближнего твоего, как самого себя...» (Мф. 22, 37-39) – заключается важнейшая задача христианина.

А для решения этой важнейшей задачи каждому члену Церкви даются особые дарования для служения всем: «Служите друг другу, каждый тем даром, какой получил, как добрые домостроители многообразной благодати Божией» (1 Пет. 4, 10).

2. Понятие диаконии

Члены Тела Христова, участвуя в общем служении, выполняют и свои особые функции, сообразуясь со способностями, возможностями, навыками и опытом: «Служения различны, а Господь один и тот же; и действия различны, а Бог один и тот же, производящий все во всех» (1 Кор. 12, 5-6). Нераздельный церковный организм участвует в жизни окружающего мира во всей полноте, однако духовенство, монашествующие и миряне могут по-разному и в разной степени осуществлять такое участие. И практическое решение этого вопроса нашли апостолы: «В эти дни, когда умножились ученики, произошел у Эллинистов ропот на Евреев за то, что вдовицы их пренебрегаемы были в ежедневном раздаянии потребностей. Тогда двенадцать Апостолов, созвав множество учеников, сказали: нехорошо нам, оставив слово Божие, пеиись о столах. Итак, братия, выберите из среды себя семь человек изведанных, исполненных Святаго Духа и мудрости;

их поставим на эту службу, а мы постоянно пребудем в молитве и служении слова. И угодно было это предложение всему собранию; и избрали Стефана, мужа, исполненного веры и Духа Святаго, и Филиппа, и Прохора, и Никанора, и Тимона, и Пармена, и Николая Антиохийца, обращенного из язычников; их поставили перед Апостолами, и сии, помолвившись, возложили на них руки» (Деян. 6, 1-6).

Таким образом, **диакон** – это тот, кто должен непосредственно заниматься благотворительностью и социальной деятельностью, а **диакония** – это инициированная, организованная, координируемая и финансируемая Церковью или с помощью Церкви деятельность, имеющая своей целью оказание помощи нуждающимся.

В Новом Завете диакония – это деятельное и практическое выражение христианского милосердия и любви, заповеданной Спасителем: *«Как Я возлюбил вас, так и вы да любите друг друга. По тому узнают все, что вы Мои ученики, если будете иметь любовь между собою»* (Ин. 13, 34-35). Любовь к ближнему — священное призвание и нравственный долг христианина (Ин. 13, 34), ибо на Страшном Суде Бог спросит каждого, совершал ли он дела милосердия (см. Мф. 25, 40).

Все члены Церкви составляют *«одно тело во Христе»* (Рим. 12, 5). Между ними должно быть основанное на христианской вере и любви общение, выражающееся в том числе во взаимной помощи и совместных социально значимых трудах. В церковной семье не должно быть никого, кто страдал бы от отсутствия необходимого.

Вместе с тем, социальное служение Церкви не может сдерживаться или ограничиваться религиозными, национальными, государственно-политическими или социальными рамками. Церковь простирает свое человеколюбие не только на своих членов, но и на тех, кто к ней не принадлежит (Лк. 10, 30-37).

3. Место священника в диаконии

Согласно документу «О принципах организации социальной работы», принятому 4 февраля 2011 года Архиерейским Собором РПЦ, на приходском уровне общая организация, координация и контроль церковно-социальной работы находятся в компетенции настоятеля, а непосредственное администрирование и выполнение этой работы должно быть возложено на штатного приходского социального работника. Штатного диакона обычно на приходе нет. Так, в Кировоградской епархии на 116 священников приходится 8 диаконов, и все они служат в епархиальном центре. Т. е. каждый диакон должен осуществлять социальную деятельность на 14 (!) приходах одновременно. Понятно, что это невозможно так же, как и приходам содержать диаконов, если таковых назначить на служение.

Что касается добровольцев, готовых и способных осуществлять приходскую социальную деятельность, в приходских храмах таких людей тоже не всегда можно найти. Не будет же батюшка «заставлять» инертных

людей (обычно бабушек) «прыгать выше крыши». Старые не могут, молодые не хотят, а маленькие не умеют. Вот реальная картина многих храмов. Ничего не остается, как самому священнику заниматься социальной работой. Но как это делать? Попробуем сформулировать ряд вопросов, на которые каждый священник должен искать ответы индивидуально.

3.1. Человек приходит в храм, чтобы получить. Каждый священнослужитель сталкивался с теми, кто приходят в храм, чтобы попросить денег. И каждый служитель Божий и рад бы дать, но получается, как в статистике с диаконами: просят 116 гривен, а в церковной казне всего восемь. Как можно дать? Мы не касаемся вопроса, где брать священнику средства еще и на благотворительность – у него и так хватает финансовых вопросов. Мы хотим обратить внимание на стереотип общества: *Церковь обязана давать*. И, следуя ему, мы сами превращаем Церковь из духовного института в социальный. Зачем служба, проповедь, таинства, борьба с грехом, живое общение со Христом – главное подачка. И обычный священник, статус которого выше царя, президента и даже ангела, потому что никто из них не может совершать евхаристию, опускается до уровня промоутера. Тем более, что сектанты или госслужащие делают это намного профессиональней и эффективней. А это значит, что либо священник теряет «священнический рейтинг» в глазах прихожан или околоцерковных людей, либо ему надо переквалифицироваться. Как ответить на вызов времени: *если священник не умеет вести социальную работу, ему нужно отказаться от нее или проводить ее с позором?*

3.2. Священники в первом поколении

Сейчас началась смена поколений в нашем клире. С каждым годом все меньше будет оставаться священнослужителей, прошедших горнило церковной жизни, связанной с бесправием и утеснениями, воспитанных в строгом послушании иерархии. Сейчас от пастырей требуются не только такие качества, как сдержанность, осторожность, терпеливость, гибкость, мудрость, спокойствие, дисциплина, которые были столь необходимы в прошедшую эпоху стеснений Церкви, но инициативность, образованность, коммуникабельность, воспитанность, присущие нашей эпохе разбушевавшихся соблазнов. Как современному пастырю, который даже не всегда был знаком с опытом уходящего поколения священнослужителей, вести себя? Как воспитывать своих детей, если нет опыта собственного воспитания в семье – ведь многие священнослужители вышли не из семей священнослужителей? Как социальная занятость, занимающая много сил и времени, отразится на жизни семейства священника? У кого из батюшек есть такая матушка, как, например, Елизавета Сергиева — спутница святого праведного Иоанна Кронштадтского, которая может смириться с тем служением, которое ведет супруг, и не станет тормозом всех благих начинаний?

3.3. Организация обучения лиц, принявших на себя обязанности осуществлять социальную деятельность на приходе

Когда я стою перед престолом и думаю, где взять деньги, куда поехать, что еще сделать и как это осуществить, это недостойно пастыря. *«Божественная литургия, Святая Евхаристия – это чудо из чудес, ежедневно совершаемое в храме. Это чудо радостной встречи с живым Христом дано каждому желающему. И как прискорбно иногда видеть, что священник совершает Божественную литургию привычно, формально, холодно, поглощенный обычными житейскими мыслями и попечениями, без страха Божия и благоговения. Он ничего не открывает в Литургии для себя, не получает благодатных даров и, мало того, своей холодностью и бесчувственностью мешая и другим молиться»* (из выступления патриарха Алексия II на епархиальном собрании 25 марта 2003 года).

Поэтому очень важно, чтобы епархиальные социальные отделы организовывали обучающие курсы как для священников-организаторов, так и для непосредственных участников процесса. Жизненно необходимым видится в самое ближайшее время:

- создать информационную карту социальной деятельности в Кировограде;

- наладить координацию социального служения на уровне благочиний;

- собрать расширенное заседание участников церковной социальной деятельности для определения объема той помощи, которую Церковь сможет оказать государственным социальным и медицинским учреждениям и нуждающимся людям;

- сформировать подкомиссии по следующим направлениям социальной деятельности с привлечением активных мирян:

- 1) по служению больным и инвалидам;
- 2) по работе с детьми, оставшимися без попечения родителей;
- 3) по работе с бездомными беженцами и переселенцами;
- 4) по работе с заключенными;
- 5) по работе с наркоманами и страдающими алкоголизмом;
- 6) по служению нуждающимся и престарелым.

В основе милосердного служения – любовь, которая, по слову апостола Павла, *«долготерпит, милосердствует, <...> не завидует, <...> не превозносится, не гордится, не бесчинствует, не ищет своего, не раздражается, не мыслит зла, не радуется неправде, а сорадуется истине; все покрывает, всему верит, всего надеется, все переносит»* (1 Кор. 13, 4-7). Превосходнейшую часть любви, по выражению святителя Григория Богослова, составляет *«любовь к бедным, жалость и сострадательность. <...> Ибо никакое служение так не угодно Богу, как милосердие»* (Слово 14, О любви к бедным).

Признаком приближения конца света является оскудение любви. XX век был страшен своим немилосердием. И сегодня мы видим, как умножается зло вокруг нас: теракты, насилие, ложь, коррупция, плотская нечистота, культ денег, злоба и себялюбие. В этом мраке греха особенно важно свидетельство о любви Божией, свидетельство делами любви.

Трудиться на социальном поприще для христианина почетно, хотя при должном отношении трудностей здесь очень много. Недостаток средств, отсутствие помещений, незнание утраченных традиций, неумение из-за разобщенности реализовывать социальные проекты на межприходском и епархиальном уровне, отсутствие воспитанных в духе милосердия прихожан, – эти и другие причины делают нелегким служение любви.

Но если в этом направлении на приходе не делается ничего, этого оправдать нельзя.

Один афонский старец сказал, что мир устал от слов. Сейчас нужны не слова, а дела, свидетельствующие о вере, в том числе дела милосердия. Эти дела должны стать проповедью без слов, проповедью более убедительной и действенной. Но для того, чтобы совершать дела любви, нужно этому учиться каждому из нас, а священнослужителю еще и уметь организовать социальную работу на приходе. И будем помнить, что жизнь в Церкви есть непрестанное служение Богу и людям. К этому деланию призывается весь народ Божий. А священнослужитель должен стать примером в диаконии.

ОБОСНОВАНИЕ ВАЖНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО СЛУЖЕНИЯ В ВЕТХОМ И НОВОМ ЗАВЕТАХ. ПРИМЕР БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТИ СВЯТОГО ПРАВЕДНОГО ИОАННА КРОНШТАДСКОГО

Толубец Андрей Николаевич

*ключарь Свято-Покровского храма г. Кировограда,
бакалавр богословия*

Важнейшая задача христианина заключается в практическом исполнении заповеди Христа Спасителя о любви к Богу и ближнему (Мф. 22, 37-39). Социальное служение Церкви – это инициированная, организованная и координируемая Церковью деятельность, имеющая своей целью оказание помощи нуждающимся.

Ветхий Завет неоднократно указывает на богоугодность благотворения (Втор. 16,9-10), которое прямо связывается с почитанием Творца (Притч. 14,31), избавляет от смерти (Тов. 4,10; 12,9) и очищает всякий грех (Тов. 12,9; Дан. 4,24). Милостыня ставится в один ряд с молитвой, жертвой и постом (Тов. 12,8; Ис. 58,6-7).

В Священном Писании Ветхого Завета говорится о помощи бедному (Иов 29,16; Лев. 25,35; Втор. 15,7-11 и др.); долге накормить голодного (Тов. 1,17; Ис. 58,7 и др.); напоить жаждущего (Притч. 25,21); одеть нагого (Тов. 1,17; Ис. 58,7); помочь больному и калеке (Иов 29,15; 2 Мак. 8,28); поддержать вдову и сироту (Иов 29,12-13; 31,16-17; Притч. 31,8 и др.); оказать гостеприимство бездомным и странникам (2 Цар. 17,27-29; Ис. 58,7); позаботиться об узниках (Ис. 58,6; 61,1) и т. д. Благочестивым людям предписывается подавать неимущим (Лев. 19, 9-10) или беспроцентно давать в долг (Лев. 25, 35-37; Втор. 15,7-11). Сам Бог, Творец нашего мира, является для нас образцом наших добрых дел, нашего служения человеку. **«Со всем усилием и готовностью поспешим совершать доброе дело, – призывает нас свщч. Климент Римский, – ибо Сам Творец и Владыка всего веселится о делах своих».** [3, с. 156]. Сотворив мир и человека, заботясь о Своем творении, Он подает нам в этом первом благом деле и первый образец для подражания, образец для всех наших добрых дел.

В Новом Завете диакона – это деятельное и практическое выражение христианского милосердия и любви, заповеданной Спасителем: **«Как Я возлюбил вас, так и вы да любите друг друга. По тому узнают все, что вы Мои ученики, если будете иметь любовь между собою»** (Ин. 13,34-35). Господь Иисус Христос, будучи Богом и человеком, дает нам совершеннейший образец жертвенной любви к ближнему и заботы о нем. Вся земная жизнь Спасителя была непрерывным свидетельством Его служения бедным и убогим! Свидетельство о Боге и выражение Его Божественной и вместе совершенной человеческой любви к человеку – таковы две составляющие Его общественного служения и, прежде всего, Его конкретных добрых дел, направленных на исцеление страдающего человека. Сам Господь объясняет нам истинное значение нашего общего дела в его широком смысле в притче о добром самарянине (Лк. 10:30-37), в заповеди: **«Блаженны милостивые, ибо они помилованы будут»** (Мф. 5:7), Евангельский призыв к деятельной любви предельно конкретен. От дел милосердия напрямую зависит спасение человека. Господь вполне конкретно и определенно говорит, по каким критериям Он будет судить человека на Страшном суде: **«Алкал Я, и вы дали Мне есть; жаждал, и вы напоили Меня; был странником, и вы приняли Меня; был наг, и вы одели Меня; был болен, и вы посетили Меня; в темнице был, и вы пришли ко Мне... истинно говорю вам: так как вы сделали это одному из сих братьев Моих меньших, то сделали Мне»** (Мф. 25:35-36, 40).

Церковь Христова призвана нести в мир образ своего Спасителя, продолжать Его дело, быть светом миру (см. Мф. 5:14-16) – свидетельствовать о Боге не только своим учением, но и, прежде того, своими делами – делами, которые являются плодом Божественной любви в нас. Таким образом, социальное служение Церкви, служение бедным и убогим, которое вытекает из самой сущности церковной миссии, есть одна из

неотъемлемых составляющих церковного служения Богу, одно из важнейших проявлений самой природы Церкви, истинной природы Человека. Но вместе с тем, с другой стороны, наше служение бедным, убогим и обездоленным является для нас самих ступенью к Богу, ступенью, возвращающей в нас самих истинного христианина. Лишь уподобившись Христу Спасителю по Его делам, делам служения Богу и человеку, мы оказываемся способны воспринять в истинной мере Его высочайшее учение.

Исторически, с самых первых своих шагов, Церковь осуществляла свое призвание. Книга Деяний апостольских повествует нам о начале диаконского служения, в основание которого легло попечение о неимущих (см. Деян. 6:1-6), повествует о помощи голодающим (см. Деян. 11:27-30), об атмосфере взаимной заботы между христианами, так что *«не было между ними никого нуждающегося»* (Деян. 4:34).

Дальнейшая история Церкви Христовой дает нам множество ярких и удивительных примеров христианской заботы о страдающем человеке. Пламенные проповеди таких святых, как Иоанн Златоуст, равно как и многих других, свидетельствуют о том огромном внимании, которое всегда уделяла Церковь социальному служению. Личная жизнь таких святых, как Иоанн и Филарет Милостивые, а также многих других подвижников Церкви показывает нам высочайшие, доходящие до полного самоотвержения примеры служения бедным и обездоленным. Яркий пример социального служения и благотворительности являет собой жертвенное служение людям св. прав. Иоанна Кронштадтского.

Более чем полувековое священническое служение отца Иоанна (1855-1909) проходило в Кронштадте, который был в то время местом административной ссылки мелких преступников (воров, пьяниц, бродяг и т. п.). Город был переполнен беднейшим людом при полном равнодушии к этой ситуации большинства представителей богатых сословий.

Отец Иоанн сам пошел к этим оступившимся, несчастным и отверженным обществом людям. Он стал посещать их убогие жилища, беседовал с бедняками, утешал, ухаживал за больными, оказывал им материальную поддержку, зачастую раздавая им все свое жалование, так что епархиальное начальство вынуждено было выдавать деньги его супруге [5, с. 57]. Вначале окружающие не понимали подвига св. Иоанна, смеялись над ним, даже преследовали, но он все превозмог своим подвигом веры и любви.

Непоколебимое убеждение о. Иоанна заключалось в том, что *«нужно любить всякого человека и в грехе, и в позоре его»*. Также он говорил: *«Не смешивай человека – это образ Божий – со злом, которое в нем, потому что зло есть только болезнь, мечта бесовская, но существо его – образ Божий – все-таки в нем остается»* [4, с. 135].

Постепенно кронштадтцы прониклись уважением к благотворительной деятельности о. Иоанна и стали откликаться на его призывы соучаствовать в ней. В результате инициативы о. Иоанна и

содействия кронштадтцев в 1874 г. было создано при Андреевском соборе приходское попечительство для помощи бедным.

С большими трудами создавался первый в стране «Дом трудолюбия». Он был открыт 12 декабря 1882 г. В нем о. Иоанн устроил рабочие мастерские, где в течение года работало 25000 человек, женские мастерские, вечерние курсы ручного труда, школу на триста детей, детский сад, сиротский приют, загородный дом для детей, бесплатное призрение для бедных женщин, народную столовую с небольшой платой и благотворительными обедами, бесплатную лечебницу, воскресную школу [1, с. 39-43].

В 1888 г. благодаря заботам о. Иоанна был выстроен ночлежный дом, а в 1891 году – странноприимный дом. Ежедневно перед домом о. Иоанна выстраивалось до тысячи нищих, которым он раздавал деньги, достаточные для того, чтобы купить четыре килограмма хлеба на каждого. Социальная работа о. Иоанна доказывает несостоятельность мнения тех, кто считает, что Церковь должна заниматься только духовной работой и не заботиться о материальных нуждах своих чад.

Подводя итог, хочу акцентировать внимание на том, что милосердное служение помогает человеку обрести любовь, а вместе с ней – самоотверженность, кротость, долготерпение, смиренномудрие и другие христианские добродетели. И напоследок хочется напомнить: христианин должен видеть в каждом человеке, обращающемся за помощью, образ Божий и неповторимую личность. И держать в памяти слова Святого Писания *«Дающий нищему не обеднеет»* (Притч. 28:27.) Мы должны каждого, кто обратился к нам за помощью, выслушать, попытаться понять, что человеку нужно и как мы можем ему помочь. А если материально не можем помочь, иногда человеку достаточно просто сказать доброе слово, посочувствовать, помолиться за него, и даже такая помощь имеет большую ценность.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Александр (Семенов Тянь-Шанский), еп. Отец Иоанн Кронштадтский. Париж, 1990.
2. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Заветов. М., 1992 [Синодальный перевод].
3. Климент Римский, сщмч. Первое послание к Коринфянам. Гл. 33 // Писания мужей апостольских. М.: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2003.
4. О. Иоанн (Сергиев). Полное собрание сочинений. – СПб., 1892.
5. Святой праведный Иоанн Кронштадтский в воспоминаниях очевидцев. Сб. ред. Спасская Ю.М. – М., Отчий дом, 1997.

ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЦЕРКВИ У СУЧАСНИХ ЗМІ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ З ТОЧКИ ЗОРУ ХРИСТИЯНСЬКИХ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ

Шиманович Андрій Олександрович
керівник Місіонерського відділу Кіровоградської
єпархії Української Православної Церкви,
бакалавр філології, бакалавр богослов'я

У наш час, в епоху максимальної прозорості та відкритості, будь-яка активна діяльність Православної Церкви (соціальна, місіонерська, молодіжна) привертає до себе пильну увагу громадськості. І серед цієї різновекторної та багатогранної роботи саме соціальна активність Церкви у сучасних ЗМІ та соцмережах не може не ставити питання про те, у якій формі та, головне, у якій мірі Церква повинна привертати увагу громадськості до власної соціальної роботи, враховуючи, що саме ця форма активності претендує на повсякденне втілення в життя найважливіших заповідей Христа про співчуття, милосердя та любов до ближнього.

З одного боку, всі ми пам'ятаємо заклик Спасителя з Його Нагірної проповіді: **«Дивіться, не творіть милостині вашої перед людьми із тим, щоб вони бачили вас: інакше не буде вам нагороди від Отця вашого Небесного. Так, коли твориш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри у синагогах та на вулицях, щоб прославляли їх люди. Істинно кажу вам: вони вже отримують нагороду свою. У тебе ж, коли твориш милостиню, нехай ліва рука твоя не знає, що робить права, щоб милостиня твоя була в тайні; і Отець твій, Котрий бачить тайне, воздасть тобі явно»** (Мв. 6:3-4).

З іншого ж боку, в тій самій Нагірній проповіді ми бачимо заохочення до висвітлення своїх добрих справ перед оточуючими задля слави Всевишнього: **«Нехай світить світло ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі справи та прославляли Отця вашого Небесного»** (Мв. 5:16).

Тож природньо виникає питання: яким чином ми можемо примирити ці дві морально-етичні євангельські максими та вивести збалансоване судження з піднятої проблеми?

По-перше, потрібно відмовитись від ілюзії стосовно того, що будь-яка форма соціальної активності представників Церкви, та, власне, і персоналії, котрі її реалізують, начебто автоматично можуть претендувати на почесне звання провідників Христової любові в цей світ, котрі самими своїми діями начебто вже сповіщають про спасіння Боже (як про це інколи доводиться чути). Але, на думку одного з провідних богословів ХХ ст., **«якби соціальне служіння церкви побажало б саме по собі бути сповіщенням, воно могло б стати лише пропагандою, причому не дуже достойною пропагандою»** [1, с. 8]. Тому, у кращому випадку, соціальна робота Церкви

повинна висвітлюватись як педагогічний приклад для суспільства, як максимально ненав'язливе нагадування та смиренне свідчення світові про принципову можливість виконання в сучасному житті заповідей Божих щодо допомоги ближнім.

По-друге, варто дослухатись до висновків викладача СПбДАіС проф. С. М. Заріна, котрий у своїй фундаментальній праці під назвою *«Аскетизм за православно-християнським вченням»* наголошує, що насолода, якщо вона є неминучим супутнім елементом або наслідком задоволення людиною необхідних тілесних потреб, не є гріхом. Гріхом є та ситуація, при котрій насолода сама по собі стає первинною та основною метою, а тілесні потреби – способом досягнення цієї мети [4, с. 620-621]. І якщо ми дещо адаптуємо цю думку шановного професора до піднятого нами питання та перенесемо зі сфери аскетичної на сферу соціального служіння, то цілком можемо зробити проміжний висновок: якщо певний суспільний резонанс є неминучим супутнім елементом соціальної активності Церкви, то це є цілком природним та нормальним явищем. Якщо ж суспільний резонанс, кількість «лайків», «репостів» та коментарів у соцмережах є основним рушійним мотивом та першочерговою метою, заради котрої ті чи інші соціальні проекти взагалі організуються як такі, то подібний підхід, звичайно, не може вважатись прийнятним з огляду на морально-етичні принципи християнської віри. І навряд чи варто робити особливий акцент ще й на тому, що при подібному егоцентричному підході як кількість, так і якість християнських соціальних проектів вже не має будь-якого принципового значення, адже *«під сонцем важливим є те, що ти робиш. Для Господа важливим є те, як ти це робиш. І жодна кількість справ, навіть найбільш благочестивих, не береться у розрахунок»* [3, с. 58-59].

Крім того, під соціальним служінням Церкви нерідко розуміються виключно справи благодійності, допомоги нужденним, а також соціалізація тих, хто був з тих чи інших причин залишений на узбіччі суспільного життя. Але якщо об'єктом нашого дослідження є саме соціальна активність Церкви, то ми повинні пам'ятати, що саме Церква, згідно Слова Божого, покликана бути світлом для світу, будинком, що стоїть на вершині гори (Мв. 5:14), свічкою, що поставлена не *під* сосудом, а *на* підсвічнику (Мв. 5:15), та, власне, сумлінням суспільства. І саме тому соціальна робота представників Церкви не повинна звужуватись лише до справ благодійності (котрі, безумовно, є необхідними). Крім цього, соціальна активність Церкви не може не підносити свій пророчий голос, покликаний викривати у публічній сфері ті вади та хвороби сучасного суспільства, котрі призвели до відторгнення тієї чи іншої людини, або позбавили її можливості реалізувати Божий задум щодо самої себе, адже *«пророча роль Церкви по відношенню до суспільства полягає не в передбаченні майбутнього, а у збереженні світу від розкладання через неліцемерне висвітлення усього, що розходиться із Божим задумом, коли «закон безсилий, справедливість не перемагає,*

злочинець долає невинуватого, суд спотворений» (Аввакум 1:4)» [2, с. 62-63].

Якщо ми, наприклад, говоримо про те, що соціальне служіння Церкви, зокрема, полягає у допомозі нужденним, то набагато більш відповідальною моделлю поведінки церковних соціальних служб у подібній ситуації могло б стати те, що ми умовно можемо назвати герменевтикою суспільно значущих подій та явищ, покликаною, з одного боку, до відкритої та сміливої інтерпретації нагальних суспільних тенденцій, з іншого ж боку, – до моральної оцінки тієї системи суспільних взаємовідносин, котра призвела ту чи іншу людину або ж цілий сегмент нашого суспільства до пригніченого матеріального, фізичного чи духовного стану.

Христос по суті робив так Сам та закликав нас до саме такої глибоко продуманої, інтелектуально чесної та відповідальної соціальної активності. І у зв'язку із цим варто навести чудові слова сучасного дослідника пророчої функції Церкви У. Брюггемана, котрий нагадує нам про те, що Блага звістка Христа *«була звернена до бідних, але ж їх тримали у бідності багаті, котрі діставали користь з їхньої злиденності. Він звертався до полонених (тобто до рабів), але ж у них були хазяї, котрі зовсім не бажали щось змінювати у їхньому положенні. Він говорив про пригноблених, але ж пригноблених без пригноблювачів не буває»* [2, с. 160].

Саме тому соціальне служіння Церкви, направлене на вчинення добрих справ, в рівній мірі повинно також поєднуватись і з пророчими діями в ім'я справедливості. Перефразуючи англіканського архієпископа та лауреата Нобелівської премії миру (1984) Десмонда Туту, можна зазначити, що справжнє християнське співчуття та соціальне служіння ближньому полягає не тільки в тому, щоб витягти з води того, хто тоне, але й в тому, щоб піти уверх за течією, вияснити, хто або що штовхнуло його у воду, та в ім'я Христа кинути виклик цьому злу [5, с. 19-20].

Тож, беручи до уваги всі вищенаведені тези, ми можемо зробити висновок про те, що активність соціальних служб Церкви в медіасфері в жодному разі не повинна полягати у приверненні уваги суспільства до самих себе будь-якою ціною та у створенні якомога більшої кількості інформаційних приводів сумнівної якості. А найбільш дієвим стримуючим фактором, котрий не дозволив би церковним соціальним працівникам вийти за межі євангельських моральних орієнтирів, повинні стати слова Господа Ісуса Христа, Котрий, заздалегідь застерігаючи нас від гордині, егоцентризму та, як говорять в наш час, самопіяру, грізно попереджає кожного з нас: *«Коли виконаєте все, що вам було наказано, кажіть: ми раби нічого не варті, тому що зробили те, що повинні були зробити»* (Лк. 17:10).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барт К. Церковная догматика. Том I. М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – 560 с.

2. Брюггеман У. Пророческое воображение. Черкассы: Коллоквиум, 2012. – 232 с.

3. Головин С. Библия и политика. Основания гражданского общества. К.: Книгоноша, 2015. – 144 с.

4. Зарин С. М. Аскетизм по православно-христианскому учению. К.: Общество любителей православной литературы. Издательство имени святителя Льва, папы Римского, 2006. – 682 с.

5. Черенков М., Сьорл Дж. Будущность и надежда. Миссия, богословское образование и преобразование постсоветского общества. Черкассы: Коллоквиум, 2015. – 296 с.

ДОБРО ІСНУЄ ТАМ, ДЕ ЙОГО ТВОРЯТЬ

Шукрута Людмила Володимирівна

голова Кіровоградської обласної громадської організації матерів дітей-інвалідів та інвалідів «Серце матері»

Милосердя й доброта – два крила, на яких тримається людство.

Що сталося б зі світом, якби в ньому раптом не стало доброти? Чи втратило сьогодні свою цінність милосердя? Чи не звівся його широкий зміст до поняття «дрібна милостиня»? Чи є поряд з нами люди, які потребують допомоги?

В Україні живе близько двох мільйонів людей з особливими потребами, та це число невпинно зростає. Майже двісті тисяч із них не здатні подбати про себе. П'ятнадцять тисяч самотніх живуть у будинках-інтернатах. Іноді за нашою черствістю ми не помічаємо дуже хороших людей, які просто потребують краплиночки нашої допомоги.

Але я хочу розповісти про людей, які хоч і важкохворі, але творять добро та милосердя, їхні ноги – це інвалідний візок.

Дарина Безкоста – особлива художниця з Сум, адже від народження хворіє на ДЦП і свої картини пише ногами. Годинами, зігнувшись та обійнявши ноги руками, юна художниця працює над своїми картинами. Замість пензликів – пальці ніг. Лише у такий спосіб покручене хворобою тіло дівчинки дає їй можливість творити картини дивовижної драми: «Рожевий фламінго», «Море любові», «Портрет мами»... Прикута до інвалідного візочка Даша виставляє свої роботи в надії, що вони допоможуть дворічному Денискові Савенку з Сум. Її полотна купують українці та іноземці. А виручені кошти Дарина віддає хворим людям.

Антон Дубишин – хлопець-інвалід, відомий в Україні своєю незламною волею та життєлюбством, який добре знає ціну мрії. З діагнозом «прогресуюча м'язова дистрофія» щодня зусиллям волі доводить світу: хвороба – не вирок. Це хлопець, який домагається в своєму житті всього сам і

заряджає своєю енергією і позитивом оточуючих, відомий волонтер, який допомагає важкохворим дітям на сході України – там, де йде війна.

«Серце матері» також має безцінні приклади особистих проявів милосердя та благодійності. Хочу розповісти про родину Чуценків. Коли на світ з'явилася Наталка, тоді, у радянські часи, мало хто знав про діагноз «прогресуюча м'язова дистрофія». Мати Наталки жагуче та терпляче випробовувала усі методи лікування, паралельно виховуючи в доньці сильний характер та величезне терпіння. На сьогодні Наталка має чітку життєву позицію, незламний характер та величезний досвід роботи у благодійному русі і в психологічній допомозі родинам тяжкохворих дітей. Наталка Чуценко є прикладом для наслідування і для здорових людей!

Яскраві риси милосердя у свої 10 років проявляє Самір Іскендеров. Незважаючи на свої досить помітні вади, Самір охоче рветься на допомогу оточуючим, особливу увагу приділяючи діткам, які знаходяться у важчому стані, ніж він. Це він робить дуже щиро, з великим серцем та любов'ю.

Ми можемо привести ще багато прикладів, якими пишається наша велика родина організації «Серце матері».

Чому ми заклопотані своїми буденними справами, біжимо вперед, не помічаючи тих, хто поруч? Хутчіш – треба встигнути. Купити, здати, обміняти, знайти, попросити... Ображаємося, коли відмовляють, звертаємося до людського милосердя, просимо зглянутися та допомогти. Нам здається, що вирішити нашу проблему просто, треба тільки приділити нам хвилинку уваги.

Та згадайте, коли ви останній раз поступалися місцем у громадському транспорті? Або подавали копійчину жебраку чи вуличному музиканту? Ми відвертаємося до вікна, закриваємо очі, вдягаємо навушники. Відокремившись, вважаємо, що нібито й зeszла проблема, нема її.

А навколо такі ж люди, як і ми. Вони закривають очі на наші проблеми й водночас потребують нашої уваги.

Світ тримається не на грошах, прибутках, машинах чи іграшках. Світ тримається на вічних почуттях – милосерді й доброті. Бо саме вони приносять спокій у серце. Подивіться, само слово про це говорить: милосердя – **МИЛО СЕРЦЮ**. Доброта до інших людей приносить радість та спокій у серце того, хто дає, і того, хто потребує.

Гроші буде витрачено, прибутки витратяться, іграшки зламаються, а пам'ять про добро залишиться у віках.

Почуття благодійності та милосердя треба починати виховувати з раннього віку у кожній родині, незалежно від матеріального стану. Бо ці вічні почуття не мають ані соціального окрасу, ані особливого статусу та підручників. Головною мотивацією при вихованні доброти у дитини є зовнішній світ, а роль в цьому вихованні має духовна сила.

Саме, керуючись благодійністю та милосердям, ми і створили понад 10 років тому організацію «Серце матері». На сьогоднішній день це досить потужне об'єднання громадян, яким небайдужі проблеми родин та людей з

особливими потребами. За цей великий проміжок часу нам вдалося згуртувати понад 300 родин, які виховують діток з особливими потребами. Саме завдяки життю організації наші діти мають можливість відчувати себе повноцінними членами суспільства. Діти побували в багатьох містах України, вони вільно та без комплексів спілкуються з однолітками, займаються спортом, на рівних з іншими дітьми беруть участь у конкурсах. Особливу увагу ми приділяємо психологічній підтримці родин, де зростають діти з особливими потребами. Ця підтримка виражається у дружньому ставленні між членами організації. Також своїм життєвим досвідом охоче діляться родини, які пережили нелегкі часи у сприйнятті та лікуванні важких діагнозів своїх дітей. Це безцінний скарб інформації та величезний процент довіри, який ми вважаємо власним спільним надбанням нашої організації.

Дякуючи Богу, ми постійно знаходимо однодумців, які завжди поруч та готові допомогти у будь-якій ситуації, які терпляче вислуховують кожну проблему та ніколи не залишають її без вирішення. Усю свою моральну силу багато родин «Серця матері» черпають у духовних бесідах, які справді лікують душу. Проходячи кожного дня через безліч випробувань, ми щиро вдячні кожному, хто поряд з нами! Хай береже вас Господь!

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

ІМІДЖ ЦЕРКВИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНЕТ-НОВИН

Акімова Наталія Володимирівна

доцент кафедри соціальної роботи

*ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та
муніципального управління Класичного приватного
університету», кандидат філологічних наук*

Переважну більшість інформації сучасна людина отримує з Інтернету, і на основі цієї інформації вона буде судження, оцінки, загалом власне бачення світу, та зокрема і церкви.

Ставлення до релігії зараз досить неоднорідне: частина суспільства старшого віку, вихована в душі атеїзму, категорично відмовляється вірити, інша частина звертається до Бога здебільшого у часи скрути та традиційно на великі релігійні свята, дехто відчуває присутність Бога та відкидає церкву як соціальний інститут, що взяв на себе повноваження представляти Його. Майбутнє між тим за молоддю. А у них свій Бог – Інтернет. Бог, якому вони вірять, іноді беззастережно, Бог – якого вони нібито знають, Бог – якому завжди є до них діло, що вислуховує їхні сповіді у соціальних мережах, Бог – до якого завжди можна звернутися, який є поруч у телефонах, планшетах, ноутбуках та інших пристроях. Але Інтернет – то не Бог, то люди, які пишуть тексти у Мережі та створюють формати інтернет-комунікації. Ці люди мають переважно досить прагматичні мотиви, часто використовуючи інформаційні ресурси для маніпулювання свідомістю. Для деяких з них немає нічого святого, тому тема церкви не є винятком. Тож проаналізуємо, який образ церкви малюють нам автори новин.

На найпопулярнішому українському новинному порталі – Кореспондент.нет – церква згадується 1745 разів, починаючи з 2000 року, тобто у середньому десь 110 разів на рік, це набагато частіше, ніж з нагоди великих релігійних свят, отже церква визнається на цьому сайті важливим суспільним інститутом, а відповідно їй створюється певний імідж. Масштаб доповіді не дозволяє проаналізувати весь зазначений обсяг новинного контенту, тому приділимо увагу лише кільком останнім анонсам.

Одна з останніх новин - «**У Москві заснували організацію "Атеїсти Росії"**» [Кореспондент від 13.05.2016] – сприймається просто, зрозуміло. У тексті акцентуються дві домінанти «Москва» та «атеїсти», між яким читач має встановити асоціативний зв'язок, що Росія продовжує підтримувати та поширювати атеїстичне вчення Радянського Союзу, а разом і інші радянські ідеї, що вже давно визнані світом як застарілі та некоректні. Авторитет церкви

покликаний у цьому анонсі сприяти іміджу Росії як відсталого та радикальної країни. Аналізоване повідомлення супроводжується фото, де на передньому плані зображені молоді люди, що уважно слухають. Між фото та текстом встановлюється асоціація, що атеїсти Росії – це молодь, таким чином створюється відчуття кризи віри у Росії на фоні економічної, політичної та інших криз. Російська церква виглядає слабкою та непопулярною, нездатною залучити молодих людей.

Інший анонс від 11.05.16 – **«Домінанта Лаври. Як відновлювали Успенський собор у Києві»** – у контраст до попереднього акцентує, що в Україні влада та суспільство опікуються церквами, відновлюють їх, пишаються ними. У разі некритичної інтерпретації анонсу читач може зробити висновки, що релігія посилює позиції у нашому суспільстві, набуваючи важливого значення, а віра стає орієнтиром.

Такий фон для емоційної ідентифікації задається повідомленням на основі позитивної оцінки події. Інформація подана у розмовному стилі (конструкція «як щось робили») народного героїчного епосу, дієслово у формі минулого часу («відновлювали») натякає, що реконструкція Успенського собору завершена, і за це треба

дякувати новому герою – заслуженому будівельнику України Анатолію Антонюку, ім'я якого подане у тексті статті, а фото на супроводжуючому анонсі малюнку. Інформація щодо деталей реконструкції навряд чи зможе зацікавити більшість користувачів, проте зображення красивого собору, певно, приверне увагу, сприяючи зміцненню асоціативного зв'язку між Україною та церквою. Також анонс створює позитивний імідж Антонюка, який, мабуть, політики мають намір використати пізніше.

Трохи раніше, 2.05.16, на цьому ж сайті подано анонс, що резюмує імідж церкви: **«Заплуталися у собі. Церква в Україні на роздоріжжі...»**. Це повідомлення має типову для інтернет-новин структуру, де на початку подається висновок, який сприймається у ролі теми та обумовлює подальші очікування читача. Психолінгвістичний аналіз цього тексту дозволяє виявити його маніпулятивний потенціал, що розкривається у підміні суб'єкта дії (у першій частині анонсу йдеться про групу осіб, тоді як у другій діяча конкретизовано як «церква») та фрагментарності (друге речення незавершене, предикат не названий). Така семантична та граматична несполучуваність посилює відчуття «заплутаності», про яке йдеться у тексті. У процесі

розуміння на етапі емоційної ідентифікації читач легко відчує акцентовану емоцію, що посилить експресію тексту і в разі емоційного переносу може стати аргументом на доказ істинності повідомлення. У разі довіри до тексту виникне враження, що церква в Україні слабка, вона не знає, чого хоче, не бачить перспектив розвитку, отже занепадає. Такий зміст тексту посилюється зображенням храму, оточеного лише лісом, провокуючи алузію покинутості, втрати парафіян, а, отже, і сенсу діяльності.

Загалом в українській новинній інтернет-комунікації тема церкви займає важливе місце. Проте, на жаль, автори новин не зацікавлені у створенні позитивного іміджу церкви, поширенні її ідей, популяризації. Здебільшого імідж церкви створюється побічно і використовується для посилення чи зниження авторитету інших соціальних інститутів та особистостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Останні новини України та світу. Корреспондент.net – свіжі новини дня [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://korrespondent.net/>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІСИСТЕМНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Гейко Євгенія Вікторівна

*доцент кафедри практичної психології
Кіровоградського державного педагогічного
університету ім. В. Винниченка,
кандидат психологічних наук*

Безумовно, вирішення проблеми цілісності особистості уможливує визначення питань смислу і цінності людського життя, упрозорення універсальності та унікальності людської природи та сутності внутрішнього світу, призначення людини і укріплення та збереження здоров'я: психічного, психологічного, фізичного.

Втім цілісність як інтегроване утворення, що поєднує в собі усе розмаїття природно-соціально-духовного змісту особистості й визначає особливості її індивідуального відображення безперервних перетворень різноманітних загальних і часткових властивостей у відповідності із суттєвими трансформаціями світу, саме поняття потребує обґрунтованого висвітлення і вивчення.

Нормативне уявлення індивіда про себе пов'язано з його цілісністю й, навпаки, викривлене призводить до певних психічних розладів або психологічних проблем (Н. Непомняща). Окрім цього, цілісність особистості тлумачать як інтегративну характеристику особистості в цілому.

Інтегрований, відкритий, усталений і стабільний, оптимально функціонуючий й схильний до розвитку суб'єкт, власне особистість, яка здатна до самоактуалізації (за А. Маслоу). Деякі дослідники трактують цілісність особистості як певну систему, яка утворюється на підґрунті єдності самості і соціальної ідентичності (Г. Балл, Ф. Лерш). Досить поширеним є визначення про цілісність як таку, що самоорганізовується через переживання власного досвіду буття як особистості (К. Васильєв, В. Келасьєв). Частина вчених обстоює думку про цілісність особистості, що базується на довірі людини до власної досконалої природи. Ключовим поняттям є самодовіра, ціннісне ставлення до себе, інших, світу (С. Гілліген, М. Еріксон). А також цілісність особистості подають як діяльнісно-системну характеристику (С. Максименко, Л. Станкевич).

Кожне із поданих значень має певну цінність. Проте, для того, щоб поєднати ці значення, необхідно віднайти критерій. Можливо, рефлексивність дозволить людині уявити себе водночас у якості об'єкта власного спостереження, мислення і регуляції.

Також варто говорити про полісистемну цілісність особистості, котра являє собою ментальну репрезентацію картини світу через власний мета-індивідуальний світ. Така репрезентація змінюється в залежності від позиції у взаємодії зі своїм оточенням, самоорганізацією.

Формування цілісності особистості майбутнього психолога є суттєвим чинником результативності процесу професіоналізації фахівця соціономічної галузі.

На підставі емпіричних даних нам вдалося виокремити типи паттернів поведінки студентів-психологів в процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості. За результатами кластерного аналізу даних досить чітко було виділено групи «адаптивних» та «неадаптивних» стратегій, що задіюються у процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості.

Група «адаптивних» паттернів поведінки студентів-психологів за результатами кластерного аналізу утворюється з двох типів. Обидва паттерни рис виявляють загальні особливості, найсуттєвіший з яких – відсутність потреби у саморуйнуванні й стремління чіплятися за життя й буття:

Визначено три типи студентів-психологів, які характеризуються «неадаптивними» паттернами самоорганізації полісистемної цілісності особистості. Перший характеризується надвисокою екстравертованістю, життєрадісністю, енергійністю, низькою тривожністю. Також знижений самоконтроль, імпульсивність, опора на почуття, безпосередність. Поряд із цим більш виражена, ніж у інших, «неадаптивність», м'якість та чутливість, висока залежність від думки групи, менша ригідність, схильність відкладати рішення і висновки. Зазначений тип вирізняється переважанням «фактору к»: «імпульсивні «сенситивні». Переважно складність у процесі самоорганізації

цілісності особистості пов'язана у них із труднощами у соціальної адаптації, особливо у взаємодії із одногрупниками, викладачами.

Другий паттерн «неадаптивних» стратегій у процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості у студентів-психологів пов'язаний із високим рівнем тривожності, стурбованості, втім менш вираженою емоційною стабільністю. Характерною є соціальна боязкість, достатньо виражені депресивні тенденції, фрустрованість, надмірна обачність. У порівнянні із іншими «неадаптивними» паттернами поведінки тут представлена дуже чітко «фактор к» й «фактор s»: «нестабільні емоційні – «саморуйнуючі».

Третій паттерн вирізняється чітко вираженими «фактором е» й «фактором т». Хоча самі по собі зазначені фактори не є чинником успішної самоорганізації полісистемної цілісності особистості, однак високий рівень схильності до спілкування поєднується із зниженим рівнем міжособистісної чутливості, самовпевненості, що спричинює труднощі у взаємодії з пацієнтами та колегами, а також конфлікти: «неемпатійні, самовпевнені, схильні до накопичення».

Успішність процесу самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентами-психологами пов'язана із сміливістю, емоційною стабільністю. Проте, «імпульсивні залежні – «сенситивні» сміливі і активні, але рішення приймають хаотично, без спирання на факти, логіку, стабільні принципи. Тому не вписуються в специфіку галузі, внаслідок слабкої представленості таких властивостей, як чіткість, підпорядкованість картини світу особистості професійній реальності, а також стабільності та прогнозованості. Отже, «фактор т», що постає у вигляді хаотичності понять, складності та мозаїчності суб'єктивних категорій, спричинює певні труднощі у самоорганізаційних процесах, пізнанні та спілкуванні, взаємодії з оточуючими.

Причини «неадаптивності» стратегій самоорганізації полісистемної цілісності особистості полягають у нечутливості до оцінок, залежності від групових норм студентів-психологів. Рівень тривоги є нижчим за «адаптивних» екстравертів, а також нижчим є почуття провини, проте надвисокою – самовпевненість. Негативну роль тут відіграють небажані риси характеру.

Отже, слід сказати, що три основних характерологічних паттерни, які заважають успішності процесу самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентами-психологами: 1) самовпевнена нечутливість до оцінок; 2) виражена тривожність, напруженість, депресивність; 3) динамічність, життєрадісність із зниженим самоконтролем і нелогічним для такого середовища стилем поведінки і мислення.

Керуючись отриманими кореляціями, можна зазначити, що загальними характерологічними передумовами становлення цілісності та полісистемної цілісності особистості є: сприйняття нового, наявність

інтелектуальних інтересів; сенситивність, чутливість, повага до цінностей, конформність; безпосередність і прямолінійність; серйозність, розсудливість; упевненість в собі, відсутність депресивних тенденцій; висока вимогливість до себе й оточуючих, цілеспрямованість; невисока «понятійна диференційованість».

За нашими спостереженнями, самоорганізації полісистемної цілісності особистості передують: вимогливість до себе та оточуючих, відсутність депресивних тенденцій, а також упевненість у собі, власній компетентності, цілеспрямованості, інтелектуальних потребах.

Окрім цього, слід відзначити, що передумовою самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентів-психологів є гнучкість, логічність.

За результатом факторного аналізу виявлено, що для досліджуваних найсуттєвішими сферами, з якими пов'язана полісистемна цілісність особистості, є переживання краси як етичної категорії, «любов», «наявність вірних друзів», «упевненість у собі», «свобода від внутрішніх суперечностей», «пізнання (підвищення освіти, розвиток культури, інтелекту)», «свобода як незалежність у вчинках та діях», «щасливе сімейне життя», «творчість». Тобто, схильність щодо самореалізації та реалізації потреби в діяльності та академічній діяльності студентів-психологів сприяє самоорганізації полісистемної цілісності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. А. Понятие «личность» в контексте модельной трактовки культуры / Г. А. Балл, В. А. Мединцев // Мир психологии. – 2012. № 3 (71). – С. 17 – 30.
2. Васильев Г. Н. Самоорганизация целостности: психо- и социогенез. / Г. Н. Васильев, В. Н. Келасьев. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – 204 с.
3. Гиллиген С. Наследие Милтона Эриксона. / С. Гиллиген. – М.: Психотерапия, 2012. – 416 с.
4. Лерш Ф. Розуміння особи у психології / Ф. Лерш // Гуманістична психологія: Антологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів: У 3-х т. / Упорядники і наукові редактори Р. Трач (США) і Г. Балл (Україна). – К.: Університетське видавництво «Пulsари», 2001. – С. 93 – 109.
5. Максименко С. Д. Витоки особистості: генетико-моделюючий аспект дослідження // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. ст. – К., 2004. – Т. 4, вип. 2: Психологія розвитку дошкільника. – С. 3 – 21. – Бібліогр.: 5 назв.
6. Непомнящая Н. И. Целостность или диссоциация личности и рефлексивные уровни самосознания / Н. И. Непомнящая // Мир психологии, 2003. - № 2. – С. 145 – 155.
7. Erickson M. N. The burden of responsibility in effective psychotherapy. / M. N. Erickson // The American Journal of Clinical Hypnosis, 1966. – 6. – P. 269 – 271.

ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Дігтяр Вікторія Василівна
завідувач відділення соціально-побутової адаптації
територіального центру соціального обслуговування
(надання соціальних послуг)
Ленінського району м. Кіровограда

У сучасних умовах життя люди похилого віку зіштовхуються з багатьма проблемами, матеріальними, економічними, побутовими та психологічними, які ставлять їхнє життя на рівень виживання. Дані проблеми виникають тому, що більшість людей похилого віку залишаються самотніми, відчувають труднощі через відсутність підтримки від близьких, стають хворобливими, немічними. Соціальна політика в країні є недосконалою і не в змозі задовольнити всі потреби людей похилого віку. Проблеми осіб даної вікової категорії населення є актуальними і потребують невідкладного вирішення з боку держави, суспільства та оточуючих людину похилого віку осіб.

Демографічні дані говорять про те, що відбувається тенденція зростання кількості людей похилого віку, і в суспільстві спостерігається дискримінація людей за віком, тобто несприйняття молодим і сильним поколінням старих і слабких.

Тому з року в рік соціальна робота з людьми похилого віку набуває дедалі більшої актуальності, стає значущою і невід'ємною частиною соціальної політики. Люди похилого віку потребують підтримки, захисту, допомоги та піклування для того, щоб повноцінно функціонувати в суспільстві, не бути ізольованими від нього і не стати тягарем для оточуючих. Саме тому необхідно працювати і вдосконалювати діяльність у сфері соціальної роботи з людьми похилого віку, розробляти нові принципи, форми та методи роботи з цією категорією українського суспільства

Основними завданнями територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Ленінського району міста Кіровограда є виявлення громадян, які потребують сторонньої допомоги, визначення їхніх індивідуальних потреб та подальше якісне забезпечення соціальними послугами. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», надання соціальних послуг ґрунтується на принципах адресності, індивідуального підходу, доступності та відкритості, добровільного вибору, отримання чи відмови від соціальних послуг.

На сьогодні у територіальному центрі працюють три відділення:

- відділення соціальної допомоги вдома;
- відділення соціально-побутової адаптації;
- відділення організації надання адресної грошової допомоги.

Відділення соціальної допомоги вдома обслуговує одиноких громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з частковою втратою рухової активності (мають III, IV і V групи рухової активності) і потребують сторонньої допомоги, соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в домашніх умовах згідно з медичним висновком:

похилого віку;

інвалідів (які досягли 18-річного віку), крім інвалідів унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, які отримують соціальну допомогу на постійній сторонній догляд, побутове та спеціальне медичне обслуговування відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»;

хворих (з числа одиноких осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці).

Цим категоріям громадян відділення надає такі соціально-побутові послуги:

приготування (допомога в приготуванні) їжі вдома, годування, доставка гарячих обідів, у тому числі з їдалень, кафе, інших закладів (підприємств) ресторанного господарства;

придбання та доставка товарів з магазину або базару, доставка книг, газет, журналів, медикаментів за кошти громадян, які обслуговуються;

виклик лікаря, надання допомоги в проведенні періодичних медичних оглядів та госпіталізації, відвідування хворих у закладах охорони здоров'я, організація консультацій лікарів та інших спеціалістів;

допомога у прибиранні приміщення, пранні білизни, дотриманні особистої гігієни, виконанні різних видів дрібних ремонтних робіт у приміщенні, ремонт одягу та взуття, забезпечення паливом;

оформлення документів та отримання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг та інших видів соціальної допомоги, внесення платежів;

читання преси;

допомога в обробітку присадибних ділянок (площа обробітку присадибних ділянок визначається разом з місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, але не більш як 0,02 гектара);

оформлення документів на санаторно-курортне лікування, влаштування до будинку-інтернату чи стаціонарного відділення територіального центру, геріатричного будинку-інтернату, пансіонату для ветеранів війни і праці, психоневрологічного інтернату, будинку для ветеранів, інших соціальних закладів;

сприяння у забезпеченні необхідними технічними та іншими засобами реабілітації;

оформлення замовлень та організація контролю за своєчасним і якісним наданням послуг підприємствами торгівлі, ресторанного

господарства, побуту, зв'язку, службами житлово-комунального господарства, закладами культури, сільськогосподарськими підприємствами тощо;

створення умов для посильної праці, організації трудової терапії вдома;

вирішення за дорученням громадян, які обслуговуються, питань у державних органах, на підприємствах, в установах і організаціях;

інші соціальні послуги.

Відділення соціально-побутової адаптації: обслуговує громадян на безоплатній основі незалежно від їх сімейного стану, які мають часткове порушення рухової активності та не мають медичних протипоказань для перебування в колективі, потребують соціально-побутової і психологічної адаптації, надання соціально-побутових, соціально-педагогічних, психологічних послуг з метою усунення обмежень життєдіяльності, підтримання соціальної незалежності, відновлення знань, вмінь та навичок з орієнтування в домашніх умовах, ведення домашнього господарства, самообслуговування, поведінки у суспільстві, сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, організації дозвілля і відпочинку.

Відділення надає такі соціально-побутові послуги:

соціально-побутова адаптація осіб похилого віку, інвалідів з метою усунення обмежень життєдіяльності, підтримка соціальної незалежності, навчання трудовим навичкам, адаптація до посильної трудової діяльності;

соціально-педагогічні послуги – організація індивідуального корекційного процесу з відновлення знань, вмінь та навичок з орієнтування в домашніх умовах, ведення домашнього господарства, самообслуговування, поведінки у суспільстві, виховування навичок спілкування, виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб, організація дозвілля і відпочинку (проведення лекцій, бесід, зустрічей, створення самодіяльних колективів, гуртків тощо);

психологічні послуги – організація надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення відносин з оточуючим соціальним середовищем, психологічна корекція, надання методичних порад;

інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для ліквідації складної життєвої ситуації, що склалася;

соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів, збереження, підтримка здоров'я, працетерапія, профілактичні, лікувально-оздоровчі заходи (оздоровчий та гігієнічний масаж, вимірювання тиску, проведення оздоровчих сеансів лампою «Біоптрон», проведення виїзних флюорографічних обстежень тощо);

юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, захист прав та інтересів громадян, яких обслуговує територіальний центр;

інші соціальні послуги.

Відділення організації надання адресної натуральної та грошової допомоги обслуговує громадян, які відповідно до акта обстеження матеріально-побутових умов потребують натуральної чи грошової допомоги:

похилого віку;

інвалідів;

хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці) у разі коли вони на своєму утриманні мають неповнолітніх дітей, дітей-інвалідів, осіб похилого віку, інвалідів;

які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, стихійним лихом, катастрофою, у разі коли вони мають на своєму утриманні неповнолітніх дітей, дітей-інвалідів, осіб похилого віку, інвалідів.

Відділення надає послуги швейної та взуттєвої майстерень, перукарні, пункту прокату ортопедичних засобів пересування; безоплатно забезпечує громадян: одягом, взуттям, іншими предметами першої потреби; ліками, предметами медичного призначення; предметами побутової гігієни; продовольчими та промисловими товарами; гарячими обідами тощо.

При відділенні функціонує пункт прокату, у якому є 259 одиниць засобів пересування (інвалідні візки, милиці, ходунці, стояки тощо), якими користується 189 підопічних.

У державі на сьогоднішній день спостерігається зростання кількості осіб, що потребують соціального захисту. Відповідно зростає й потреба у збільшенні кількості видів соціальних послуг, підвищенні їхньої якості. З метою надання комплексної всебічної допомоги для задоволення потреб і забезпечення доступу до якісних послуг у територіальному центрі започатковано нові форми соціального обслуговування. Так, у територіальному центрі надається соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку», де діють факультативи «Здоров'я людини», «Рукоділля», «Вокальний спів» та «Англійська мова», які відвідує 45 підопічних.

У територіальному центрі функціонує проект «Життя в Православ'ї», який започатковано спільно з Свято-Успенським духовно-просвітницьким центром. Для підопічних закладу у рамках проекту систематично проводяться духовні бесіди, демонструються тематичні фільми, організовуються відвідини храмів.

З метою надання комплексної всебічної допомоги для задоволення потреб і забезпечення доступу до якісних послуг при територіальному центрі діють мультидисциплінарні команди:

- соціальний працівник, перукар, сестра медична з масажу;
- соціальний працівник, юрисконсульт, медична сестра;
- соціальний працівник, швачка, інструктор з трудової адаптації.

У територіальному центрі обслуговується 760 інвалідів, для яких, відповідно до діючого законодавства щодо захисту прав інвалідів, у дворі зроблено розмітку для паркування спецавтотранспорту, розміщені спеціальні таблички з відповідними написами. Для зручності біля входних дверей на відповідній висоті встановлено кнопку дзвінка для термінового виклику. Усі структурні підрозділи, що надають послуги особам з обмеженими фізичними можливостями, зручно розташовані.

Враховуючи соціально-політичні події в країні та започатковані комплексні реформи, які вплинули на усі сфери життя та державну політику, в тому числі на сферу соціальних послуг, одними з основних заходів щодо удосконалення соціального обслуговування (надання соціальних послуг) є:

- продовження вивчення питання стосовно запровадження надання нових соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання;

- поглиблення співпраці з громадськими об'єднаннями, релігійними та благодійними організаціями;

- широке інформування населення про надання соціальних послуг, зокрема шляхом організації розповсюдження соціальної реклами, проведення роз'яснювальної роботи, виступів у засобах масової інформації;

- запровадження та унормування систем підготовки фахівців на робочому місці для покращення спектру надання соціальних послуг громадянам.

Один із пріоритетних напрямків в удосконаленні діяльності терцентру є запровадження механізмів, що забезпечуватимуть якість послуг, їхню гнучкість стимулюватимуть постійне оновлення і можливість швидко реагувати на нові проблеми сьогодення. Люди з обмеженими можливостями самореалізації не повинні втрачати шанс бути суспільно корисними, мати гарантію певної життєвої стабільності, оптимістичні перспективи та реалістичні надії на гідне життя.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Кареліна Аліна Анатоліївна

соціальний працівник Кіровоградського обласного відділення Всеукраїнської благодійної організації «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»

Актуальність: полягає в тому, що соціальна сфера – це нова галузь, яка на початку розвитку не була визнана суспільством і на сучасному етапі її важливість не до кінця зрозуміла та визнана як народом, так і владою. Тож має місце неефективне використання матеріальних, людських та фінансових

ресурсів. Тому, незважаючи на непогане фінансування соціальної сфери, проблема підтримки вразливих верст населення залишається дуже гострою.

Постановка завдання: Проблемні аспекти в соціальній роботі.

Результати дослідження: Держава через політику бере на себе найважливіші функції із забезпечення прав людини в соціальній галузі. Склалося так, що соціальною роботою серед населення та соціальним захистом займаються декілька суб'єктів державної політики. Їхні дії залишаються некоординованими. З цієї причини на практиці має місце неефективне використання ресурсів. І, незважаючи на те, що в бюджеті виділяють значний відсоток на соціальну сферу, проблема підтримки вразливих верств, до яких відноситься майже 80 відсотків населення країни, залишається дуже гострою. Для прикладу – проблемою роботи з інфікованими ВІЛ/СНІДом є закупівля лікарських засобів, а саме антиретровірусної терапії для ВІЛ-позитивних людей. На жаль, ця проблема давня. Кожен новий уряд обіцяє її вирішити, але здебільшого всі реформи закінчуються тим, що хворі та їхні родини залишаються під загрозою роботи закупівлю необхідних препаратів самостійно. Але не всі ліки можна придбати в аптеці – так, є окремі категорії хворих, для яких ліки можна придбати лише за державною програмою закупівлі ліків і препаратів. Інсулін для хворих на цукровий діабет і препарати з комплексу антиретровірусної терапії (АРТ-терапії) для ВІЛ-позитивних городян – це персональні лікарські засоби, які держава зобов'язалась придбати для потреб кожного хворого.

До того ж мережа центрів соціальних служб для молоді та їхніх спеціалізованих формувань, а саме мобільні консультативні пункти соціальної роботи, служби вторинної зайнятості молоді та психологічної допомоги „Телефон довіри”, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями та інші, теж потребують серйозної координації та допомоги з боку науки і національної системи професійної освіти.

Висновки: Отже, для покращення ситуації в соціальній роботі суб'єкти державної політики повинні до кінця зрозуміти важливість, розібратись та скоординувати свої дії та ресурси й працювати в одному напрямку задля отримання єдиного позитивного результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витренко Н. М. Социальная инфраструктура Украины: Оценка уровня и перспектив развития. – К.: Наук. думка, 1993.
2. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку / Кер. авт. кол.: С. В. Толстоухова. – К.: Академпрес, 1999.– С.112
3. Лібанова Е. Демографічні аспекти бідності // Матеріали семінару "Вимір бідності та шляхи її подолання". – К., жовтень 1998 р.

4. Волинець Л. С. Щодо соціального феномена "діти вулиці" в Україні // Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення: Збірник наукових статей. – К., 1998. – С.174.

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ

***Кузьменко Роман Володимирович**
соціальний працівник Кіровоградського обласного
відділення ВБО «Всеукраїнська мережа людей,
які живуть з ВІЛ»*

Соціальна робота виникла ще в біблійні часи як благодійність, релігійний обов'язок віруючого, як система гуманітарних послуг нужденним. Однак лише у минулому столітті ця робота визнана у світі як професія.

Соціальна робота належить до інноваційних різновидів суспільної практики. Адже вона реагує на зміни у навколишньому середовищі, на нові потреби людей і суспільства. Ключовими мотиваційними чинниками діяльності соціальних працівників є соціальна справедливість і права людини.

Поява нової суспільної проблеми – епідемії ВІЛ/СНІДу – і потреба у допомозі людям, котрі живуть із цією хворобою, сприяли створенню ВІЛ-сервісних соціальних служб, розвитку соціальної роботи з ВІЛ-позитивними дорослими, дітьми та їхнім оточенням, створенню системи паліативного догляду за тими, хто перебуває на термінальній стадії.

За даними ЮНЕЙДС, у 2013 р. кількість людей у світі, які живуть з цією хворобою, становила 35 млн. Зачепила ця проблема й Україну, де за період 1987-2014 рр., станом на 01.01.2015 р. за офіційними даними ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України», серед громадян України зареєстровано майже 265 тисяч ВІЛ-позитивних людей, майже 76 тисяч знаходяться на останній стадії СНІДу та більш ніж 35 тисяч українців померли від захворювань, зумовлених СНІДом.

Упродовж останніх років у відповідь на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні виникла велика кількість організацій, що займаються наданням догляду та підтримки ВІЛ-позитивним людям, лобіюванням їхніх інтересів. Сьогодні сфера ВІЛ-сервісу в нашій країні продовжує активно розвиватись, вдосконалюються та урізноманітнюються послуги для людей, що живуть з ВІЛ.

Епідемія ВІЛ/СНІДу триває в Україні вже майже 30 років. Переломним у боротьбі з епідемією ВІЛ/СНІДу став 2004 рік, коли було розпочато широкомасштабне антиретровірусне лікування хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД. На сьогодні завдяки зусиллям недержавних організацій,

міжнародних агенцій і державних структур антиретровірусна терапія в Україні доступна для багатьох з тих, хто її потребує.

Дедалі більше і більше людей, що інфікувалися ВІЛ, потребують особливого догляду та лікування. Зважаючи на це, ситуація вимагає якісно нового рівня організації послуг для ВІЛ-позитивних в Україні, набуття людьми, які працюють в цій сфері, більшого професіоналізму. На цей час все актуальнішим стає комплексний підхід до надання допомоги людям, які живуть з ВІЛ/СНІДом. Комплексна допомога таким людям – система всебічного догляду та підтримки, що передбачає психологічні та соціальні послуги, консультації лікаря та юриста, інформаційну підтримку, індивідуальне представництво інтересів. Також можна зазначити, що форми і методи соціальної роботи з ВІЛ-позитивними людьми певною мірою залежать від того, на якій стадії захворювання перебуває людина.

Загалом соціальна робота з ВІЛ-позитивними людьми та їхнім близьким оточенням орієнтована на:

- забезпечення можливостей для самореалізації, творчого життя у новій життєвій ситуації;
- спілкування з персоналом, іншими ВІЛ-позитивними людьми, волонтерами, створення можливостей для обговорення проблем;
- надання людині системної підтримки, що забезпечує можливість жити настільки активно, наскільки це можливо – патронажі на дому, немедична, духовна підтримка під час перебування в стаціонарі і т.д.;
- надання допомоги членам сім'ї під час хвороб, термінальної стадії захворювання та у період жалоби.

Ядром соціальної роботи став поширений на Заході напрацьований та узагальнений метод «роботи з конкретним випадком» (ведення випадку), який інтегрував у себе елементи різних наукових дисциплін і досвід надання допомоги індивідам та сім'ям у кризових ситуаціях. Зокрема у роботі з конкретним випадком варто керуватися чітко визначеним переліком цінностей – це повага до особистості, індивідуалізація, конфіденційність, прийняття, неупереджене ставлення, ефективний прояв почуттів, самовизначення клієнта.

Особливо велику роль відіграє в соціальній роботі з людьми, які живуть з ВІЛ, психоемоційна підтримка. Особливо позитивно діє консультування за принципом «рівний-рівному», мається на увазі, що соціальний працівник, який сам пройшов всі етапи адаптації та прийняття свого ВІЛ-позитивного статусу, ділиться своїм досвідом з іншими людьми, які нещодавно дізнались про свій ВІЛ-позитивний статус.

Діагноз «ВІЛ-інфекція» у певному розумінні є викликом фізичним, психічним та соціальним можливостям особи. Для людини, яка нещодавно дізналась про свій ВІЛ-позитивний статус, принципово важливо знайти відповідь на два ключові запитання: *1. Що справді змінилось, має змінитись, треба змінити? 2. Чи необхідно надалі планувати своє життя і як це*

зробити? Відповідно до цих запитань можуть бути сформувані завдання для соціального працівника щодо соціальної адаптації:

- допомогти людині з ВІЛ проаналізувати зміни у різних сферах життя та продумати, що варто зробити власноруч;
- спонукати людину з ВІЛ до подальшого планування свого життя та підтримати її у процесі планування.

У житті ВІЛ-позитивних велику роль відіграє відношення інших людей, які часто засуджують їх за те, що в них є ця проблема. На жаль, таке відношення впливає на життя в цілому, люди уникають спілкування зі своїми близькими та бояться розкривати свій ВІЛ-позитивний статус. ВІЛ-сервісні організації намагаються подолати стигматизацію та дискримінацію до ВІЛ-позитивних людей, тому що ця проблема вже вийшла за рамки уразливих груп та широко розповсюдилась в соціумі. Проблема ВІЛ наразі стосується кожного, і тільки сама людина особисто може попередити своє інфікування на ВІЛ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Настольная книга для позитивних людей.
2. Ведення пацієнта з ВІЛ-інфекцією/СНІДом сімейним лікарем.
3. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом.

СЛУЖІННЯ «АСОЦІАЦІЇ ПРАВОСЛАВНИХ СІМЕЙ КІРОВОГРАДА» БІДНИМ ЛЮДЬМ ПОХИЛОГО ВІКУ

Новак Сергій Володимирович
протоієрей, керівник Свято-Успенського духовно-просвітницького центру Кіровоградської єпархії Української Православної Церкви

Любов до бідних – простий, доступний всім спосіб турбуватися про поранене Тіло Господа Ісуса і брати участь у містерії хреста і воскресіння [1, с. 14].

Марія Марацці.

Біблія часто говорить про бідних. Для Біблії убогі – це конкретні люди, а не соціальна категорія, для аналізу або дій, які б змінили їхнє життя. Біблія говорить про нужденних, тому що про них майже не говорять, а деколи соціум взагалі ігнорує їхнє існування, адже в суспільстві, де мірилом цінностей стає економіка, бідний нічого не вартий. Лише милосердя і безкорисливість виводять людей з-під диктатури ринку.

Слово Боже, незалежно до тематики тексту (пророчі, законодавчі, повчальні, історичні книги) було необхідне людям, Біблію вивчають не тільки

задля об'явлення істин догматичного характеру, але і щоб побачити бідних та відповідно про них потурбуватися.

Біблійною класичною притчею про милосердя є історія про доброго самарянина. Взагалі – це парадигма духовності нашого часу і життєва програма християнина. В притчі ми бачимо ледь живого чоловіка. Священик, «побачивши його, пройшов повз нього» (Лк. 10:31). Так само зробив і левіт. А самарянин, «побачивши, змилосердився. Підійшов, і обв'язав йому рани...» (Лк. 10: 33, 34). У християнстві мало помічати, треба дієво допомагати.

Тому 23 серпня 2014 року, з благословення Високопреосвященнішого Іоасафа, архієпископа Кіровоградського і Новомиргородського, на базі Свято-Успенського духовно-просвітницького центру Кіровограда була утворена «Асоціація православних сімей Кіровограда» для підтримки бідних людей похилого віку.

В скорому часі «Асоціація православних сімей» (надалі «Асоціація») почала реалізовувати свій перший проект під назвою «Додай віку старшим». Першим на шляху служіння товариства став будинок для людей похилого віку «Милосердний самарянин». З того часу відвідування стареньких членами «Асоціації» проходить загалом раз на два тижні.

Радість спілкування людей похилого віку з дітьми, впевненість у своїй необхідності, можливість передати життєвий досвід, знайомство з Православ'ям, участь в Таїнствах – це тільки деякі моменти нашого служіння. Періодично «Асоціація» влаштовує спільні обіди на Різдво та перегляди фільмів з православним змістом, святкування днів народжень насельників даного закладу. Останнім часом ми відвідуємо притулок ввечері та разом із мешканцями читаємо вечірні молитви.

Щоб полюбити бідних, необхідно докласти чималих зусиль. Адже старість і убогість – це речі, які не приваблюють. Любов до нужденних літнього віку – це не природна, а «заповідана» любов. Після перших відвідин притулку в мене появився сильний страх, що ті, хто зі мною прийшов сьогодні, сюди вже не повернуться. Старість, неприємний запах, хворобливі обличчя – це те, з чим ми зіштовхнулися впритул. Але заповідь любові допомагає змінюватися та рости. Любов до бідних спочатку знаходить сили у самопожертві. Відверто кажучи, декілька наступних відвідин притулку реалізовувалися по принципу «ми себе заставимо». Але послух заповіді любові з плином часу оновлює людину, формуючі нові життєві орієнтири і цінності. Згодом ми на власному досвіді зрозуміли один з парадоксів служіння малозабезпеченим людям похилого віку – «те, що раніше здавалося гірким, стало тепер солодким». Так, поступово відкривається «краса» бідних. Все змінилося, коли ми помітили, що насельники зацікавлені в нашій присутності. Не забуду справедливих докорів бабці Раїси, яка образилася на мене за те, що я не прийшов до неї в той день, коли пообіцяв.

Для нас бідні – це не соціальний випадок, а люди, і ці люди мають потребу в любові, турботі, спілкуванні, довірі, надії. Це конкретні люди зі

своїми історіями, достоїнствами, глибиною. І все це необхідно розгледіти за жалогідним одягом та рисами обличчя, яке обтяжене важкістю життя. Тому кожному бідному необхідно допомогти вийти з його анонімності, назвати його по імені, яке знає Бог і яке ми повинні запам'ятати – це перший жест любові. Невипадково в притчі про бідного Лазаря і багача Євангеліє відкриває нам ім'я бідного, але замовчує ім'я багатого, у воріт якого лежав Лазар. Конкретність у відносинах з бідними захистила «Асоціацію» від спрощень, насамперед ідеологічних. Вона дозволила нам подолати підхід до убогих як до об'єктів соціальної допомоги і відкрити те, що пропонує нам Євангеліє – радикальний союз з бідними, необхідність побачити в них своїх братів та родичів. Це невід'ємна частина ідентичності нашого товариства.

Таїнство Євхаристії займає відповідне місце у нашому служінні літнім. На початку нашої діяльності більшість насельників не брали участі у Таїнствах Сповіді та Причастя. Навіть частина дідусів і бабусь ніколи не Причащалися і мали дуже смутне поняття про Євхаристію. За перший рік наших відвідувань майже всі старенькі почали причащатися і сповідатися.

Якщо для Церкви і для її вірних Євхаристія – це подяка Господу, то для самого Бога – це найбільше проявлення Його милосердя та поблажливості до людини [2], яка вражена горем, самотністю та смертю.

У Римі в перші три століття християнства цілі підземні міста-катакомби наповнювалися малозабезпеченими послідовниками Христа, яких переслідувала римська влада. Агапи – сама рання літургічна форма Євхаристії, дозволяла більш заможним християнам розділити трапезу і Таїнство Причастя з жебраками. На такі літургічні зібрання запрошувалися всі християни.

Євхаристія – це Джерело нашого милосердя, тому без Євхаристії неможливе євангельське милосердя. Ми тоді по-християнськи любимо, коли дивимося на Ісуса Христа та коли смиренно наслідуюмо Його у нашій діяльності.

У контексті нашого служіння Таїнство Тіла і Крові Господніх – це той «цемент», який об'єднує всіх – як учасників «Асоціації», так і бідних – навколо Господа та формує нашу велику сім'ю.

Всіх учасників асоціації об'єднує духовний вимір «таїнства бідного», тобто присутність Самого Господа в «менших» братах та сестрах. Бідні, не навчаючи, допомагають усвідомити справжній сенс життя, його крихкість, зрозуміти, як абсурдно жити тільки для себе. Бідні навчають, що «блаженніше давати, чим приймати» (Дії 20, 35).

Існує своя своєрідна «педагогіка» бідних по відношенню до християн. Святий Григорій Двоеслов закликає усвідомити цінність бідних у нашому житті. Він каже: «Вот благовременно представляются нам бедные; просят нас те, которые тогда явятся заступниками за нас. Мы, без всякого сомнения, должны просить, однако же, нас просят. Смотрите, должны ли мы отказывать в том, чего у нас просят, когда просящие суть наши покровители? Итак, не

терайте времени милосердия, умеите пользоваться средствами, которые у вас под руками» [3].

Святитель Иоан Златоуст говорил: «В самом деле, в церквах и при гробницах мученических для того сидят в преддверии нищие, чтобы мы, глядя на них, получали великую пользу» [4].

Любячи бідних, ми отримуємо більше, чим віддаємо. Ми, звичайні прості люди, відкриваємо, що наша дружба може стати вирішальною і сприяти справжньому «духовному воскресінню». Відвідуючи літніх, ми свідчимо про дійсність і дієвість християнської любові та бачимо чудеса від любові Божої, яка проявляється і через нас. Адже у любові до бідних звершуються справжні чудеса зцілення і воскресіння їхнього життя. Бідний, якого люблять, воскресає, відкриває нове життя, починає більше любити інших і навіть свідчити про присутність Бога у своєму житті.

Бідні, як свідчить святий мученик архidiaкон Лаврентій, є «сосуды, в которых вложены сокровища. И все, кто влагает свои сокровища в эти сосуды, с избытком получают их в Царствии Небесном» [5]. Без них Церква потрапляє на шлях своєрідного жебрацтва, втрачає свою красоту та силу. І навпаки, убогі, які поставлені у центрі життя Церкви, додають їй духовного блиску, мудрості та формують її як відображення і ікону Самого Христа.

Тому наше товариство почало приділяти свою увагу не лише зазначеному притулку, але й нужденним літнім людям, які проживають в Кіровограді. Прибирання помешкання стареньким, забезпечення останніх продуктовими наборами – це нові починання «Асоціації».

Присутність бідних у нашому житті є необхідною і робить нас більш людяними, голосно свідчить про повноту або, навпаки, мізерність, суєтність образів нашого життя.

На завершення хочеться процитувати Святителя Григорія Нисського: «Они, – сокровищехранители ожидаемых благ, привратники Царствия, отверзающие двери для добрых и заключающие для жестоких и человеконенавистников. Они – и сильные обвинители, и добрые защитники. Защищают же и обвиняют не словом, но видом своим перед Судиею. Ибо делаемое для них взывает к Сердцеведцу внятнее всякого глашатая. Ради них начертан нам и Страшный Суд вестниками Божиими» [5, с. 71].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наяви М. Милосердие: древнее слово для нового времени, издавництво: «Алетей», СПб, 2012 р. – 114 с.
2. Антоний (Паканич), архиепископ Бориспольский, викарий Киевской Митрополии, Ректор Киевской Духовной Академии и Семинарии; Таинство Евхаристии – таинство бедных: Литургия и милосердие. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://old.kdais.kiev.ua/publication/upload/52/4434/dokladrektora.htm> – Заголовок з екрану.

3. Святитель Григорий Великий Двоеслов. Сорок бесед на Евангелия, БЕСЕДА XL, говоренная к народу в храме Св. Мученика Лаврентия в 3-ю неделю по Пятидесятнице [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.frateroleg.name/gregory/evangelia/evang40.htm> – Заголовок з екрану.

4. Творения святого отца нашего Иоанна Златоуста, Архиепископа Константинопольского; том одиннадцатый, книга вторая, беседа 11 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.golden-ship.ru/load/bogoslovie/xi_2/40-1-0-1267 – Заголовок з екрану.

5. Православный календарь, житие мученика архидиакона Лаврентия; [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://days.pravoslavie.ru/Life/life4414.htm> – Заголовок з екрану.

6. Святитель Григорий Нисский; О нищелюбии и благотворительности;

Слово 1; [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://halkidon2006.orthodoxy.ru/Tvorenia_10/St_Grigoriy_Nisskiy_O_blagotvoritelnosti.htm – Заголовок з екрану.

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «КІРОВОГРАДСЬКЕ ОБЛАСНЕ ОБ'ЄДНАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ І ІНВАЛІДІВ»

Скрипниченко Любов Йосипівна

*заступник голови ГО «Кіровоградське обласне
об'єднання батьків дітей з особливими потребами і
інвалідів»*

Аналізуючи історію розвитку людської цивілізації, розумієш, що будь-яке суспільство так чи інакше зіштовхувалося з проблемою відношення до тих його членів, що не можуть самостійно забезпечити своє повноцінне існування: дітей, людей похилого віку, хворих, що мають відхилення у фізичному чи психічному розвитку, та інших. Відношення до таких людей у різних суспільствах і державах на різних етапах їхнього розвитку було різним – від фізичного знищення слабких і неповноцінних людей до повної інтеграції їх у суспільство.

Що стосується понять «благодійність» і «милосердя», на перший погляд, дуже близьких за своїм значенням, вони не є синонімами. Милосердя – це готовність допомогти кому-небудь з людинолюбства чи жалю. Причому милосердя як діяльна любов до ближнього, через яку затверджувалася любов до Бога, повинно було виражатися не просто в жалю, співчутті до страждених, а в реальній допомозі їм. У давньоруському суспільстві практичне виконання цієї заповіді зводилося, як правило, до вимоги подавати милостиню нужденним. Надалі одержали розвиток і інші форми прояву

милосердя, найбільш значима з яких – благодійність. Благодійність має на увазі надання приватними особами чи організаціями безоплатної і, як правило, регулярної допомоги нужденним людям. Виникнувши як прояв милосердного відношення до ближнього, благодійність стала сьогодні однієї з найважливіших складових громадського життя.

Що означає «благодійність» і «милосердя» особисто для мене і чому саме я вирішила стати громадським діячем? Маючи дитину з особливими потребами, не з чуток знаю, чого саме потребують такі дітки і які проблеми мають більшість особливих сімей. Звісно, це чудово, що ми живемо не в ті часи, коли хворих та немічних людей знищували фізично, але і до повної інтеграції у суспільство нашим янголятам, принаймні в нашому місті, на жаль, ще далеко. З власного досвіду скажу, що ми завжди з вдячністю приймаємо будь-яку допомогу, та, на жаль, це лише періодично скрашує життя наших діток, натомість вони потребують суттєвих змін у повсякденному житті.

Тяжкохворі дітки, не охоплені жодним навчальним закладом, не мають сидіти разом з мамами в чотирьох стінах своєї квартири, чекаючи на наші періодичні акції. Для них мають створюватись центри денного перебування, щоби їхнє повсякденне життя було більш різноманітним, а батьки мали би змогу жити активним, повноцінним життям.

Дітки з вадами фізичного та/або розумового розвитку, які перебувають на індивідуальній формі навчання, також не можуть вважатись соціалізованими лише тому, що 3-4 рази на тиждень до них додому приходять вчителі. Їхнє навчання має бути поєднане з реабілітацією та спілкуванням з однолітками в одній установі, тому що всього цього вони потребують щодня. І повірте, що юридичне підґрунтя для цього є.

Якщо особливими дітками ще намагаються опікуватись, то молодь з інвалідністю у нас взагалі залишається сам на сам зі своїми проблемами. Зважаючи на те, на якому рівні зараз відбувається соціалізація наших янголят, думаю, всім зрозуміло, що, коли вони подорослішають, їхнє життя не стане кращим, воно тільки ускладниться. Тому в кожному регіоні мають бути відкриті центри, які поєднали б у собі професійну орієнтацію, фізичну реабілітацію, творчі заняття та відділення денного перебування для людей з інвалідністю, які й після 18 років у розумовому розвитку залишаються дітьми.

Тому, приймаючи рішення стати співзасновником громадського об'єднання «Кіровоградське обласне об'єднання батьків дітей з особливими потребами і інвалідів», я в першу чергу ставила на меті домогтись саме таких кардинальних змін у повсякденному житті наших особливих діток. Дечого нам вже вдалося досягти, за активної участі нашої громадського об'єднання та громадського об'єднання «Серце матері» було відкрито КЗ «Центр соціальної реабілітації (денного перебування) дітей-інвалідів Кіровоградської районної у м. Кіровограді ради».

Сенс моєї доповіді полягає в тому, щоби донести до людей, які стали на шлях милосердя та благодійності, але не мають власного досвіду

виховання дитини або утримання дорослої людини з тяжкими вадами здоров'я, що благодійність може існувати не лише в формі подарунків та розважальних заходів, хоча і це, звісно, важливо, але в задоволенні набагато важливіших щоденних потреб особливих родин. Наведу конкретний приклад. Подарунок від депутатського корпусу для того ж таки Центру соціальної реабілітації – диван, річ, безумовно, дорога та дуже потрібна для більш комфортного перебування наших янголят у групах. Але куди важливіший вклад вони могли б зробити, призначивши на вакантну посаду директора даного закладу людину, для якої ця посада була б не черговою сходиною у кар'єрі, а сенсом життя, адже це було у їхніх повноваженнях. Такий специфічний заклад запрацює на повну потужність лише під керівництвом людини, для якої проблеми наших дітей – це її власні проблеми.

Цілі в нас великі, і роботи попереду багато, тому, якщо хтось бажає нам допомогти, ми завжди готові до співпраці.

МЕНЕДЖМЕНТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА БАЗІ ГОСПІТАЛІВ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЦЕНТРАЛЬНИХ РАЙОННИЙ ЛІКАРЕНЬ В УКРАЇНІ

Сябренко Геннадій Петрович

головний лікар Кіровоградського обласного госпіталю, кандидат медичних наук

Колєва Ганна Михайлівна

координатор Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС на базі Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни, керівник Кіровоградського відділення ГО «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій»

Актуальність проблеми: Україна вперше за роки своєї незалежності змушена вести бойові дії на власній території. Тисячі демобілізованих громадян і кадрових військових кількох хвиль демобілізації вже повернулися додому і потребують медичної, психологічної та соціальної реабілітації. Учасники бойових дій постійно піддавалися впливу стресорів надзвичайно високої інтенсивності: постійна загроза життю, тривалі обстріли артилерії, необхідність вбивати та бачити смерть товаришів, реальні можливості полону й тортури і т.п.

Дані світової статистики такі: кожен третій учасник бойових дій страждає на нервово-психічні розлади та потребує комплексної медичної та психологічної реабілітації. На підставі аналізу літературних даних [1, 4], з

метою оптимізації підготовки особистості до проходження процесу медико-психологічного прийняття власних змін, нами розроблено модель медико-психологічної реабілітації та соціальної адаптації.

Ми розглядаємо особистість як цілісну структуру, тому її підготовка і реабілітація мають проходити в рамках системних етапів згідно **«Індивідуальної структурної схеми медико-психологічної реабілітації та соціальної адаптації»**.

Схема включає такі етапи: Мирне життя; Підготовка до мобілізації; Мобілізація; Підготовка до участі у бойових діях; Перебування в зоні бойових дій; Перебування в зоні бойових дій в АТО; Ротація; Демобілізація; Медико-психологічна реабілітація.

Наша стаття присвячена етапам демобілізації та медико-психологічної реабілітації.

Для забезпечення потреби медико-психологічної реабілітації, створення умов ре-соціалізації та ефективної адаптації учасників АТО, на базі Кіровоградського обласного госпіталю ветеранів війни організована діяльність Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС та розроблена програма створення системи Центрив медико-психологічної реабілітації в кожному районі області.

Основні завдання та мета створення Центру медико-психологічної реабілітації на базі госпіталю:

1. надання комплексної медико-психологічної допомоги ;
2. створення умов комплексної реабілітації учасникам бойових дій;
3. підготовка та впровадження фахових уніфікованих методик і підходів до реабілітації, для передання досвіду створення Центру реабілітації на базі інших госпіталів України;
4. підготовка фахівців з надання психологічної допомоги та організації заходів з психологічного супроводу учасників бойових дій;
5. організація доступності медико-психологічної допомоги для кожного демобілізованого учасника бойових дій.

Центр медико-психологічної реабілітації легко і практично інтегрувався в структуру Кіровоградського обласного госпіталю. Медичну реабілітацію здійснюють фахівці закладу, Центр здійснює психологічну реабілітацію всіх пацієнтів госпіталю, медичного персоналу, членів родин учасників бойових дій, родин загиблих військовослужбовців, волонтерів.

Завдяки організованій системній роботі кожен пацієнт госпіталю має змогу пройти діагностику психологічно-емоційного стану та поспілкуватися з психологом. Пацієнти мають змогу працювати з психологом, як в індивідуальному, так і в груповому режимі, отримувати рекомендації та довготривалу консультативну допомогу [5].

Структура роботи Центру реабілітації дозволяє максимально ефективно і результативно організувати надання психологічної допомоги та складається з таких відділень:

- Відділення психологічної реабілітації та психологічного супроводу учасників бойових дій учасники бойових дій;
- Відділення психологічної реабілітації та психологічного супроводу осіб, які не приймають участь у бойових діях (члени родин учасників бойових дій, волонтери, медичний персонал);
- Факультативне відділення підготовки до участі у бойових діях та розробки програм підготовки.

Структура центру складається з керівника центру та психологів, які розподілені по відділення психологічної реабілітації та підготовки.

Спеціалістами нашого центру розроблено спеціальну Дорожню карту надання медико-психологічної допомоги в Кіровоградській області для діючих військовослужбовців та демобілізованих учасників АТО (рис 2).

Програма медико-психологічної реабілітації Центру КОМПАС включає наступні етапи:

- 1. Підготовчий** (до 21 дня),
- 2. Діагностично-лікувальний** (тривалість 21 днів),
- 3. Реабілітаційний** (тривалість етапу 24 доби),
- 4. Профілактично-стабілізаційний** (тривалість етапу від 3-12 місяців),
- 5. Супровід:** у разі необхідності чи регресії стану клієнта (тривалість від 1 року) [6].

Заходи з медико-психологічної реабілітації, які застосовуватися під час реабілітації учасників бойових дій:

- психологічна просвіта та консультування;
- психологічна діагностика (тестування, анкетування, опитування, спостереження);
- індивідуальне консультування;
- групова робота (лекції, семінари, тренінги, бесіди);
- консультативна робота та супровід сімей, членів сімей військовослужбовців;
- заходи соціально-психологічного розвантаження та реабілітації (зустрічі з волонтерами та представниками громадських організацій, участь у концертах, виставках, лекціях, семінарах тощо);
- заняття з психоемоційного розвантаження (вправи на релаксацію та медитація);
- заняття з психологічної корекції та проектування майбутнього – індивідуальні та групові тренінги на тему цілепокладання, мотивації, об'єднання лінії життя.

На кожному етапі проводиться робота з психологом за індивідуальною програмою та з урахуванням потреб клієнта та членів його родини, характеру травми та здатності до реабілітації.

Задачі психологічної реабілітації:

1. нормалізація психічного стану,
2. відновлення порушених (втрачених) психічних функцій,
3. гармонізація Я-образу ветеранів війни зі сформованою соціально-особистісною ситуацією (поранення, інвалідизація та ін.),
4. надання допомоги у встановленні конструктивних відносин з референтними особистостями і групами тощо.

Психологічна реабілітація здійснюється за такими принципами:

- принцип превентивності,
- невідкладності («хвилини рік беруть»),
- принцип наближення реабілітаційних установ до лінії фронту (для осіб, що повертаються в бойовий стрій),
- принцип простоти заходів (доступність для самих військовослужбовців, командирів, офіцерів органів ВР),
- принцип наступності та індивідуалізації заходів та ін.

Щоб максимально та системно налагодити роботу з психологічної реабілітації в Кіровоградській області, пропонується така схема створення системи центрів на базі центральних районних лікарень в кожному районі області. Там, де кількість демобілізованих перевищує 200-250 осіб на район, в штат таких центрів має бути залучений фахівець-психолог. Базова структура районних центрів пропонується така: керівник центру (демобілізований учасник АТО або волонтер (радник голови райдержадміністрації з питань АТО), лікар по ветеранах війни ЦРЛ та психолог.

Центри медико-психологічної реабілітації створено в Кіровоградському та Знаменському районах Кіровоградської області.

Завдання таких районних центрів медико-психологічної реабілітації:

- надання оперативної медичної, психологічної допомоги та консультації;
- моніторинг психологічного стану демобілізованого, членів його родини та умов проходження адаптації до мирного життя;
- скринінг стану клієнта та направлення на стаціонарне лікування чи за потреби на реабілітацію;
- проведення медичної диспансеризації демобілізованих учасників АТО;
- надання психологічної допомоги членам родин учасників АТО та членам родин загиблих учасників АТО.

Переваги організації системи медико-психологічної реабілітації в Україні на даному етапі:

- існуюча матеріально-технічна база;
- підготовлені фахівці з медичної допомоги;
- фінансова економічність такої системи;
- можливість швидко організувати процес реабілітації.

Прогнозовані результати реалізації програми реабілітації учасників бойових дій:

1. зменшено наслідки гострих кризових реакції (зменшення рівня тривожності, збільшення ресурсності та стресостійкості організму) в учасників бойових дій;

2. відновлення психічної рівноваги, стресостійкості та працездатності учасників бойових дій;

3. підготовка до подальшої участі у бойових діях;

4. створення успішної адаптації на ситуацію повернення до мирного способу життя;

5. успішна профілактика прояву психотравматичного синдрому;

6. успішна корекція соціальної поведінки учасників бойових дій, розвиток здатності до саморегуляції, сімейних конфліктів.

7. створення оптимальних умов соціальної адаптації учасника бойових дій у колі родини.

Висновок. Результати системи медико-психологічної реабілітації, інтегрованої в структуру Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни, свідчать про ефективність схеми організації реабілітації і можуть бути рекомендовані для впровадження в практичну діяльність.

Система роботи центрів в районах вже випробувана в двох районах Кіровоградської області і показала свою ефективність при мінімальних фінансових затратах.

Методики та система організації надання медико-психологічної допомоги та психологічної реабілітації осіб після участі у бойових діях адаптовані до сучасних українських умов з урахуванням системи функціонування існуючих госпіталів та існуючої системи лікарень МОЗ України.

Медико-психологічна реабілітація учасників бойових дій потребує подальшого вивчення та постійного удосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Петровский А. В. Психология. 2-е изд. Стереотип / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – М. : Академия, 2000. – 512 с.

2. Узнадзе Д. Н. Психология установки / Д. Н. Узнадзе. – Издательство: ПитерГод, 2001. – 416 с.

3. Психологический словарь-справочник / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Харвест, 2004. – 576 с.

4. Гершкович Т. Б. Толерантность к старению: история и современность / Т. Б. Гершкович. – Екатеринбург : УрГУ, 2005. – 24 с.

5. Роль и место медицинской психологии в системе медицинской помощи населению / В. В. Кришталь, Б. В. Михайлов, Н. А. Марута [и др.] // Медицинская психология. – 2006. – № 1. – С. 3 – 6.

6. Сябренко Г. Досвід організації центру медико-психологічної реабілітації «КОМПАС» на базі Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни /Г. Сябренко., Г. Колева// Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя./ за ред. С. Кузікової. – Суми: Вид-во. СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – С. 279 – 282.

ВОЛОНТЕРСТВО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ, ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ

Шемедюк Іван Вікторович

*заступник керівника єпархіального відділу
Благодійності і соціального служіння,
клірик Спасо-Преображенського
кафедрального собору*

Тотальні зміни – соціальні, економічні, політичні та культурні, що відбуваються в сучасному українському суспільстві – висувають нові вимоги до соціальної роботи та волонтерської діяльності. На сьогоднішній день суспільству необхідні ініціативні люди, які можуть самостійно приймати рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, такі, які відрізняться мобільністю, динамізмом, володіють почуттям відповідальності за долю країни, за її духовне та соціальне процвітання.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема розвитку соціальної активності через волонтерський рух та волонтерську діяльність. Провідні сучасні політологи, педагоги, психологи, філософи і соціологи вважають, що добровільна громадська діяльність українського соціуму в сьогоднішній не тільки може допомогти вирішити значну кількість соціальних проблем суспільства, а й сприяти розвитку соціально значущих якостей молодого покоління, формуванню у них активної життєвої позиції. Саме тому вивчення та дослідження світового досвіду та української практики можливостей волонтерського руху та волонтерської діяльності набувають особливої актуальності. Однак, незважаючи на істотний інтерес вчених і значущість отриманих результатів, власне аспект розвитку волонтерської діяльності в Україні ще замало досліджений [1].

1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху у світі. Саме в цей період Анрі Дюран, відомий французький письменник-журналіст, вражений наслідками кривавої битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест – організацію, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципами,

сформульованими Анрі Дюраном, керуються волонтерські організації усього світу.

До XIX ст. волонтерство сприймалось як військова справа, а волонтери – як юнаки-романтики, які прагнули за покликом серця піти в бій за чужу незалежність.

З XIX ст. волонтерство набуває соціального змісту і визначається як добровільна вмотивована, неоплачувана діяльність у вільний від основної роботи час, спрямована на допомогу іншим. У 20-ті роки у Франції біля Вердена був організований перший волонтерський загін, за участі французької та німецької молоді. Волонтери відновлювали зруйновані Першою світовою війною ферми, не отримуючи за свою працю кошти. При цьому зацікавлена сторона забезпечувала добровільних працівників житлом, харчуванням, медичним страхуванням – цей принцип організації волонтерського руху зберігся і до наших часів.

Волонтер (від лат. «voluntarius» – воля, бажання, від англ. «voluntary» – добровільний, доброволець, йти добровільно) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим. У багатьох словниках термін «волонтер» часто трактується як «особа, яка добровільно поступила на військову службу». Нині волонтерство майже не пов'язане із військовою службою. Воно розвивається, орієнтуючись на надання допомоги усім, хто її потребує.

В Законі України «Про волонтерську діяльність» визначено, що волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості. Волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками [2]:

1. надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації;
2. здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
3. надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;
4. надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
5. проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

6. сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

7. надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

8. надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції.

Держава в особі її органів та посадових осіб підтримує громадську ініціативу щодо провадження волонтерської діяльності, гарантує і забезпечує захист передбачених Конституцією України та законами прав, свобод і законних інтересів волонтерів, отримувачів волонтерської допомоги, організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

Волонтер – це передусім, добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе людей, розуміє проблеми оточуючих та співчуває їм, має бажання безкорисливо допомогти вирішувати проблеми інших людей. До того ж, волонтер характеризується порядністю, уважністю, відповідальністю.

Сьогодні волонтерство – потужний соціально-суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ. Поняття «волонтер» і «волонтерство» є дуже широкими. В основу добровільності покладена здатність однієї людини безкорисливо, у більшості випадків анонімно виконувати роботу на благо інших. Тобто, частину часу, енергії, знань, досвіду волонтер витрачає на виконання діяльності, яка приносить користь іншим людям чи суспільству в цілому. Однак термін «волонтерство» означає передусім діяльність на основі добровільної волі.

На думку Циганкової Н. В., милосердя і добрі справи повинні проявлятися як в матеріальній допомозі нужденним, так і в моральній підтримці, і молитві. Кому Господь дарував здоров'я, той легко може примножити цей дар Божий (талант) справами милосердя: або випрати хворому одяг, або в його приміщенні прибрати, або на його городі попрацювати, або води йому принести, або дрова заготовити, як це робив святий Іоасаф Белгородський. Він не тільки всі свої доходи витрачав на бідних, а й своїми руками колов дрова, які купував для вдів і сиріт [3].

«Людина, – говорить святий Іоанн Златоуст, – понад усе повинна вчитися милосердю, бо саме це і робить її людиною. Хто не має милосердя, той перестає бути людиною. І чому дивуєшся ти, що милосердя служить особливим критерієм людяності? Воно є ознакою божества». «Милість воістину є цариця, що робить людей подібних Богу» [4]. Святий також зазначає: «Милосердя і співчуття уподібнює нас Богу. Не сказав Господь: «Якщо станете постити, то будете подібними Отцю вашому»; не сказав: «Якщо станете молитися, то будете подібними Отцю вашому». Але сказав:

«Будьте милосердні, як і Отець ваш милосердний (Лк.6,36)». Милосердя це – справа Божа» [5].

На думку І. Д. Зверевої, волонтерський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером [6].

У сучасній Україні волонтерство набуває масового поширення. Символ волонтерів України – жовтий колір вбрання – означає тепло сонця, самовідданість і послідовність у бажанні зробити навколишній світ кращим.

Так, як більшість волонтерських угруповань виникає стихійно та бере участь у одноразових акціях, існує нагальна необхідність розробки системного підходу до залучення волонтерів, організації їхньої діяльності та підтримки розвитку волонтерського руху. Головну роль у зміцненні позиції добровольців та формування позитивного ставлення громадськості до їхньої діяльності відіграє впровадження системи навчання волонтерів [7].

У Загальній декларації про волонтерську діяльність, яка була прийнята на XVI Всесвітній конференції волонтерів у 2001 році в Амстердамі (Нідерланди), визначено такі принципи діяльності волонтерів [8] :

1. визнання права на об'єднання всіх людей: чоловіків, жінок, дітей, незалежно від їх расової та релігійної приналежності, фізичних особливостей, соціального та матеріального стану;
2. надання взаємної допомоги, безкорисливі послуги особисто чи організовано;
3. визнання рівності колективних та індивідуальних потреб;
4. ставити собі за мету перетворити волонтерство на засіб особистого процвітання, набуття нових знань та навичок, вдосконалення здібностей, стимулюючи для цього ініціативу та творчість людей, даючи можливість кожному бути творцем, а не користувачем;
5. стимулювання почуття відповідальності, заохочування колективної та міжнародної солідарності.

Для того, щоб бути волонтером, треба мати такі людські якості: любов до людей, доброта, милосердя, комунікабельність, вміння спілкуватись, розуміння проблем іншої людини, співчуття, терпіння, порядність уважність, бажання допомагати вирішенню проблеми, безкорисливість, відвертість, відповідальність, відкритість, привабливість. Навички необхідні волонтеру: комунікабельність, грамотність, ерудиція, розуміння проблеми іншої людини, любов до людей, доброта, вміння вислухати, організаторські здібності, мобільність, наполегливість [9].

Отже, можна зробити висновок, що для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим з різних причин.

По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо.

По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні на перший погляд ситуації знаходять своє вирішення.

По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя.

По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розпорядження Кабміну «Про утворення координаційної ради з питань розвитку та підтримки волонтерського руху» від 23. 04. 03 р. – Офіційний вісник України. – 2003. – № 1-й – 19. – с.169-170.

2. Закон України «Про волонтерську діяльність» № 5073 – VI від 05.07.2012. Інтернет-ресурс. Режим доступу// <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> – Заголовок з екрану.

3. Цыганкова Н. В. О милосердии. Режим доступу// <http://azbyka.ru/o-miloserdii> – Заголовок з екрану.

4. Святитель Иоанн Златоуст. Беседа 52 на Евангелие от Матфея. Режим доступу// http://azbyka.ru/otechnik/Ioann_Zlatoust/tolk_51/52 – Заголовок з екрану.

5. Святитель Иоанн Златоуст. Беседа 6 на второе Послание к Тимофею. Режим доступу// http://azbyka.ru/otechnik/Ioann_Zlatoust/tolkovanie-na-vtoroe-poslanie-k-timofeju/#0_6 – Заголовок з екрану.

6. Волонтерское движение: опыт, проблемы, перспективы: Рабочие материалы семинара. – Киев, 24-30 сентября 2000 г. – с. 25.

7. Василенко К. Волонтер – це стан душі // Волонтер//2001, №10. С. – 94.

8. Загальна Декларація Волонтерів. Режим доступу// <http://uavolunteer.org/index/0-9> – Заголовок з екрану.

9. Азгагі М. Громадські організації повинні спрацювати з громадами/М.Азгагі./Громадські організації.–1999.– №4. – С.27-28.

СЕКЦІЯ № 3. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ДУХОВНО- МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО

ХРИСТІЯНСЬКЕ СЛУЖІННЯ В ХОСПІСІ

Бобрик Андрій Іванович

*керівник єпархіального відділу Благодійності і
соціального служіння, ключар Спасо-
Преображенського кафедрального собору,
кандидат богослов'я*

«Екстремальна ситуація зустрічі з будь-яким серйозним захворюванням викликає цілий ряд стресових і адаптивних реакцій: тривогу, страх, смуток, відчай. Однак варто було б дуже обережно підходити до всього, що переживає пацієнт. Навіть вищеперераховані явища мають свій позитив. Наприклад, страх носить, зрозуміло, негативний, паралізуючий психіку характер, але може нести і мобілізуючий, активний компонент.

Мабуть, позитивна сторона страждання найбільше виявляється в тому, що людина раптом прокидається від повсякденного стереотипного життя і починає думати про сенс свого існування, його цілі та призначення. Звичайно ж, питання про сенс буття не може бути розв'язано без роздумів про Бога. Альтернатива смерті є не просто надією на продовження кількості життя, але перш за все її якості»¹.

Поєднання медичної діяльності з християнським служінням має особливі перспективи в роботі з вмираючими людьми. «Християнське ставлення до смерті обумовлено тим, що смерть – це велике таїнство. Вона є народженням людини із земного життя, тимчасового, у вічність. Святий Ніл Сорський вчив: «У хворобах, перш лікарів і ліків, користуйтеся молитвою». Православні люди знають, як важливо, коли настигла нас хвороба, з молитвою звертатися до Господа, сповідатися, причащатися Святих Христових Таїн, молитися за свого лікаря, щоб Господь давав йому мудрість. Духовні потреби людини, що стоїть на порозі смерті, активно зростають».²

У таких умовах знайомство з Євангелієм, хрещення, причастя, сповідь мають особливе значення, буквально преображають хворих. Підходячи до цих таїнств з психотерапевтичних позицій, не можна не дивуватися глибині та точності дії на пацієнта. Взяти хоча б, наприклад, сповідь. Депресія зазвичай виникає у онкохворих, супроводжується почуттям

¹ Гнезділов А.В. Християнське служіння в хоспісі. <http://www.cmserver.org/41/index.htm>.

² Філімонов С., прот. Стан хоспісної служби в Росії. <http://gagago.ru/sostoyanie-hospisnoj-slujbi-v-rossii-na-primere-sanktpeter.html>.

провини, і тут таїнство прощення і відпущення гріхів приносить полегшення. Також діє і таїнство причастя, що дає надію якщо не на зцілення тіла, то душі.

Глибоко психотерапевтичний вплив на родичів покійного має заупокійна панахида «Зі святими упокій». Сльози, викликані словами і мотивом молитви, полегшують гіркоту душі, викликану втратою близької людини.³

«Розглянемо ще одну особливість хоспісної служби, яка працює в союзі з церквою. Відомо, що люди з невиліковними хворобами можуть задумуватись про суїцид. Страх болю, відсутність гарантій знеболювання призводять до суїцидних тенденцій. За даними А. В. Гнезділова, психіатра, доктора медичних наук, засновника казкотерапії для паліативних пацієнтів, близько 14% онкологічних хворих здійснюють або намагаються вчинити самогубство»⁴. І саме з такими хворими має скоріше працювати священник, аніж психолог, тому що психологія нічого не говорить про життя після смерті. Лише християнство розглядає смерть як етап переходу до вищого виміру і вічного буття. Християнізація хворого призводить до власної перемоги над страхом перед смертю в світлі Воскресіння Христового. Але якщо сталася трагедія суїциду, то для родичів особиста молитва і справи милосердя та добра на честь померлого виступають як психотерапія і єдина можливість відчутти свою причетність до підтримки і допомоги своєму покійному родичу.

Принципи милосердя, любові та уваги, підкріплені вірою і молитвою, – ось ті основи, на яких будується хоспісне служіння ближньому. Особливо цінним в паліативній підтримці хворих є «терапія присутності», «лікування самим собою». Дуже чітко дієвість та необхідність «терапії присутності» показана в Євангелії, коли розповідається про Гефсиманію. Ісус Христос взяв з собою трьох апостолів Петра, Якова та Іоанна і сказав їм «побудьте зі Мною». Навіть наш спаситель перед смертельними стражданнями і тортурами потребував присутності близьких людей. Саме ось цей Євангельський епізод повинні пам'ятати всі ті, хто намагається допомогти хворим з невиліковними недугами.

«При виборі персоналу для роботи в хоспісі необхідна така якість, як духовність. Найчастіше вона поєднується з релігійністю, хоча цей зв'язок не завжди виявляється на поверхні. Певний духовний досвід, придбаний під час втрати і відновлення рівноваги, що приходить з роками, виявляється не завжди обов'язковим. Здатність до жертвовної любові і співчуття цілком заміняли його. Зрозуміло, ці підходи в підборі штату не завжди можуть застосовуватися, але життя вносило корективи, відбувся природний відбір, і стане видно, хто може, а хто ні працювати з вмираючими. В кінцевому

³ Гнезділов А.В. Християнське служіння в хоспісі. <http://www.cmserver.org/41/index.htm>.

⁴ Там же.

підсумку саме самі хворі зроблять висновок стосовно тих, хто за ними доглядає в якості референтних осіб».⁵

Хоспісна допомога хворим націлена не стільки на кількісну сторону, скільки «якісну сторону життя», ці орієнтири закладені як фундаментальні. «Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, паліативна допомога – це активна і повна допомога хворим, чия хвороба не піддається відповідному спеціалізованому лікуванню. Контроль болю та інших симптомів, корекція психологічних, соціальних і духовних проблем мають найважливіше значення для хворих. Метою паліативної допомоги є досягнення можливого сприятливого якісного життя для хворих та їхніх сімей»⁶.

Хоспіс надає медичну допомогу, здійснюючи в першу чергу знеболювання і беручи під контроль багато інших симптомів, що виникають в термінальній стадії онкологічного захворювання. Психологічна допомога в адаптації і примирення з долею носять часом проблемний характер в зв'язку зі сформованою в радянський період традицією не говорити хворому правду про діагноз, а тим більше про прогнози. У хоспісі ця проблема вирішується індивідуально в залежності від установки і бажання пацієнта. Але в будь-якому випадку існує положення «не брехати». «Буває, що родичі наполягають на тому, щоб приховувати до останньої хвилини близькість смерті. Оптинські старці вважали, що лікар зобов'язаний попереджати хворого про наближення смерті. Аморально втішати вмираючих помилковою надією на одужання, краще допомогти їм по-християнськи перейти у вічність».⁷ «Якщо людина запитує про свій діагноз, то йому, безсумнівно, слід відповісти. Тільки важливо знати, які підібрати слова і хто повинен про це з ним говорити. Гірше, коли хворому посміхаються в обличчя, а за дверима плачуть. Незнання свого діагнозу може вести до помилкового сприйняття реальності, хворий не встигне підготуватися до смерті: зробити те, що ще в його силах, наприклад, переглянути щось у своєму житті, пробачити когось або попросити вибачення самому».⁸

«Ймовірно, кожному, хто за службовим обов'язком часто стикається з вмиранням, приходять в голову думка – чи існує критерій, за яким можна оцінити тяжкість або легкість смерті? Чи існує критерій оцінки тої праці, яку ми вкладаємо у вмираючого хворого? Яку смерть можна назвати хорошою і поставити собі хорошу оцінку? Перш за все, слід зазначити, що смерть так

⁵ Гнезділов А.В. Християнське служіння в хоспісі. <http://www.cmserver.org/41/index.htm>.

⁶ Філімонов С., прот. Стан хоспісної служби в Росії. <http://gagago.ru/sostoyanie-hospisnoj-službi-v-rossii-na-primere-sanktpeter.html>.

⁷ Філімонов С., прот. Стан хоспісної служби в Росії. <http://gagago.ru/sostoyanie-hospisnoj-službi-v-rossii-na-primere-sanktpeter.html>.

⁸ Христофор Хілл, священник. Служіння в хоспісі допомагає зрозуміти святість людського життя. <http://www.pravmir.ru/svyashennik-xristofor-xill-sluzhenie-v-xospise-pomogaet-ponyat-svyatost-chelovecheskoj-zhizni/>

само індивідуальна, як і життя. Звичайно, «хороша» та смерть, яка відбувається в стадії прийняття смерті, в так званій стадії примирення».⁹

«Вмирання і смерть – частина нашого життя, та її частина, усвідомлення якої дається з великими труднощами в зв'язку з особливістю нашого виховання. Наука про вмирання виділила кілька стадій, через які проходить хворий при термінальному захворюванні:

Перша стадія – заперечення, неприйняття важкого факту. Ця стадія потрібна, вона пом'якшує шок. Без неї страх і горе були б занадто великими.

Друга стадія – протест. Коли стихає перший шок, з'являється гнів, обурення: «Чому я?». Обурення хворого може бути направлено на лікарів, рідних і близьких, на Бога. «Чому Бог несправедливий?». Часто це неминуча стадія. Вона важка, але вона проходить.

Третя стадія – прохання про відстрочку. Зазвичай на цій стадії хворий приходиться до віри в Бога, навіть якщо раніше ніколи не звертався до Нього. Тепер він розуміє, наскільки серйозною є його хвороба, але просить про відстрочення – «не зараз, ще трохи...».

Четверта стадія – депресія. Хворий слабшає і бачить це. Протесту більше немає, а є жалість і горе. Він вже готується прийняти смерть, він стає спокійніше, часто хоче залишитися один, не любить беззмислових розмов.

П'ята стадія – прийняття. «Тепер уже скоро і нехай буде». Це не стан щастя, а й нещастя тут немає. Далеко не завжди ці стадії йдуть по порядку одна за одною, і не завжди хворі проходять всі стадії».¹⁰ Саме духовна допомога і полягає у прагненні якнайшвидше допомогти пацієнту пройти стадії особистісних реакцій щодо вироку і прийняти реальність, примирившись із долею.

Соціальна підтримка хворих і їх родичів полягає насамперед в безкоштовності послуг хоспісу. Ні в стаціонарі, ні при виїздах і опіки хворих на дому з них не беруться гроші. Гуманістичний принцип – за смерть не можна платити, як і за народження – святий обов'язок, і тільки його дотримання дає право установі, послугами якої користується вмираючим, називатися хоспісом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнезділов А. В. Психологія і психотерапія втрат. – К.: «АДЕФ-Україна», 2013. – 255 с.

2. Гнезділов А. В. Християнське служіння в хоспісі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cmserver.org/41/index.htm>. – Заголовок з екрану.

⁹ Гнезділов А.В. Психологія і психотерапія втрат. – К.: «АДЕФ-Україна», 2013. – С.173.

¹⁰ Філімонов С., прот. Стан хоспісної служби в Росії. <http://gagago.ru/sostoyanie-hospisnoj-službi-v-rossii-na-primere-sanktpeter.html>.

3. Філімонов С., прот. Стан хоспісної служби в Росії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gagago.ru/sostoyanie-hospisnoj-sluzjbi-v-rossii-na-primere-sanktpeter.html>. – Заголовок з екрану.

4. Христофор Хілл, священник. Служіння в хоспісі допомагає зрозуміти святість людського життя. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravmir.ru/svyashhennik-xristofor-xill-sluzhenie-v-hospise-pomogaet-ponyat-svyatost-chelovecheskoj-zhizni/> – Заголовок з екрану.

СИСТЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ВОСПИТАННИКОВ ДЕТСКОГО ДОМА «НАШ ДОМ»

Винницкая Наталья Николаевна

*директор коммунального заведения
«Детский дом «Наш Дом» Кировоградского
городского совета Кировоградской области*

Актуальность данной темы обусловлена рядом причин. Во-первых, тем, что сегодня в Украине отсутствует целостная, целенаправленная система работы детских домов и школ-интернатов, которая учитывала бы весь комплекс психологических, медицинских, социальных и педагогических проблем ребенка.

Анализ немногочисленных современных публикаций по проблеме психологической подготовки детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, к самостоятельной жизни, к преодолению трудностей на пути социализации, показал, что вопросы организации и содержания деятельности детских домов и школ-интернатов остаются практически вне сферы научных интересов.

Во-вторых, тем, что в современной ситуации самой жизнью востребована качественно новая образовательная концепция деятельности этих учреждений, содействующая развитию прежде всего психосоциальной компетентности личности, ее самоопределению в обществе. В связи с чем сегодня в рамках психологии, социальной педагогики идет активный теоретический и научно-практический поиск форм и методов работы с детьми-сиротами, методик и технологий психолого-педагогической деятельности, направленной на успешную социализацию детей. Анализ работ ученых, практика оказания социальной, психолого-педагогической помощи детям-сиротам и детям, оставшимся без попечения родителей, в Украине и за рубежом показывает, что общество сегодня переосмысливает результаты деятельности детских домов и школ-интернатов, которые показали свою недостаточную эффективность.

Практические и научные исследования, проведенные учеными в различных регионах Украины, свидетельствуют о том, что большинство выпускников этих учреждений недостаточно подготовлены к выбору своего

жизненного пути, отличаются неприспособленностью к самостоятельной жизни, низкой социальной активностью. Потребительское отношение, формирующееся у них при жизни на полном государственном обеспечении, неумение строить свою жизнь по социально-культурным нормам и правилам, непонимание многих социальных взаимоотношений между людьми приводят к тому, что выпускники не дорожат своей жизнью и либо принимают асоциальный образ жизни, либо сами становятся жертвами различного рода преступлений.

Психолого-педагогическое сопровождение развития ребенка в условиях детского дома должно строиться с учетом сложности процесса психосоциального развития ребенка, процессов овладения им опытом социальных действий, усвоения социальных норм, образцов поведения, на основе которых формируются социально значимые качества личности.

Цель психолого-педагогического сопровождения развития ребенка в условиях детского дома «Наш Дом» мы видим в создании условий для становления психосоциальной компетентности личности, способной строить жизнь, достойную Человека; личности, имеющей свою жизненную позицию, способной на разумный выбор, выработку самостоятельных идей и решений; способной управлять своей жизнедеятельностью с опорой на существующие нормы и законы общества.

При этом для достижения этой цели необходимо решение следующих *задач*:

- развитие самосознания личности,
- развитие познавательной активности и информационной компетентности личности,
- формирование навыков позитивного и конструктивного взаимодействия с людьми,
- формирование функциональной, социальной грамотности и мобильности личности.

В качестве *результата* психолого-педагогического сопровождения психосоциального развития ребенка мы рассматриваем такие личностные новообразования и человеческие качества воспитанников, как:

- сформированное самосознание, мировоззрение, наличие осознанной системы жизненных ценностей;
- высокая познавательная активность, интерес к миру и самому себе; компетентность личности в системе современного знания, современных информационных технологий, способов получения, использования и развития (преобразования) знания;
- компетентность личности в сфере человеческого общения, межличностной коммуникации, способность к сотрудничеству, взаимопониманию, цивилизованным способам решения разногласий;
- функциональная и социальная грамотность человека, умение организовывать процесс достижения поставленных целей, готовность к

продуманному профессиональному выбору и адаптации на современном рынке труда и т. д.

Система психолого-педагогического сопровождения воспитанников детского дома «Наш Дом»:

- овладение ситуациями реальной ответственности, принятия решений свободного выбора поведения;
- овладение основными сферами жизнедеятельности, основными жизненно важными навыками;
- выявление и развитие способностей и талантов;
- самовоспитание, самооценка и самоанализ, овладение способами самосовершенствования.

Таким образом, определение базовых компонентов содержания психолого-педагогического сопровождения психосоциального развития ребенка соответствует, во-первых, требованиям, идущим от ребенка, связанным с развитием, становлением его как личности, принятием и закреплением в его сознании общечеловеческих ценностей; во-вторых, требованиям, идущим от культуры и нравственности.

Содержание системы психолого-педагогического сопровождения реализуется через *четыре тематических блока*. В содержании блоков выделяется несколько разделов. Логика построения блока такова, что в каждом из них отражаются три важнейшие реальности, в которых проявляет себя человек:

- познание (мира, себя, других);
- отношение (к миру, к себе, к другим);
- преобразование (мира, себя, других).

1. Цель **первого блока** «*Я и мой внутренний мир*» – знакомство с самым тонким инструментом познания окружающего мира – с самим собой, с его внутренними возможностями, парадоксами, конфликтами, тайнами, развитие способностей к самореализации и самосознанию.

Этот блок направлен на то, чтобы ребенок научился понимать и познавать прежде всего самого себя и свои возможности. Содержание блока дает ребенку возможность поэтапного открытия в себе главных психических и физических составляющих. Ребенок учится методам конструктивного переживания внутренних конфликтов. Только поворот на себя, способность осознавать свои способы действий, свои состояния делают возможным овладение собой, управление своим поведением и в результате становление подлинного авторства своей жизни.

Первый блок включает разделы: самопознание, самоотношение, самореализация, саморазвитие.

2. Цель **второго блока** «*Я и мир людей*» – формирование образа достойного человека, интереса к другому человеку с его сложным, противоречивым, не познанным до конца внутренним миром.

Этот блок состоит из разделов: социальная сущность человека, культура и этика поведения, христианская этика, ценности жизни и ценностные отношения, коммуникативные умения и навыки. Реализация этого блока предполагает тесное сотрудничество воспитателей детского дома «Наш Дом» с христианскими священнослужителями, привлечение последних к проведению различных форм занятий по христианской этике.

3. Цель **третьего блока** «*Я и мир природы и культуры*» – формирование представлений о разных способах устройства человеческой жизни, природного мира, приобщение к участию в общественной жизни, формирование социальной и экологической активности, ответственности, грамотности и мобильности.

В *третий блок* входят следующие разделы: природа как источник жизни человека, правовое устройство жизни, экономические аспекты жизни.

4. **Четвертый блок** «*Я автор своей жизни и творец мира*» направлен на формирование индивидуального образа жизни, достойной Человека, и способности самостоятельно творить собственную жизнь, а также такого отношения к жизни, при котором устанавливается связь личностью «Я» и жизни как таковой как объекта, который оценивается, анализируется, конструируется в качестве высочайшей ценности для человека.

Этот блок состоит из разделов: познание мира, «творение» мира, здоровый образ жизни, экстремальные ситуации жизни.

В рамках организации психолого-педагогического сопровождения мы предусматриваем различные *формы организации* воспитанников в период пребывания в детском доме: занятия как специально организованную форму обучения, нерегламентированные виды деятельности детей, организацию свободного времени в течение дня, которая сочетает в себе различные виды деятельности с учетом возрастных возможностей детей, привлечение воспитанников к волонтерской деятельности.

В практической деятельности воспитателей-психологов используются разнообразные формы: дискуссия (групповое осмысление), мозговой штурм, упражнения, аутотренинг, социодрама, психодрама, аналитическая ролевая игра, анализ прожитого дня, сказкотерапия (анализ сказок, групповое сочинение сказок, драматизация сказок), арт-терапия (свободное и тематическое рисование, лепка из глины и пластилина, конструирование из бумаги и другие виды творческого самовыражения), телесно-ориентированные техники (психомышечная релаксация, танцы, аутотренинг, ритмопластика), игровые методы (подвижные, сюжетно-ролевые игры, игры-драматизации), моделирование и анализ проблемных ситуаций, беседа и др.

Ни в коем случае нельзя сводить работу с детьми исключительно к дискуссиям, размышлениям и обмену впечатлениями.

Главным показателем результативности психолого-педагогического сопровождения выступает продвижение ребенка в своем развитии, т.е.

повышение уровня психосоциальной зрелости, основные признаки которой выражаются в следующем:

- успешность в учебе, труде, общении;
- конструктивность в отношении к себе, к людям, к миру;
- способность к самоорганизации деятельности;
- способность к саморегуляции поведения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1 Кононенко Н. В. Коррекция личностных диспозиций детей-сирот в условиях детского дома : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Кононенко Н. В. – Майкоп, 2006. – 23 с.

2. Мухина В. С. Психологическая помощь детям, воспитывающимся в учреждениях интернатного типа / В. С. Мухина // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 32-39.

3. Прихожан А. М. Психология сиротства. СПб.: Питер, 2005. 400 с.

4. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе. М.: Школьная Пресса, 2000. 416 с.

АДАПТАЦІЯ ДИТИНИ В РАМКАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Гага Альона Анатоліївна

практичний психолог, вчитель початкових класів,

загальноосвітня школа I-III ступенів № 29

Кіровоградської міської ради

Кіровоградської області

Сьогодні в Україні активно проводиться робота, спрямована на адаптацію людей з особливими потребами у суспільстві. Найважливішим аспектом цієї адаптації є забезпечення умов для отримання інвалідами освіти, фахової підготовки відповідно до їх можливостей, раннє включення дітей з особливими освітніми потребами у систему міжособистісних стосунків та взаємодії у суспільстві. Та, якщо раніше в освіті більше практикувалася індивідуальна форма навчання для дітей з особливими освітніми потребами, то сьогодні, особливо у початковій школі, все більшої популярності набуває організація інклюзивного навчання. Вона, у свою чергу, передбачає адаптацію умов навчання до потреб та можливостей дитини та повне її включення у навчально-виховний процес.

Адаптація – процес пристосування до умов, які оточують, в яких опиняєшся, перебуваєш. Також це зміни в середовищі та організації роботи, які дають змогу брати активну та повноцінну участь у діяльності. Якщо

говорити про інклюзивну освіту, то необхідно брати до уваги не лише виникнення та сприяння виробленню адаптаційних механізмів у дитини з особливими потребами, але і про готовність оточення створити такі умови, які будуть сприяти повноцінному включенню такого учня у життєдіяльність колективу, а не перешкоджати йому. Це і пристосування середовища, і адаптація навчальних підходів, матеріалів та планів, і, що, на нашу думку є дуже важливим, адаптація, підготовка учнів класу до спілкування та взаємодії з однокласником, який має особливі освітні потреби. Є багато прикладів, коли дітей-інвалідів добре приймають у колективі однокласників загальноосвітньої школи, відслідковується позитивна динаміка у розвитку та соціалізації усіх учнів. Відмічається розвиток емпатійності, співчуття, взаємної поваги та розуміння, розвиток потреби в опікуванні, підвищення рівня відповідальності. Але є і не дуже оптимістичні приклади такої взаємодії, коли і діти, і батьки, і вчителі отримують негативний досвід від спілкування та діяльності в системі інклюзивної освіти.

Науковці говорять про те, що чим раніше дитина з особливими освітніми потребами приходить до навчального закладу, тим легше їй адаптуватися до колективу. Діти в початковій школі не такі критичні, вони не мають стійких упереджень, певного стандарту, тому в переважній більшості випадків негативного ставлення до такої дитини не буде. В будь-якому випадку взірцем в початковій школі для учнів є вчитель, тому, чим толерантнішим і тактовнішим буде його ставлення до дитини з особливими потребами, тим кращим та конструктивнішим буде спілкування між цією дитиною та однокласниками. Старші діти більш критичні до себе та оточення, часто категоричні і жорсткі у своїх оцінках, тому можна спостерігати погіршення процесу адаптації і прийняття «чужаків», що стосується і дітей-інвалідів.

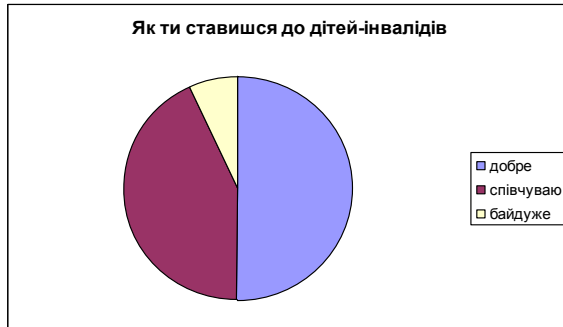
Саме перевірка цих фактів стала основою для проведення анонімного анкетування учнів 4-11 класів на тему «Мое ставлення до дітей з особливими потребами».

Анкета містила п'ять запитань, що стосувались визначення особистого ставлення учнів до дітей-інвалідів, думки стосовно того, в якій школі зручніше навчатись дитині з особливими освітніми потребами, а також ставлення учнів до можливості спільного навчання з такими дітьми і необхідності спілкування з ними.

Для учнів 4-6 класів питання в анкеті були закритими і містили декілька варіантів відповідей, без власного варіанту. Для учнів 7-11 класів були запропоновані такі ж питання, але відкриті, які передбачали лише їхню відповідь. В опитуванні взяли участь 97 дітей, які навчаються у 4-6 класах, це діти віком від 8 до 12 років, та 132 учні 7-11 класів, від 13 до 18 років. Кіровоградської загальноосвітньої школи №29.

За результатами аналізу відповідей на запитання анкети учнів першої вікової групи було визначено, що 80% опитаних знають, хто такі діти з

особливими потребами, приблизно 50% ставляться до дітей-інвалідів добре і 43% співчують та жаліють їх. Крім того, 71% учнів говорять про те, що, якби їхнім однокласником була дитина з особливими освітніми потребами, вони б поставились до цього добре і спілкувалися з нею на рівних.

Якщо ми розглянемо результати анкетування учнів старшої вікової групи, то можемо відзначити, що теж приблизно 80% учнів розуміють поняття «дитина з особливими освітніми потребами», причому цікавими виявились пояснення учнів. Так, деякі говорять про дітей-інвалідів, дітей з розумовими, фізичними або психічними травмами, тих, які зазнали травм. Також цю категорію дітей учні характеризують як таких, які потребують особливої уваги, допомоги та спеціальних умов, багато вимагають по відношенню до себе, порушують поведінку.

На запитання «Як ти ставишся до дітей-інвалідів?» були отримані такі відповіді:

- «Нормально, добре, як до звичайних людей» – 53%
- «співчую, жалію, допомагаю, маю в родині таких людей» – 7%
- «поважаю» – 18%
- «не знаю, не мав досвіду спілкування, байдуже» – 12%

Досить гуманним та позитивним виявилось ставлення учнів середньої та старшої школи стосовно можливості навчання в одному класі з

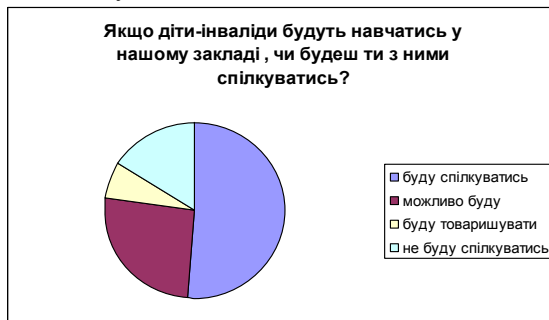
дитиною, яка має особливі освітні потреби. Так 63% опитаних погодились навчатись з дитиною-інвалідом в одному класі, аргументуючи це тим, що «такі діти не винні в тому, що хворі», «головне, щоб людина була хороша».

17% опитаних вважають, що спочатку їм було б не дуже комфортно, але поступово вони б звикли.

«Нейтрально та ніяк» ставились би до цього 12% дітей, «ігнорували або знущалися б з них» – 8%

Аналізуючи відповіді учнів на запитання стосовно спілкування з вищезазначеною категорією дітей, ми виявили, що:

- 51% учнів готові спілкуватись з дітьми-інвалідами;
- не виключають можливості спілкування – «можливо; мабуть так, бо якщо не я, то хто; буду спілкуватись, якщо вона буде гарно ставитись до мене» – 26% опитаних дітей;
- запропонують свою дружбу та піклування – 7 % ;
- відмовляться від спілкування – 16%.

Корисними, на нашу думку, для формування позитивного ставлення до дітей з особливими потребами є проведення психологом просвітницьких занять з теми толерантного ставлення до людей, занять з елементами тренінгу спілкування, формування асертивної поведінки як для дітей, так і для батьків та вчителів.

Дуже важливим в питанні адаптації такої дитини є участь її батьків у цьому процесі. Тут можна говорити і про побоювання стосовно спілкування в колективі (насмійки, знущання), і про певну загрозу здоров'ю дитини через перебування у великому колі дітей. Крім того часто батьки дітей-інвалідів мають особисті проблеми, психічні якості та особливості, які заважають їм конструктивно побудувати свої стосунки з класним керівником, психологом і врешті-решт зі своєю дитиною. Це може бути надмірне опікування дитиною, зацикленість на відчутті переживання горя чи безпорадності, надмірно вимогливе ставлення до потенційного оточення дитини, небажання вивчати досвід вирішення аналогічних проблем в інших сім'ях чи співпрацювати з вчителем, психологом. Якщо брати до уваги той досвід, який є у нашій школі, то

можемо сказати, що чим продуктивніше спілкування батьків з вчителем, психологом, соціальним педагогом, батьками дітей з класу, тим краще відбувається адаптація дитини. Зазвичай у догляді за дитиною-інвалідом приймає участь мати, рідше батько. Готовність матері до спілкування та взаємодії, впевненість у досягненні позитивного результату має дуже вагомий вплив на саму дитину. Якщо дитина відчуває з боку близької людини підтримку та довіру, вона впевненіше почувається в новому середовищі.

Психологічна готовність вчителя до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, недостатня. Це обумовлюється, по-перше, браком необхідних методичних та практичних матеріалів по роботі з дітьми-інвалідами, які мають різні порушення; по-друге, відсутністю налагодженої схеми співпраці з колегами попередньої освітньої ланки, медичними фахівцями, педагогами, які займаються корекційною роботою.

Стосовно психологічного супроводу дітей з особливими потребами є зрозумілим те, що це має бути комплексна система заходів у співпраці з батьками, педагогом, медичним працівником, логопедом, реабілітологом, яка сприятиме успішній адаптації та створенню умов для успішного розвитку дитини. Психологічний супровід містить у собі п'ять компонентів:

- систематичний моніторинг медико-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини;
- створення соціально-психологічних умов для ефективного психічного розвитку дитини у соціумі;
- систематична психологічна допомога дітям з особливими освітніми потребами у вигляді консультивання, психокорекції, психологічної підтримки;
- систематична психологічна допомога батькам дітей з проблемами в розвитку;
- організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їхніх психічних та фізичних можливостей.

Якщо проаналізувати можливості реалізації цих компонентів, то насправді без активної участі, допомоги та бажання батьків виконання їх буде неможливим. Тому першим завданням психолога має бути налагодження контакту з батьками. Лише за їхньої згоди та активної участі ми можемо проводити роботу з дитиною. Так, у випадку відмови батьків в проведенні індивідуальної роботи з дитиною психолог може проводити лише групову розвиваючу чи корекційну роботу з класом, спрямовану на подолання конфліктів, розвиток комунікативних вмінь, емпатії, формування відповідальної поведінки, психологічне консультивання або просвіту для педагогів та батьків – це можуть бути лекції, семінари, методичні рекомендації або пам'ятки.

Для включення дитини з особливими освітніми потребами в таку роботу повинні бути виконані такі етапи

1. Планування, яке передбачає створення індивідуальної програми супроводу дитини з особливими потребами і затвердження його з фахівцями, що працюють з дитиною. Це можливо лише після ретельного психолого-медико-педагогічного обстеження дитини.

2. Реалізації індивідуальної програми – надання психологічної допомоги батькам, педагогам, родичам, друзям дитини щодо створення умов, необхідних дитині з особливими потребами для її повноцінного, здорового способу життя та успішного оволодіння навчальними програмами з урахуванням її фізичних та психічних можливостей, надання консультативної допомоги іншим фахівцям, які працюють з дитиною.

Дуже важливим є також забезпечення необхідною навчальною, методичною літературою, фаховими виданнями психолога, педагога, батьків і отримання ними спеціальної підготовки по роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Забезпечення їх необхідними Інтернет-ресурсами.

Супровід дітей з особливими потребами вимагає створення спеціальних умов усередині закладів освіти. Основним завданням педагогів, спеціалістів психологічної служби є створення особливого емоційно-когнітивного сприйняття таких дітей: формування турботливого ставлення, емпатійної, тактової взаємодії, ставлення до таких дітей як до рівноправних членів колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Л. В. Турищева. Діти з особливостями розвитку у звичайній школі . – Х.: «Основа», 2011. – 111с.

2. Діти з особливими потребами у школі: психолого-педагогічний супровід/ Ольга Романова та ін.– К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с.

3. Майковська О. Є. Рекомендації щодо роботи з дітьми, які мають порушення інтелектуальної сфери// Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання та виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник// [за ред. Д. Д. Романовської, С. І. Собкової]. – Чернівці: Технодрук, 2009. – С. 11-12

4. Цумарева Н. В. Особливості організації соціально-психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами// Слово методиста. Частина 17 – Кіровоград, 2012. – С.114 - 122

СУПРОВІД ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Дорошенко Олена Миколаївна

завідувач Кіровоградської міської психолого-медико-педагогічної консультації, вчитель-дефектолог вищої категорії, вчитель методист

Сучасний етап розвитку освіти орієнтується на створення необхідних умов, що забезпечують повноцінний розвиток особистості кожної дитини. Інтеграція у навчально-виховному процесі виступає закономірним етапом розвитку спеціальної системи освіти та розуміється як процес навчання дітей з вадами в розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах тому і знаходиться в центрі загальної уваги. Це пов'язано і з особливою актуальністю проблеми, і з тим, що в Україні на законодавчому рівні прийнято ряд документів, які регламентують навчання дитини з особливими освітніми потребами спільно із здоровими однолітками.

Організація інклюзивного навчання для дітей з вадами слуху є досить дискусійним в наукових колах. Очевидно, що спільне навчання школярів зі зниженим слухом та їх здорових однолітків корисне, оскільки стимулює до мовленнєвої активності, та можливе воно лише за умови відповідного рівня психофізичного та мовленнєвого розвитку дитини зі зниженим слухом та вмело організованого психолого-медико-педагогічного супроводу.

Важливим фактором успішної інтеграції дітей з вадами слуху в загальноосвітні навчальні заклади є здобутки сучасної медицини. Сьогодні переважна більшість дітей забезпечена якісними слуховими апаратами, кохлеарна імплантація стає доступнішою для українців. Це значно розширює можливості дитини краще використовувати свій слуховий потенціал для спілкування в середовищі дітей з нормальним слухом, але показує досвід, ефективне використання звукопідсилюючої апаратури неможливе без реабілітаційної роботи і залежить від якості і своєчасності корекційного впливу.

Та все ж, незважаючи на дискусії, інтеграція розглядається як один з найважливіших напрямків підготовки дітей до самостійного життя. Сьогодні йдуть пошуки нових шляхів адаптації, напрямків роботи по зближенню дітей з проблемами слуху та їх чуючих ровесників. Вивчення даної проблеми знайшло своє відображення у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених (Засенко В.В., Зиков, Колупаєва А.А., Малофеев М., Леонгард Е.І.).

Важливими, на наш погляд, є дані досліджень особистісних рис дітей з порушенням слуху (Морозова Н.О., Соколянський І.П., Гуслистий П.Г., Раєвський Р.Г.). Завдяки даним численних публікацій названих авторів та вчених-дослідників методики навчання мови глухих і слабочуючих учнів (Дьяков О.І., Міхаленкова І.А., Слезіна Н.Ф., Сухова В.Б. та інші) було

визначено фактори розвитку мовленнєвих процесів в умовах активізації пізнавальної діяльності. Виходячи з врахування складності структури мовленнєвих явищ, їх специфіки, як системи певних ознак об'єктивної дійсності, була прослідковано сутність психологічної мобілізації учнів на основі активізації інтелектуальних, вольових та моральних якостей, а також мотивації діяльності дітей та ціннісної орієнтації в процесі пізнання нового.

Торкаючись проблеми адаптації та навчання дітей з порушеннями слуху, ми проаналізували матеріали дослідників попередніх років, співвіднесли їх із власними даними з досвіду і спеціальних досліджень. Завдяки здобутій інформації, ми скористалися наявними даними про систему навчання, яку розробляли та удосконалювали Дьяков О.І., Власова Т.О., Засенко Н.Ф., Гозова О.П., Зиков С.О., Коровін Г.В., Ярмаченко М. Д. та інші вчені-сурдопедагоги.

Аналізуючи стан вивченості проблеми розвитку мовлення школярів з вадами слуху, слід зазначити, що незважаючи на великі надбання сурдопедагогіки по формуванню комунікативної компетентності у дітей зазначеної категорії, організація корекційної роботи по розвитку мовлення в умовах інклюзивного навчання залишається недостатньо вивченою і методично обґрунтованою.

Переглянувши спеціальну літературу з питань навчання дітей з вадами слуху маємо констатувати, що сучасна сурдопедагогіка в своєму арсеналі має розроблені та науково доведені принципи навчання дітей з порушеною слуховою функцією в системі спеціальної освіти. Це безперечно є важливим надбанням, та враховуючи зміни, що відбуваються в освітньому просторі України, необхідно переглянути умови та методи формування розвитку мовлення дітей, що мають порушення слуху та навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах на умовах інклюзивної освіти.

Ще в минулому столітті необхідність розширення контактів дітей з вадами слуху з чуючими однолітками підкреслював С.А.Зиков, звертаючи увагу педагогів на те, що розвиток комунікативних умінь учнів має відбуватися в природних і спеціально створених умовах, при яких користуватися мовленням стає необхідністю. Актуальність розширення кола спілкування дітей з слуховою вадою зростає в умовах інклюзивної освіти.

Аналіз теоретичних джерел з проблеми взаємин окремої особистості і колективу дозволяє стверджувати, що соціальне середовище має величезний психолого - педагогічний потенціал щодо особи, при цьому духовний вплив колективу і особистості взаємно: особистість, опановуючи фондом духовного багатства групи, сама збагачує її. Для педагогічної науки характерно уявлення про школу як про середовище формування та розвитку дитини. Дитячий колектив, спілкування з однолітками допомагають дитині придбати особистий досвід відносин в соціумі, слугуючи фундаментом для подальшого розвитку дитини та формування таких соціально - психологічних якостей, як здатність до інтерпретації поведінки інших людей, до взаємодії з ними, до

співпереживання та інші. Показниками гармонії відносин особистості і колективу служать: емоційна задоволеність особистості відносинами в колективі, усвідомлення особистістю своєї соціальної значимості, реальна можливість самовираження, самореалізації, самоствердження учня в колективі.

Відомо, що освітнім середовищем на початковому етапі навчання дитини є організація навчально-виховного процесу, що побудований на взаємодії вчителя і учня та учня і учня. В загальноосвітній школі така взаємодія ґрунтується на мовленнєвому спілкуванні учасників навчального процесу. Предметом взаємодії на першому році навчання є формуюча навчальна діяльність та інші види діяльності побудовані на життєвому досвіді дитини. При цьому з перших днів шкільного навчання дитина може відчувати специфічні труднощі в установленні та підтриманні взаємодії. В основі цих труднощів може лежати недостатній попередній досвід дитини (відсутність корекційної дошкільної підготовки) та якість мовленнєвого спілкування. Як наслідок учень не включається в навчальний процес та не може засвоїти програмовий матеріал в умовах групової форми навчання. Додаткові заняття частково вирішують проблему. Отримавши позитивний досвід індивідуальних занять, іноді батьки вирішують навчати дитину з порушеним слуху за індивідуальною формою навчання, чим ще більше поглиблюють проблему, бо позбавляють дитину можливості набувати навички взаємодії в різних навчальних та поза навчальних ситуаціях. Саме на початковому періоді навчання формується процес навчальної взаємодії. Що в подальшому дозволить учню успішно оволодівати навчальним матеріалом в умовах групової форми навчання загальноосвітнього навчального закладу.

Переведення дитини з вадою слуху на індивідуальну форму, що на початковому етапі навчання зарекомендувала себе як невстигаючий учень, може сприяти погіршенню ситуації, адже за такої форми навчання унеможлиблюється набуття досвіду взаємодії з дорослими та однолітками, що в свою чергу знижує мовленнєву активність учня. Тому дуже важливо допомогти дитині на початковому етапі включитися в нове, складне для дитини освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Повноцінне включення не можливе без створення спеціальних умов для реалізації особливих потреб дитини. На початковому етапі шкільного навчання життєво необхідно формування наступних навичок: сприймати звуки в різних акустичних умовах, розуміти звернене мовлення і точно оцінювати дії співрозмовника, вміти встановлювати дружні стосунки з однолітками, набувати власний досвід спілкування і активно застосовувати в процесі навчання.

Важливим фактором успішної інтеграції учня з вадами в розвитку є попередній досвід. Ставлення дитини до навчання значною мірою визначається тим чи отримала вона відповідну психолого-педагогічну та медичну допомогу до навчання в школі. Відсутність такої допомоги в

дошкільному віці та в період початкового навчання підривають віру дитини у власні сили та перешкоджають формуванню розвитку особистості в цілому.

Та все ж яким би не був попередній досвід дитини для реалізації її особливих освітніх потреб, необхідна систематична корекційна допомога. З одного боку необхідна спеціальна допомога на розкриття особистості дитини та її потенційних навчальних можливостей, а з іншого, сурдопедагог в ході проведення занять формує та розвиває у дитини вміння використовувати власні можливості у пізнавальній та мовленнєвій сферах.

Педагог, приймаючи в клас учня з порушенням слуху, повинен бути готовий розділити відповідальність за долю навчання й виховання дитини з його батьками, фахівцями, що рекомендували інтегроване навчання, із вчителями-дефектологами, які здійснюють корекційну допомогу. Словосполучення корекційна допомога часто асоціюється у вчителів загальноосвітніх навчальних закладів з особливими корекційно-розвивальними методиками і специфічними видами роботи. Та це не зовсім так. Корекційна допомога з боку вчителя - це використання щоденних ситуацій спілкування на уроці і в позаурочний час для активізації мовленнєвого розвитку нечуючої дитини.

Слабочуюча дитина краще сприймає на слух знайомі слова. Відповідно, чим більше учень буде знати слів, тим краще він буде користуватися своїм залишковим слухом. В процесі навчання дитина набуває нові можливості слухо-зоро-вібраційного сприймання. Неповноцінне слухове сприймання слабочуючої дитини може з великим успіхом бути доповнено „читанням з губ”. Помилково було б думати, що навчившись зорово за артикуляцією сприймати мовлення, слабочуючій дитині не потрібно було б розвивати слухосприймання. Зорове сприймання мови не може повністю замінити слух. До того ж не всі елементи мовлення можуть бути сприйняті.

Нечуюча дитина у класі вимагає особливої уваги з боку вчителя в ході усього навчально-виховного процесу:

1. Індивідуальне планування тем, які викликають утруднення в засвоєнні.
2. Ведення уроку обличчям до нечуючого учня.
3. Контроль за розумінням дитиною завдань, інструкцій, питань та відповідей учнів.
4. Залучення батьків до закріплення нового матеріалу в домашніх умовах.
5. Максимальне використання випереджаючого навчання.
6. Заохочення за позитивні відповіді.
7. Вимагання постійного носіння слухового апарату.

Як свідчить практика, для успішної інтеграції дитини з вадою слуху в мовному середовищі вчителю необхідно допомагати учням організувати спільні ігри під час перерв і після уроків, спільної діяльності на уроках та після уроків.

При плануванні навчальної та виховної діяльності для запобігання і виправлення специфічних мовленнєвих помилок у дітей із порушенням слуху, важливо дотримуватися спеціальних принципів і напрямків роботи та використання окремих завдань для удосконалення сприймання і розуміння мовлення:

- розрізнення звуків;
- визначення висоти звуку (високий чи низький);
- упізнавання немовних звуків – звуків дозвілля,
- звучання музичних інструментів, іграшок тощо;
- визначення якості звучання (одинарний чи переривчастий звук сприймається);
- визначення напрямку звучання;
- визначення сили звучання (гучний звук чи тихий);
- визначення джерела звуку;
- виявлення звуку (є звук чи його немає);
- визначення тривалості звучання (довгий чи короткий звук);
- впізнавання на слух фонем, складів, слів, фраз.
- розрізнення значення слів, схожих за звуко-буквеним складом;
- прогнозування кінцевої частини слів, кінцівки речення, частини та цілого тексту;
- підбір малюнків до частини тексту;
- відтворення логічної послідовності викладання тексту з допомогою малюнків;
- усне відтворення подій, описаних у тексті, розповіді вчителя.

Отже, успіх інклюзивного навчання дітей з вадами слуху залежить від грамотно організованого психолого-педагогічного супроводу та злагодженої командної роботи педагогічних, медичних працівників та батьків. Взаємодія школярів з порушеним і нормальним слухом сприяє гуманізації шкільного виховання, духовному розвитку учасників навчально-виховного процесу, збагаченню їх світогляду та становленню особистості. Дані спостереження за взаємовідносинами учнів з вадами слуху та їх здорових однолітків, свідчить про можливість і необхідність психолого – педагогічного супроводу дітей з обмеженими можливостями здоров'я, цілеспрямованої підготовки в різних формах їх спільного перебування в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Важливим фактором у вирішенні питання включення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір є готовність вчителя навчати у своєму класі особливу дитину. Тому дуже важливо вирішити питання початкової дефектологічної підготовки педагогічних кадрів, що допоможе вчителю, з одного боку, побачити особливості розвитку дітей з слуховими порушеннями, а з іншого боку – визначити потенційні можливості та рівень навчуваності цих дітей. Знання специфічних методів роботи та вміння організувати корекційно-педагогічне

середовище для розвитку мовлення дітей дозволить покращити результати навчальної діяльності та сприятиме успішному включенню дітей з вадами слуху в загальноосвітнє середовище

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрейкин А. А. Роль совместного коллектива для слышащих подростков и подростков с нарушениями слуха // Новые пути решения проблем детской инвалидности средствами культуры и искусства.-М., 2001 . – с. 196 -21
2. Боскис Р. М. Учителю о детях с нарушениями слуха. М.:Просвещение, 1975.- 142 с.
3. Гилевич И. М. Тигранова Л. И. К проблеме интеграции (программа подготовки учителей массовых школ к работе с детьми с нарушенным слухом) // Дефектология.-1996.-№6. с. 44-51.
4. Зыков С. А. Активизация речевого общения глухих школьников младших классов в совместной деятельности//Автореф. дис. канд. пед. наук М., 2000.- 15с .
5. Назарина В. В. Дитина з розладом слуху: особливості спылкування //Дошкільне виховання. - №10. – 2002. – Київ. – С.8-10.
6. Колупаева А. А .Інклюзія як напрям освітнього реформування. Дидактичні та соціально – психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук. – метод. зб.:Вип.10 / За ред., В. І. Бондаря, В. В. Масенка . – К. : 2008. – С. 121 – 127.

ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

*Друзь Людмила Анатоліївна
приватний спеціальний психолог,
логопед м. Кіровограда*

Актуальність проблеми. В Україні спостерігається тенденція до зростання чисельності дітей з особливостями фізичного або психічного розвитку. Організація соціальної допомоги дітям і молоді, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок вад розвитку, потребує, в першу чергу, зміни ставлення суспільства до дітей з особливими потребами та проблеми інвалідності в Україні взагалі. Внаслідок обмежень у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, контролі за своєю поведінкою розвиток цих дітей залежить від задоволення їхніх потреб іншими людьми, що складає багатогранний процес соціальної реабілітації [4, с. 5].

Освіта, психологічний, педагогічний вплив на особистість є інструментами вирішення однієї з основних проблем у суспільній та

державній політиці щодо людей з інвалідністю, їхньої соціальної реабілітації, адаптації та інтеграції у суспільство. Соціально-економічна ситуація, що склалася на сучасному етапі розвитку України, кризові явища у сфері економіки і фінансів зумовлюють необхідність посилення соціального захисту дітей-інвалідів, визначення пріоритетних напрямів у цій важливій роботі, одним із яких є рання соціальна реабілітація дітей-інвалідів.

Багато дослідників розглядали вплив фізичних вад на розвиток особистості, так зокрема, Л. С. Виготський (про формування вторинного дефекту в тому випадку, якщо соціальне оточення не компенсує психофізіологічного порушення розвитку, а навпаки, детермінує його). Згідно з дослідженням Л. І. Божович, тяжке хронічне соматичне захворювання суттєво змінює перш за все всю соціально-психологічну ситуацію розвитку людини. Воно змінює рівень її психічних можливостей здійснення діяльності, веде до обмеження кола контактів з оточуючими людьми.

Значення для розв'язання проблеми адаптації мають праці зарубіжних психологів, у яких особлива увага приділяється зв'язку особистісних порушень у дитинстві з психологічними проблемами особистості в дорослому віці (З. Фрейд, А. Адлер, Е. Еріксон, К. Хорні). Згідно з поглядами А. Адлера, фізичний дефект тіла формує комплекс неповноцінності, який блокує повноцінне формування особистості [3, с.6-7].

Одна з нагальних проблем, що вимагає розв'язання, – соціально-педагогічна і психологічна допомога сім'ї, яка має дитину з фізичними, розумовими та психічними вадами.

Хвороба, дефект чи стан дитини породжують соціальні, педагогічні, психологічні проблеми у сім'ї. Особливо важкі для батьків перші дні й місяці з того дня, коли поставлено діагноз. Усвідомлення неповноцінності дитини, її страждання, необхідність пристосуватися до нових обставин, а іноді навіть змінювати сталий ритм життя створюють психотравмуючу ситуацію. Великий душевний біль, горе, відчуття, що втрачаєш розум, глибоке розчарування охоплюють людину. Батьки намагаються віднайти в своєму минулому помилки, які нібито спричинили неповноцінність дитини. Часто до цього приєднується страх за життя дитини, її майбутнє і майбутнє сім'ї. Батьків хвилює, чи є неповноцінність дитини карою Божою, вироком карми, збігом обставин чи наслідком генетичних факторів, спадковості.

Кожна людина, залежно від особливостей свого характеру, темпераменту, рівня культури, віку і життєвого досвіду і найближчого соціального оточення, по-різному діє в життєвій ситуації, пов'язаній з інвалідністю дитини. Сприятливий психологічний клімат у сім'ї – основа позитивного розвитку дитини. І, навпаки, дезорганізація сімейного життя дуже впливає на розвиток дитини і підвищує ризик виникнення вторинних симптомів інвалідності – психічних порушень [1, с. 34].

Найближче соціальне оточення сім'ї створює поле міжособистісних стосунків, які сприяють структурі й диференціації життєвого простору

дитини, нормалізації її поведінки, подоланню почуття самотності в батьків і соціально-психологічної ізоляції сім'ї. Інвалідність дитини викликає жаль, співчуття та співпереживання друзів, родичів, колег, сусідів, бо насамперед їм потрібна реальна допомога і підтримка, щоб вивести дитину із замкнутого простору і залучити до повноцінного життя. Велику роль у цьому процесі відіграють дідуся і бабусі дитини. Часто їм дуже важко встановити контакт з такою дитиною. Крім цього, розчарування з приводу нездійснених сподівань, негативний тиск оточення призводить до поступового відокремлювання старшого покоління від своїх дітей. Якщо в сім'ї є інші діти, то проблеми хворого братика чи сестрички стають їхніми проблемами. Батьки можуть навантажувати їх обов'язками, що не відповідають віку і фізичним можливостям дитини, і тоді братик чи сестричка з відхиленнями від норми стають для них тягарем.

Характеризуючи соціально-педагогічні та психологічні умови виховання в сім'ї дітей з особливими потребами, треба мати на увазі особливості захворювання дитини, що впливають на організацію життєдіяльності сім'ї. Розглянемо лише деякі з них.

Соціально-педагогічна допомога сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами, – це сімейно-центрована практика, що спрямована на соціалізацію дитини. Узагальнення досліджень, що ведуться у різних напрямках, та досвіду роботи з дітьми-інвалідами у всіх країнах світу дає підставу виділити два рівні соціалізації дітей-інвалідів. Перший рівень – фізична реабілітація, педагогічна та психологічна корекція, які здійснюються на індивідуальній основі. Так, реабілітація дитини, яка хвора на ДЦП, залежить від важкості захворювання. Деякі діти потребують спеціальних вправ та ігор, інші – ортопедичних апаратів. Кожна дитина ретельно обстежується з метою визначення найбільш ефективних методів соціально-педагогічної допомоги. Чим раніше виявляються специфічні потреби дитини, тим більш дієвим буде процес реабілітації [2, с. 72].

Другий рівень – соціально-педагогічна реабілітація, під час якої реалізуються потреби дитини: участь у сімейних справах, іграх, навчання у школі чи вдома, потреба в дружбі, любові, подорожах, пригодах, участі у громадському житті. На цьому рівні дитина ідентифікує себе до певної соціальної групи, колективу, активно засвоює соціальну поведінку, групові норми і цінності. Дитина виробляє навички творчої спрямованості в соціальній ситуації, виявляє свою соціальну активність завдяки соціальній адаптації.

При такому підході соціально-педагогічна допомога дітям визначається як професійна або волонтерська діяльність, яка спрямована на гармонізацію та гуманізацію відносин особистості та суспільства.

Соціально-педагогічна допомога сім'ї сприятиме соціалізації дитини, покращенню і нормалізації життя родини, а також виробленню нової

концепції діяльності всіх спеціалістів, причетних до виховання дітей з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховання дітей з особливими потребами у сім'ї / Держсоцслужба. – К., 1998.
2. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально – методичний посібник – К.: УДЦССМ, 2001. – 220 с.
3. Соціально – психологічна робота з дітьми та молоддю з обмеженими можливостями – К. : Держсоцслужба, 2005. – 108 с.
4. Соціальна реабілітація молоді з обмеженою дієздатністю // За загальною редакцією Толстоухової С. В., Пінчук І. М. – К.: УДЦССМ, 2000. – 184 с.

СПІВПРАЦЯ ШКОЛИ З ГРОМАДСЬКИМИ ТА РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Іващенко Світлана Миколаївна

*соціальний педагог комунального закладу
«Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітня
школа-інтернат I–III ступенів, ліцей «Сокол»,
центр позашкільного виховання Кіровоградської
міської ради Кіровоградської області»*

Доброго дня, шановне зібрання! Я соціальний педагог Кіровоградської школи-інтернату, член регіонального товариства «Православна просвіта», викладач курсу етики в 5-6 класах.

Перш ніж перейти до конкретного досвіду, напрацьованого за п'ятнадцять років в навчальному закладі, хочу зупинитись на роздумах, які передували організації моєї діяльності в цьому напрямку.

Виховний процес в школі вплетений в непросте життя країни, він органічно поєднаний з усім, що відбувається навколо. Виховання – безперервний, багаторівневий та багатогранний процес, до якого залучена величезна кількість людей та різноманітної інформації. Сучасний прогрес, на мою думку, став катастрофічним, тому, що розучився розрізняти сфери, в які можна технологічно втручатись, і ті, які належить віддати здоровому глузду та стихійному плину. Необхідні, як пише сучасний філософ А. Панарін, презумпція довіри до традиції, народного досвіду і самого життя. «Ничто в такой степени не разрушает человека, не вызывает общественной анемии, как насильственное вторжение в его систему ценностей, в его повседневный жизненный мир. Нужно защищать малый мир. Испытания большого мира

може вивести людину, заботливо вихована в мирі малому, елементи якого відрізняються величезною постійністю і співучастністю к людині», – вважає професор А. Панарін.

Тому, на мою думку, завданням духовно-морального оновлення нашого сучасного суспільства та взагалі його існування є духовно орієнтоване виховання підрастаючого покоління в школі. А саме захист того малого, дитячого світу. Тому що підвищення якості життя неможливе без появи духовно-моральних засад в першу чергу в самій людині, а через неї і в суспільстві. За останні двадцять п'ять років в нашому суспільстві не сформовано головної ідеї його розвитку, головної виховної концепції. Звичайно, це моя приватна думка, можна заперечувати та сперечатись. Все частіше звучать з вуст педагогів та чиновників від освіти слова про школу – постачальника освітніх послуг. Але традиційно наша школа – це заклад, де діти не тільки набувають освіти, але й виховуються. Тому як православна християнка звернула увагу на те, що потрібно використовувати духовну традицію православ'я, його морально-етичні засади, Біблійні заповіді, які є незмінними дві тисячі років, а в культурі нашого народу – понад тисячу років. Християнство є культуруотворюючою релігією нашої країни. А десять заповідей Мойсея – це моральний хребет людства. Останні роки відбуваються зміни ціннісних орієнтирів, руйнація авторитетів, зневаження історії, минулого. Багато чого з минулого, близького нам і більш далекого, опльоване, спалюється, а що пропонують на заміну? Схиляння перед західними ідеалами, які є неприйнятними нашому культурному коду?! Ще раз нагадаю, що процес виховання безперервний, а ми постійно спотикаємось і намагаємось змінювати напрямки. А в виховному процесі особливо важливо спиратись на сталі авторитети, якими є Біблія, Святе Письмо.

І тому вже п'ятнадцять років поспіль я запрошую православних священиків на виховні заходи до нашої школи, проводжу екскурсії до храмів міста та області, ми відвідуємо монастирі, беремо участь в різноманітних благодійних акціях, ведемо просвітницьку діяльність серед учнів молодшої школи щодо православних свят.

А тепер докладніше про все, що я повідомила. Виховні години зі священиками. Наприклад два роки з кадетськими класами зустрічався протоієрей Сергій Ткаченко, який має педагогічну освіту, він викладач математики та інформатики, а зараз настоятель храму Святого Афанасія Афонського, до того ще й батько шести синів. Тематика спілкування була заздалегідь узгоджена, це були розповіді з цікавими відео про святих покровителів війнства, про видатних полководців, про традиції православної церкви.

Священик Сергій Новак за фахом світської діяльності викладач історії, настоятель храму Успіння Пресвятої Богородиці, виступає вже кілька років перед учнями середньої та старшої школи з повідомленнями на морально-етичну тематику: «Милосердя», «Шануй отця та матір», «Якою

повинна бути жінка?», «Яким повинен бути чоловік?», «Любов чи закоханість?», про силу духу людей-інвалідів з фільмом «Цирк Баттерфляй» тощо.

Тривалий час учні молодшої школи, відвідуючи храм Максима Сповідника в селі Суботці, спілкуються з отцем Євгенієм (Жабковським) на цікаві та вкрай важливі для душі дитини теми: «Добро та зло», «Что такое хорошо и что такое плохо?», «Чому потрібні правила?». Дітям подобається неформально організовані бесіди, наприклад, в храмі, в альтанці біля храму, в трапезній після привезеного концерту для прихожан. В рамках уроків етики неодноразово проводились уроки-екскурсії на теми «Православні святині Кіровоградщини», «Традиції благодійництва в місті Святої Єлисавети». Учні середніх та старших класів відвідували Свято-Богоявленський, Козельщанський та Мотронінський жіночі монастирі, відвідували Києво-Печерську Лавру, Свято-Єлисаветінський монастир в Кіровограді, чимало разів відвідували старовинний Хрестовоздвиженський храм та музей генерала Миколи Миколайовича Раєвського, героя війни 1812 року, в селі Розумівка. Саме такі подорожі виховують в дітях любов до малі Батьківщини, зацікавленість в пізнанні історії нашого краю, розуміння, що історія – це не щось далеке з запахом нафталіну, а те, що поруч, вчора і сьогодні.

Учні знайомляться з православними традиціями нашого народу. Про такого роду поїздки та їхнє значення для виховання учнів я неодноразово писала до часопису «Благовіст» товариства «Православна просвіта».

Як соціальний педагог та член товариства «Православна просвіта» вже п'ятнадцять років веду просвітницьку діяльність серед учнів молодшої школи. Розповідаю про православні свята коротко, до деяких показую відео, проводжу вікторини на знання історії та традицій свят. Після розвиваючої частини діти завжди отримують солодощі від товариства «Православна просвіта».

Тривалий час учні нашої школи беруть участь у благодійних акціях «З долоньки в долоньку», «Різдвяний янгол», свято «Білої квітки».

В нашому закладі стало традицією організовувати збір іграшок, книг, фруктів, солодощів для дітей притулку «Надія», тобто Центру соціально-психологічної реабілітації на свято Святого Миколая та Різдво Христове. Таким чином, вважаю, ми залучаємо учнів до справ милосердя, благодійництва. Діти самі отримують подарунки та солодощі, але продовжують естафету добрих справ. Майже десять років учениці старших класів нашої школи на уроках праці шили піжами, шорти, панамки, фартушки для дошкільнят з матеріалів, наданих товариством «Православна просвіта». Як правило, на свято Благовіщення ми разом з юними швачками відвідували дитячий будинок «Барвінок», притулок «Надія», де дівчатка дарували власноруч пошитий одяг малечі. Кожен рік це були дуже зворушливі хвилини, коли маленькі діти, одягнуті в цей одяг, тяглись до наших дівчат, просились на руки, називали їх «мама», фотографувались з гостями і дуже важко нас

відпускали. Дівчата ж робили висновки про те, що їхні майбутні діти ніколи не опиняться в таких закладах.

Учасники вокального гуртка «Даринка» впродовж кількох років відвідують з концертами реабілітаційний центр «Добруджа», даруючи хворим діткам та їх батькам радість та хороший настрій. Разом слухають розповіді священників про православні свята та святих. «Даринка» співає на концертах в притулку «Надія», бере участь в різноманітних заходах товариства «Православна просвіта», Успенського та Благовіщенського храмів.

Таким чином відбувається співпраця з релігійними та громадськими організаціями. Якщо ви не знаєте, з чого розпочати, то можна звернутись до єпархіального відділу з питань роботи з сім'єю та молоддю. Є громадське регіональне товариство «Православна просвіта», яке допоможе організувати зустрічі з цікавими людьми, бесіди, надасть певні матеріали. Є п'ятнадцятирічний досвід кіровоградської гімназії № 9. Але, звичайно, з самого початку ви повинні мати бажання цим займатись, орієнтовну тематику, певний план, узгоджений з планом роботи школи, та усну згоду адміністрації вашого навчального закладу на такого роду діяльність.

Мою ж діяльність спрямовано на повернення до традиційних культурних цінностей нашого народу, до традиційної моральності, тому що зараз ми маємо просто катастрофічне падіння моральності в державі, наслідком якого є всі ті негативні явища, які кожен з нас може спостерігати щодня як в економіці, так і в школі, як в політиці, так і в приватному житті. Час вносить свої корективи, і керівник нашого закладу нещодавно зауважив, що вся вищевикладена діяльність не дуже потрібна, взагалі недоречна. Що ж, час розкидати каміння і час збирати каміння, час обіймати та час ухилитись від обіймів... На все свій час. Але я впевнена, що час все розставить на правильні місця! А зернятка, посіяні на духовній ниві, проростуть та dadуть добрі плоди! Тому що сьогодні – діти, а завтра це народ!

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ І ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Завражена Ірина Станіславівна
методист комунального закладу «Центр
дитячої та юнацької творчості» Кіровоградської
міської ради Кіровоградської області,
керівник гуртка «Лідер-клуб «Стимул»*

Актуальність проблеми виховання соціально компетентної особистості та її моральних цінностей обумовлена часом і подіями, що відбуваються в Україні.

Сучасні принципи виховання підростаючого покоління в Україні визначені Програмою виховання дітей та учнівської молоді, що створена за участю співробітників Інституту проблем виховання НАПН України. Програма визначає сутність виховання як «процес залучення особистості до вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого позитивного природного потенціалу та розвитку творчого ставлення до життя» [5].

Соціальна компетентність є однією з ключових компетентностей. Її формування передбачає виховання й розвиток загальної культури особистості, здатності до співпраці, самореалізації та самовизначення [1, с. 9]

З історичної точки зору, моделі виховання були різними у різних історичних епохи, як, до речі, й соціальні умови та норми [4, с. 6].

Сутністю соціальної компетентності є знання, цінності, вміння, діяльність та поведінка особистості, їх висувають до особистості держава, соціум, родина, фах тощо. Це означає не лише здатність до реалізації знань, а й вміння особистості до вільного та свідомого самовизначення як у внутрішньому духовному досвіді, так і в зовнішній соціальній дійсності.

Мислення молоді особистості нам необхідно зорієнтувати на створення в майбутньому держави та суспільства, освітнього і соціального простору, що будуть комфортними для кожної людини, незалежно від соціального походження, фізичних можливостей тощо.

Сучасний педагог є для своїх учнів учителем так само, як Ісус Христос – для всіх християн. У перші століття нашої ери зберігалася практика виховання і книжного навчання мандрівними учителями, уже християнами. Сам Ісус Христос також був мандрівним учителем, чие завдання полягало в проповіді нового вчення про людину та Бога.

Зародження елементів соціальної педагогіки спостерігається у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги походить від початку християнства.

Сьогодні можна почути роздуми про національну українську ідею. Постає питання: «На яких пріоритетах вона повинна будуватися?» На нашу думку, пріоритетними напрямками виховання в сучасному українському суспільстві мають бути принципи загальнолюдської моралі.

Згідно моральних засад, ми виховуємо молодь і формуємо лідерські якості у вихованців Лідер-клубу «Стимул» та Кіровоградського міського парламенту дітей.

Однією з умов підвищення рівня соціальної активності молоді є залучення її до благодійних справ завдяки навчанням в гуртках соціального спрямування в позашкільних навчальних закладах. Досить ефективною формою навчально-виховного процесу є метод проєктів, який дозволяє педагогу відійти від традиційного підходу в організації навчання, подолати пасивність вихованців, залучити їх до активної громадської діяльності в суспільстві та до служіння людям.

Формуючи соціальну компетентність у вихованців гуртка Лідер-клуб «Стимул», підбираючи навчальні форми та методи для роботи з вихованцями, ми керуємося наступними критеріями:

- вміння особистості визначити власне місце в суспільстві;
- продуктивна безконфліктна співпраця з іншими членами суспільства на моральних засадах;
- відповідальність під час виконання різних суспільних ролей тощо.

В процесі роботи над проектами педагог виконує функцію модератора. Він допомагає у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує, заохочує вихованців.

Діти-лідери набувають досвід в розробці та втіленні соціальних, культурологічних, екологічних проектів. Вони починають складати короткострокові нескладні проекти локального характеру, дія яких відбувається в гуртку, класі, школі. Наступним етапом є створення проектів, які реалізуються комісіями міського парламенту дітей на рівні міста і міської молодіжної громади. Таким чином поступово створюються умови для розробки довгострокових проектів, до реалізації яких залучаються представники громадських і християнських організацій, місцевої влади, партнери, що представляють всеукраїнські та міжнародні організації тощо.

Діти вчать діяти та спілкуватися в учнівському середовищі та громадянському суспільстві за законами, нормами та правилами поведінки, які регулюють гуманні стосунки між людьми, беруть участь у практичній діяльності, застосовуючи свої знання і вміння у розробці та впровадженні соціальних проектів.

Одним із таких проектів є добродійний проект для дітей з особливими потребами «Доторкнемося дитячої душі – нехай промінчики заграють в ній».

На основі соціологічних досліджень встановлено, що дітям з особливими потребами та дітям з проблемних сімей, які виховуються здебільшого у внутрішньому середовищі сім'ї, дуже важко пристосуватися до реалій зовнішнього середовища. В той же час діти, що є фізично і психічно здоровими, не завжди адекватно сприймають дітей з особливими потребами.

Виходячи з цієї проблеми, ми поставили за ціль допомогти дітям цієї категорії отримати відчуття успіху у піклуванні завдяки спільним діям з обдарованими дітьми.

Учасники проекту: діти з особливими потребами та діти з проблемних сімей, вихованці міського парламенту дітей та гуртків позашкільного навчального закладу, учні загальноосвітніх навчальних закладів, батьки, педагоги, представники влади та громадських організацій тощо.

Мета проекту: формування в учнівської молоді громадської позиції щодо незахищених верств населення, а саме: людей та дітей з особливими

потребами, дітей-сиріт, людей похилого віку та створення умов для розвитку волонтерської діяльності в освітньому середовищі.

Завдання проекту:

1. Розв'язання проблеми щодо здійснення спілкування у соціумі дітей з особливими потребами.

2. Організація змістовного спілкування дітей з особливими потребами з обдарованими дітьми.

3. Створення умов для формування в учнівської молоді загальнолюдських цінностей, моральності, правової культури та громадянської позиції тощо.

4. Активна участь представників місцевої громади у вирішенні співіснування дітей з особливими потребами у зовнішньому соціальному середовищі.

Згідно плану реалізації проекту учні позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів міста Кіровограда провели акцію «Подаруй тепло і увагу дитині!». В рамках акції учні навчальних закладів міста готують подарунки та солодощі для дітей з особливими потребами.

19 грудня відбувається благодійна акція «Святий Миколай про тебе пам'ятає!» – запрошення дітей-сиріт і дітей з особливими проблемами на ігрові програми та вручення подарунків від Святого Миколая.

Для дітей з особливими потребами, що вчаться в спеціалізованій школі №1, знаходяться на лікуванні в неврологічному центрі «Добруджа», відвідують міську ПМПК і реабілітаційний центр, проводимо новорічну виставу «Новий рік завітав – щастя і радощів побажав». Під час святкової вистави діти беруть участь в ігровій програмі разом з казковими героями та волонтерами.

Залучаємо дітей з особливими потребами та їхніх батьків до гуртків декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва. Для них проводимо майстер-класи:

- «Різдвяні янголи для кожної дитинки» – із виготовлення і оформлення різдвяних сувенірів,

- «Зимові фантазії» – виконання композицій за допомогою нетрадиційних технік малювання, що допомагає дітям з особливими потребами розвинути фантазію, уяву, виразити свій емоційний стан, сприяє тренуванню пальців рук і включенню всіх органів чуття дитини,

- «Подарунки під ялинку» – ліплення новорічних і різдвяних пряників із солоного тіста (розвиток у дітей мілкої моторики),

- «Подорож до казкових героїв» – застосування елементів арт-терапії та ігротехніки для соціалізації дітей з особливими потребами.

В результаті реалізації проекту ми створили доброзичливу атмосферу у колі дітей з особливими потребами, які навчаються індивідуально й в спеціалізованих навчальних закладах міста, мешкають у сімейному середовищі. Надали їм та їхнім батькам інформацію, яка допоможе таким

дітям у спілкуванні між собою й з іншими дітьми у зовнішньому соціальному середовищі.

У учнів-учасників проекту формується толерантне ставлення до дітей з особливими потребами, риси доброчинності та співпраці, удосконалюються волонтерські вміння і виховуються християнські цінності, елементи соціальної компетентності, соціальної допомоги та служіння суспільству.

Даний проект сприяє творчому розвитку дітей з особливими потребами, організації середовища комфорту і успіху для покращення соціалізації цієї категорії дітей та їхніх батьків.

В подальшому ми плануємо:

- поширити взаємодію дітей міського парламенту дітей з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами,

- повернути увагу місцевої громадськості до вирішення проблем дітей з особливими потребами, а саме – залучення їх до мистецьких гуртків та творчих об'єднань, адаптація навчальних програм з декоративно-ужиткового і естетичного виховання для даної категорії дітей та їхніх батьків,

- пропагувати волонтерську діяльність серед учнівської молоді міста для надання допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами,

- налагодити спільну співпрацю молодіжного парламенту дітей міста Кіровограда, громадських і християнських організацій для надання допомоги дітям з особливими потребами та їхнім батькам.

Залучення дітей та підлітків до проектної діяльності сприяє:

- розвитку самостійності молоді в організації колективної соціальної співпраці, поваги до прав людей та збереженню християнських цінностей;

- покращенню соціалізації молоді, розвитку лідерських якостей;

- активізації соціальної спроможності підлітків брати на себе відповідальність, бути рішучими в реалізації своїх прав і виконанні обов'язків громадянина;

- залученню дітей, наділених лідерськими якостями, до благодійної та волонтерської діяльності;

- налагодження співпраці з громадськими та молодіжними організаціями, органами місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биковська О. В. Реалізація компетентнісного підходу в позашкільній освіті та вихованні. // Позашкільна освіта та виховання. – 2007. – №2. – С. 7 – 16 с.

2. Бахтеева С. С. Формирование социальной компетентности в процессе обучения иностранному языку в ВУЗе экономического профиля : дис. канд. пед. наук / С. С. Бахтеева. – Казань, 2001. – 174 с.

3. Дементьева И., Зубарева Н. Степень социальной ответственности подростков в полной и неполной семье / И. Дементьева, Н. Зубарева // Воспитание школьников. – 2003. – № 10.

4. Життєва компетентність особистості: наук.-метод. посібн. / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.

5. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipy@ipy.org.ua>

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ХРИСТИЯНСЬКА МОРАЛЬ В СИСТЕМІ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Коваленко Надія Миколаївна

*директор гімназії № 9 Кіровоградської
міської ради Кіровоградської області,
відмінник освіти України, вчитель-методист*

Дороги Твої дай пізнати мені,
Господи, стежками Своїми мене провадь,
провадь мене в правді Своїй і навчи Ти мене,
бо Ти Бог спасіння мого, кожен день я на
Тебе надіюсь!

(Псалом 24:4-5.)

Проблема духовно-морального виховання людства не є новою. Вона існує рівно стільки, скільки існує саме людство. Хочеться нагадати зараз невелике оповідання Бруно Ферраро «Вибір художника».

«Великий італійський художник Леонардо да Вінчі погодився виконати фреску в трапезній монастиря Санта Марія делле Граціє у Мілані. Це мала бути сцена Таємної вечері Ісуса Христа з апостолами. Майстер хотів, аби ця фреска стала його найкращим твором, отож працював довго і старанно. Братія монастиря вже почала втрачати терпіння. Праця просувалася дуже повільно.

Щоб зобразити лик Христа, Леонардо місяцями шукав натурника, чиє обличчя виражало б силу та привабливість, духовність і міць. Нарешті знайшов: це був Аньолло, щирий і чистий хлопчина, якого художник випадково зустрів на вулиці.

Минув рік, і Леонардо знову міряв міланські вулиці в районі, що мав недобру славу, зазираючи до сумнівних і підозрілих помешкань. Тепер майстер шукав натурника для образу Юди-зрадника. Йому потрібне було обличчя, позначене неспокоєм і розчаруванням, обличчя людини, що здатна була зрадити найближчого друга. Провівши багато ночей серед різношерстих волоцюг, Леонардо знайшов таки чоловіка, що був досконалим взірцем для

Юди. Він привів його до монастиря і взявся за малювання. Та ось майстер зауважив в очах натурника сльози.

– Чого ти плачеш? – спитав Леонардо, вдивляючись у його похмуре обличчя.

– Я – Аньолло, – прошепотів чоловік. – Той самий, із якого ви малювали Ісуса». [1, с. 209].

Без сумніву, зміна життєвого вибору героя оповідання носить, насамперед, суспільний та особистісний характер, яскраво демонструє, як може вплинути суспільство на особистість.

Для кожного народу, залежно від його менталітету, завжди актуальною залишається проблема виховання підростаючого покоління. І вирішення її залежить насамперед від того, які цілі і завдання ставить перед собою держава, які умови створює для розвитку особистості людини, що вважає головним у вихованні представників суспільства.

Україною XXI ст. – це нація, яка стрімко вливається в життєвий простір та культуру Європи. Чи готові українці сприйняти загальнолюдські цінності європейців, бути носіями добра і толерантності, справедливості, законності, зберігаючи при цьому найбільш притаманну їм традиційну християнську духовність?

Якою повинна бути молодь в державі, котрій так потрібен мир і злагода? Звичайно, насамперед це справжні національно-свідомі громадяни, патріоти своєї землі, високодуховні люди – майбуття нашої нації.

Тому формування і розвиток такої особистості і є найважливішим завданням, яке стоїть перед українським суспільством.

Розглядаючи правове поле розв'язання цієї проблеми, необхідно наголосити на тому, що одним з найважливіших документів, які окреслюють ці питання, є Доктрина розвитку освіти України у XXI ст. Національна доктрина визначає, що «Система освіти має забезпечувати... виховання людини демократичного світогляду і культури, яка дотримується прав і свобод особистості, з повагою ставиться до традицій народів і культур світу, національного, релігійного, мовного вибору особистості, виховання культури, миру і міжособистісних відносин» [2].

Національна доктрина розвитку освіти в Україні окреслює як основну мету державної політики щодо розвитку освіти – створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

Ментальність народу та духовно-моральні цінності, які в державі оголошуються як норма, визначають сутність правового виховання молоді в

державі. Якщо держава відмовляється від тих чи інших норм, автоматично втрачаються і певні цінності.

Свого часу наша держава відмовилась від релігії, втратила християнські цінності, замінивши їх комуністичними ідеями та лозунгами. Натомість маємо духовну деградацію суспільства і насамперед молоді.

Сучасна молодь втратила повагу до цінностей свого народу, які вироблялися віками, не має поваги до минулого та надбань наших предків, не дотримується моральних законів та чеснот.

Вирішувати ці проблеми мають в першу чергу заклади освіти. Згідно Національної доктрини розвитку освіти у XXI ст., освіта в Україні повинна носити гуманістичний характер, ґрунтуватися на культурно-історичних цінностях українського народу, на його традиціях і духовності.

Основною виховною традицією в українців завжди була любов: любов до Бога, до батька, матері, свого роду та до рідної землі. Любов до Батьківщини виховувалася у дітей з раннього дитинства і зберігалася протягом всього життя.

Прийшов час повернути традиційну українську систему виховання в сім'ї, в школи, в суспільство.

Необхідно дати дітям чітке розуміння своїх прав та обов'язків перед сім'єю та суспільством, розпочати формувати правову свідомість, культуру, поведінку.

Говорячи про правову свідомість, маємо на увазі здатність людини відтворювати реальну правову дійсність та відповідно правильно реагувати на неї. Розглядаючи поняття «правова культура особистості», розуміємо насамперед рівень правової свідомості та правової поведінки дитини.

Підростаюче покоління необхідно виховувати у правовому відношенні, розвивати правосвідомість, правову активність, законопослушність, навчати використовувати правові знання в реальному житті, на практиці.

Україна є однією з тих країн, яка ратифікувала міжнародну Конвенцію про права дитини. Кожен український школяр добре знає юридичні права дітей, закріплені в ній. Матеріали конвенції вивчаються учнями, детально розбираються всі її пункти – як на уроках предметів гуманітарного циклу так і під час виховних годин.

Добре розуміється молодь і на положеннях про права людини, які декларує Конституція України, а також Конвенція про захист людини і основоположних свобод, яка набула чинності для України з 11 вересня 1997 року.

То чому ж при наявності цих важливих документів, знань основних їх положень сьогоденний стан виховання в нашій країні ми вважаємо майже кризовим? Кризовим є духовний стан суспільства, його культури.

Високий рівень корупції, наркоманія, злочинність, вживання алкогольних напоїв, агресивна поведінка молоді, аморальність та

бездуховність, економічна та політична криза – явища, які характеризують сьогоденнішній стан суспільства в Україні.

Зрозуміло – прийшов час докорінних змін. Можна створити ще десятки, сотні «розумних» декларацій, які ратифікують всі країни світу, і так і не досягнути бажаного результату.

Спадають на думку слова Антуана де Сент-Екзюпері: «Є лише одна проблема, одна-єдина у світі – повернути людям духовний зміст, духовні турботи» [3].

Найголовніші закони людству дав сам Творець через пророка Мойсея на горі Синай. 10 заповідей Божих: чотири з яких визначають відношення між людиною і Богом, та решта шість – між людьми:

1. Я – Господь, Бог твій, хай не буде тобі інших богів, окрім Мене.
2. Не створи собі кумира і всякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі внизу, і що в воді під землею: так не вклоняйся їм і не служи їм.
3. Не призывай імення Господа Бога твого надаремно.
4. Пам'ятай день суботній, щоб святити його: шість днів працєю і роби всю працю свою, у день же сьомий – субота для Господа Бога твого.
5. Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь Бог твій дає тобі.
6. Не вбивай.
7. Не чини перелюбу.
8. Не вкради.
9. Не свідчи неправдиво на свого ближнього.
10. Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого [4, с. 73].

Історико-культурний досвід будь-якого народу має свої духовні корені. Саме духовні традиції народу і є складовою формування духовності.

Український народ вже більше тисячі років сповідує християнську релігію.

Християнство – це релігія любові. Ідея про любов до ближнього яскраво висвітлена у Нагорній проповіді Ісуса Христа. «Вчиняй з іншими так, як би ти хотів, щоб вчиняли з тобою» – проголошує Золоте християнське правило.

Відродити суспільство, повернути його духовне здоров'я можна тільки за умови повернення до християнської моралі. Педагогіка і культура нашого народу століттями формувалася на християнських засадах.

К. Д. Ушинський, православний педагог, писав про роль християнства в моральному вихованні: «Є лише один ідеал досконалості... це ідеал, представлений нам християнством... І вихованню залишається лише, перш за все і як основу всього, укорінити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує найвищу мету будь-якому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання... джерелом світла й істини...» [5].

Видатний педагог Ян Амос Коменський в своїй роботі «Материнська школа» писав: «Бог поклав на батьків обов'язок з надзвичайною старанністю укорінювати в ніжному дитячому розумі й майстерно прищеплювати йому те, що стосується пізнання Бога й страху Божого, і говорити про це дітям... Вони самі мають вивчити способи поводження зі своїми скарбами, згідно з їхньою цінністю, щоб під їхнім власним керівництвом діти починали зростати в мудрості й любові до Бога й людей... кожен, хто прагне бути корисним Богу й людям, повинен бути вихованим у благочесті, добрих нравах та корисних науках» [6].

Відомий представник української класичної педагогіки Г. Г. Ващенко, поборник національної педагогічної школи, продовжувач народної ідеї в педагогіці, започаткованої Г. С. Сковородою та обґрунтованої К. Д. Ушинським, вважав основним джерелом моральності Бога і Батьківщину. Адже в усіх важливих справах українець споконвіку звертався до Бога. Віра в безсмертя душі була джерелом мужності та хоробрості наших пращурів. Основою моралі українців була любов до Бога і ближнього, любов до своєї Батьківщини.

Григорій Ващенко в своїй роботі «Виховання волі і характеру» зазначав, що основою формування духовності повинно бути християнство, яке є переважно релігією духу [7, с. 251].

Розуміючи важливість і необхідність духовного відродження українського суспільства, у 2005 році МОН України було видано наказ № 437 «Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства».

Так почалося відродження викладання курсів з основ релігії, православної культури, Біблійної історії та християнської етики у загальноосвітніх навчальних закладах України.

Має свій 8-річний досвід викладання християнської етики і гімназія №9 міста Кіровограда. В закладі створена Школа розвитку духовності учнів, яка виховує своїх школярів на ідеалах добра, любові, милосердя, правди, совісті, справедливості: виховує міцні моральні переконання та почуття, такі, як любов до Бога і до ближнього, батька й матері, до рідної землі, до Батьківщини, до українського народу; громадянина і патріота України з глибоким розумінням громадянського обов'язку, готового у будь-яку хвилину стати на захист Батьківщини.

Педагоги гімназії виховують своїх учнів в душі гуманного, високоморального ставлення до людей, в душі правдивості, скромності, сміливості і мужності, товариськості і дружби.

Згідно концептуальних засад формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей, процес формування духовності зумовлюється інтегрованим підходом до нього [8, с. 40]. Саме інтегративність стала основним засобом залучення дітей до християнських цінностей. В усіх ланках і підрозділах гімназії під час проведення навчально-виховного

процесу, скрізь, де відбувається процес передавання знань, гімназисти долучаються до вічних істин. Це і викладання усіх шкільних предметів, будь то література, мова чи фізика, історія чи хімія, фізична культура чи етика, музика, хореографія чи біологія. Це і заняття народознавчого гуртка та гуртка «Слідопити», вихованці якого досліджують зниклі святині елісаветградської землі, і уроки духовності та години спілкування під час виховних годин та у позанавчальний час, і відвідування храмів та святих місць, і зустрічі з духовенством. Це постійні суспільні всеукраїнські громадянські акції та благодійні акції милосердя, започатковані Регіональним громадсько-просвітницьким товариством «Православна просвіта» та Кіровоградською обласною організацією Червоного Хреста.

Учні гімназії щодня прилучаються до багатства християнських таїн, до художньо-музичного, мистецького світу християнських цінностей, до Слова Божого.

Педагоги гімназії намагаються довести учням, що йти дорогою Ісуса Христа – це означає йти шляхом світла та любові, на якому немає місця низькому та аморальному, шляхом, який навчить любити серцем Господа, батька й матір, будь-яку людину поряд, свій рідний край і свою Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жуковський В. М., Москальова Л. Ю. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування. – Острог, 2013 – с. 209.
2. Доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www/president.gov.ua/ru/.../15828.html
3. Антуан де Сент-Екзюпері. Духовність. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Citaty.info/man/antuan-de-sent-ekzyperi.
4. Библия. Вторая книга Моисея. Исход. – издание Свято-Успенской Киево-Печерской Лавры – 2007 – с. 73.
5. Ушинский К. О народности в общественном воспитании. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://az.lib.ru/u/ushinskij_k_d/text_0050.shtml
6. Коменский Я. Материнская школа. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/pedagog/komen/index.php
7. Григорій Ващенко. Виховання волі і характеру. – підручник для педагогів. – Київ, видавництво «Школяр», 1999. – 385 с.
8. О. В. Сухомлинська. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. – Київ, видано Всеукраїнським фондом «Добро», 2006. – 43 с.

СОЦІАЛЬНЕ ПОКЛИКАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Косенко Володимир Дмитрович

завідувач кафедри соціальної роботи

ПВНЗ «Кіровоградський інститут

державного та муніципального управління

Класичного приватного університету»,

кандидат філософських наук

«Служити б радий, прислужувати тошно» – слова Чацького, персонажу безсмертного твору О. С. Грибоєдова – якнайкраще характеризують вітчизняну інтелігенцію з точки зору відповідності її ідеалів та спромог ідеям соціального служіння. В історії філософії, починаючи з часів Іммануїла Канта, проглядаються контури розуміння того, що духовність людини не постає сама по собі, а обов'язково має бути підтверджена соціальною практикою та реалізованою, втіленою в реальному житті. Інтелігентність, безумовно, пов'язана зі втіленням результатів духовного та чуттєвого ставлення людини до світу, його пізнання, у практичній діяльності суб'єкта.

У філософії поняття «духовність» використовується для позначення внутрішнього духовного світу людини та постає у якості іманентної риси людини, що концентрує особливість її буття як живої істоти, суб'єкта діяльності, праці та спілкування. Носій духу розглядається як суб'єкт усіх своїх універсальних здібностей: мислення, відчуттів, інтуїції тощо, а його закономірний стан, – духовність, – як родова основа змісту вищенаведених здібностей, виступаючих у ролі істинності, добра та краси.

Починаючи з традиції дослідження феномену інтелігентності, заданої авторами «Віх», у вітчизняній філософії чітко простежується тенденція, що нероздільно пов'язує формування інтелігентності з розвиненою духовністю людини. Вітчизняні філософи, віднесені до «віхівської» лінії, вбачали основи людського буття не у пізнанні розумом, а у божественній духовності. Саме в духовності вітчизняні мислителі вбачали вихід людини на рівень загальнолюдського.

У вітчизняній філософській традиції визнання духовності інтелігентної людини було представлено або як результат усвідомлення людиною власного ставлення до оточуючого світу (марксистська традиція), або ірраціональним початком, пов'язаним з релігійним розумінням витоків духовності людини (умовною «віхівською» лінією). У рамках релігійно-теологічного контексту духовність людини – це свідчення її близькості до Бога, єднання з ним, звернення до нього. Виходячи з цього, духовність дана лише віруючій людині: вона проявляє себе і стає способом життя людини лише за умови того, що людина звертається до Бога, перед яким людина несе відповідальність за свої думки та практичні дії. На протигагу даній позиції,

багатьма дослідниками наводиться думка про те, що атеїстичний світогляд, базований на науковому переконанні у відсутності Бога, не означає всездозволеності, відсутності перешкод для негативних вчинків: «життя постійно підтверджує, що духовність не тотожна релігійності та езотеризму. Багато мільйонів невіруючих не менш духовні – етичні, альтруїстичні, емоційні, ніж мільйони віруючих» [1, с. 198].

Інтелігентна людина виступає не лише конкретизованою частиною колективного цілого, але й свідомою одиницею, яка виробила ідеал людської поведінки, втілення якого у реальність усвідомлюється нею як власне покликання. Основну цінність для інтелігента складають загальнолюдські інтереси, що виражаються у задоволенні потреб людства та пріоритетності інтересів іншої людини. Лише з подібним типом людини, у підсумку, можна пов'язувати перспективи прогресу людства. Саме інтелігентна людина являє найбільш адекватну, – можливу нині, – форму втілення, реалізації та актуалізації людини-творця на шляху до суспільства дійсного гуманізму, в якому інтелігентність має бути знята, перетворившись на всезагальність.

Ознака та риса саме інтелігентського світосприйняття полягає як у болісному відчутті співчуття до долі народу, так і в тому, що його основу складає «сумлінний розум». Це можна продемонструвати на прикладі втілення справедливості, досягнення якої у рамках гуманістичної філософії постає у якості одного з загальнолюдських ідеалів. Справедливість має бути пов'язана з переживанням співчуття, але у той же час потребує усвідомлення відповідальності за те, що стосується всього людства, а, отже, вимагає, як мінімум, знання об'єктивного світу. Тому мова повинна йти не про співчуття як загальне переживання, а про співчуття як усвідомлення необхідності подолання індивідуальних егоїстичних мотивів, що припускає безпосереднє проникнення суб'єкта в «я» іншої людини та реалізується у залежності від індивідуальних знань та вмій суб'єкта.

Інтелігент – це людина, що визначила свою позицію до всього оточуючого: до праці, до суспільного ладу, до долі іншої людини та людства в цілому. За Б. В. Новіковим: дійсна інтелігентність – «це органічна сполука, високої проби сплав наукового розуму, високих почуттів та, – обов'язково! – практичних дій у руслі дійсного гуманізму та гармонійної відповідальності за все і всіх за покликком чистої совісті і стійких переконань» [2, с. 34].

Інтелігентна людина виступає не лише конкретизованою частиною колективного цілого, але і свідомою одиницею, яка виробила ідеал людської поведінки, втілення якого у реальність усвідомлюється нею як власне покликання. Основну цінність для інтелігента складають загальнолюдські інтереси, що виражаються у задоволенні потреб людства та пріоритетності інтересів іншої людини. Лише з подібним типом людини, у підсумку, можна пов'язувати перспективи прогресу людства. Саме інтелігентна людина являє найбільш адекватну, – можливу нині, – форму втілення, реалізації та актуалізації людини-творця на шляху до суспільства дійсного гуманізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кутырєв В. А. Естественное и искусственное: борьба миров / В. А. Кутырєв. – Н. Новгород: Изд-во «Нижний Новгород», 1994. – 200 с.
2. Новиков Б. В. Об интеллигентности и интеллигенции / Б. В. Новиков. // Вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут» «Філософія. Психологія. Педагогіка» – №2 (20) – К.: ІВЦ «Політехніка». – 2007. – С. 28–35.

СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО

Марчук Наталія Миколаївна

*соціальный педагог НВО «Спеціальна загальноосвітня
школа № 1 – ДНЗ»*

Полудень Любов Володимирівна

*практичний психолог
НВО «Спеціальна загальноосвітня школа № 1 – ДНЗ»*

Беріть нас (дітей) такими, якими ми є,
і зробіть нас такими, якими ми маємо стати.
Нам важко зрозуміти вас, на те ми й діти.
Ви маєте розгадати нас. На те ви й дорослі.

Хочу ознайомити вас з просвітницькою роботою, яка проводиться в навчально-виховному об'єднанні «Спеціальна загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 1 – дошкільний навчальний заклад» Кіровоградської міської ради. Основною проблемою, над якою працює педагогічний колектив, є «Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами з метою їх всебічного розвитку та адаптації в соціумі». За пропозицією батьків наш навчальний заклад має ще назву «Школа під сузір'ям доброти». Адже весь педагогічний колектив постійно працює над створенням умов комфортного освітнього середовища, а також психологічних та соціальних умов для повноцінного особистісного потенціалу учнів, послаблення дефектів розвитку дітей.

В школі працює соціально-психологічна служба, яка сприяє успішному вирішенні проблем, соціалізації та психологічної адаптації учнів до сучасних умов у суспільстві.

Основною метою роботи соціально-психологічної служби є:

- вивчення особливостей життєдіяльності та індивідуального розвитку особистості або груп, внесення позитивних змін у процес взаємин між ними;

- профілактика небажаних форм поведінки та соціалізації для більш повного розкриття внутрішнього потенціалу учнів, батьків, учителів;
- організація соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу;
- створення умов для повноцінного та гармонійного розвитку дитини, посилення виховного компоненту, вивчення психофізичного розвитку, мотивів поведінки, діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, індивідуальних особливостей учнів;
- захист психічного здоров'я дітей на всіх рівнях навчання та сприяння оптимізації навчально-виховного процесу.

В закладі навчаються і виховуються особливі діти: діти-інваліди, які мають психофізіологічні відхилення, це учні з синдромом Дауна, діти, які мають аутичні розлади, легку розумову відсталість та специфічні розлади здібностей до навчання, розвитку рухової функції.

З раннього віку в цих дітей простежується зниження пізнавальної активності, запізнюється період запитань. Діти не усвідомлюють свої поведінки, не дотримуються певної дистанції в спілкуванні з дорослими, певною мірою не засвоюють приклади морально-етичних норм поведінки. В інтелектуальній діяльності також є деякі особливості: недостатній рівень сформованості знань та навичок, уявлень про навколишнє середовище, порушення розвитку мовлення, обмеження пізнавальної активності. В дітей обмежене сприймання інформації, яка надходить через органи чуття, нестійка увага, підвищена розгальмованість.

Організація та планування навчально-виховної та корекційно-відновлювальної роботи потребують певних зусиль, ентузіазму, винахідливості та високого професіоналізму вчителів. В основу корекційної роботи вчителі намагаються покласти ідею розвитку збережених функцій, включаючи заходи психологічного та соціального впливу на особистість учня. Навчання проводиться відповідно до характеру порушень в здоров'ї учнів і полягає у виправленні чи послабленні цих недоліків та сприяє якомога більшому наближенню розвитку дітей з особливими потребами до рівня розвитку звичайних дітей. При цьому велике значення має ранній початок корекційного виховання та навчання дітей.

У процесі корекційної роботи коригуванню підлягають певні якості дитини, які були сформовані неправильно. Разом з тим, потребують цілеспрямованого формування інші якості, які ще не склалися. За допомогою ліплення, конструювання, малювання, створення аплікацій, роботи з пластиліном, конструктором, в ході ігрової діяльності у дітей розвивається пам'ять, мислення, увага, уява.

Пропонувати переглянути презентацію психолого-соціальної роботи, яка проводиться в закладі. (Показ презентації)

На завершення хочу зазначити, що сучасний світ стає більш уважним до дітей з особливими потребами, але водночас залишається ще бар'єр

нерозуміння та упередженості між ними і до них. Все це свідчить про те, що ми маємо бути терплячими, уважними, поблажливими, відкритими та готовими до взаємодії з такими дітьми. Пам'ятаймо, що всі ми – діти Божі, тож допоможемо малюкам, які цього потребують більше за інших, розкрити свої потенційні можливості.

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО В РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Осташик Інна Олександрівна

практичний психолог

спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 14

Кіровоградської міської ради Кіровоградської області

Постановка проблеми. Моральні цінності людини прищеплюються людині протягом усього життя, вони є значущою частиною світогляду і роблять великий вплив на думки і поведінку кожного індивіда. Важливими чинниками морального виховання є історична пам'ять традицій роду і сім'ї, метою виховання є формування усвідомлення належності до коренів роду і народу, значущості таких чеснот, як совість, любов. Проблема моралі обумовлена появою нових суспільних відносин, які вимагають формувати особистість з притаманними рисами гуманності, чесності, милосердя, порядності, толерантності, відповідальності.

В наш час нестабільності і суперечливості моральної атмосфери актуальне питання пошуку засобів відродження традицій українського народу, пошуку нових засобів духовно-морального виховання дітей в сучасних школах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою духовності та морального виховання займалися Т. Шевченко, К. Ушинський, М. Драгоманов, Леся Українка, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, В. Суханова,

М. Стельмахович, О. Воропай, Н. Злагада, О. Кравець, Г. Лозко, Ю. Руденко, Г. Волкова, Г. Виноградов, В. Скуратівський, А. Гашимов, А. Измайлов, В. Зеньківський. Узагальнення окремих питань методології духовно-морального виховання розглядали М. Алексеев, В. Барулін, І. Бех, Л. Бондар, М. Дворецька.

Виклад основного матеріалу. Духовно-моральне виховання спрямоване на прищеплення і розвиток моральних почуттів, міцних переконань і потреби поводити себе згідно з моральними нормами, прийнятими в суспільстві, виховання патріотизму, колективізму, свідомої дисципліни та організованості, громадянської і соціальної відповідальності,

непримиренності до аморальних вчинків людей, до порушення норм і правил культурної поведінки.

Важливість викладеного полягає в тому, що зміни в соціальному середовищі обов'язково ведуть за собою зміни у суспільній природі людини, яка існує в конкретному соціальному середовищі. Проте соціальне середовище останнього часу було, з одного боку, дуже мінливим, з другого, несприятливим для духовно-морального виховання дитини як усебічно розвиненої, цілісної особистості й індивідуальності. Як наслідок, національна освіта і виховання опинилися в ситуації тотального зламу системи цінностей, духовних, моральних і ідеологічних орієнтирів, ідеалів, цілей. Це призвело до продукування людини-маргінала, для якої традиційні цінності вже є чужими, а нові – розмитими. Фетишизація грошей, капіталізація усіх сфер духовного життя стали детермінантами сучасного суспільства. Поняття індивідуальності в такому середовищі набуло форм індивідуалізму й егоцентризму [1].

Згідно з Національною програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні, виховання – це процес залучення особистості до засвоєння вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, спрямований на утвердження суспільно значущих норм і правил поведінки особистості [7].

У першу чергу закладка базових моральних та духовних цінностей відбувається в родині, але забезпечити цілісність, усвідомленість і послідовність виховання та розвитку особистості здатна лише спеціальна система освіти, а головні цілі та завдання покладаються на виховну роботу і тісну співпрацю соціально-психологічної служби з адміністрацією, педагогами та особливо з батьками.

Пріоритетне завдання практичного психолога СЗШ I-III ступенів № 14 – сприяння формуванню ціннісних орієнтації дитини, важливий напрямок роботи – попередження небажаних явищ серед молоді (наркоманії, правопорушень, насильства, СНІДу тощо). Психологічна профілактика – своєчасне попередження відхилень в становленні особистості, труднощів у міжособистісних стосунках, конфліктів, формою роботи профілактики є просвітництво, актуальність якого полягає в тісній взаємодії: дитина – родина – школа.

З метою розуміння можливої проблеми морального виховання проводилося опитування учнів 1-11 класів в 2014-2016 роках з різних питань. Після аналізу відповідей надавалися рекомендації щодо необхідних форм і методів роботи. Таким чином діє тісна співпраця всіх ланок (рис.1, рис.2, рис.3, рис.4).

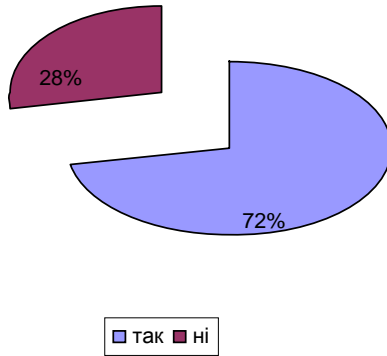

Рис.1. Довіра своїх проблем батькам

Рис.2. Рівні якостей

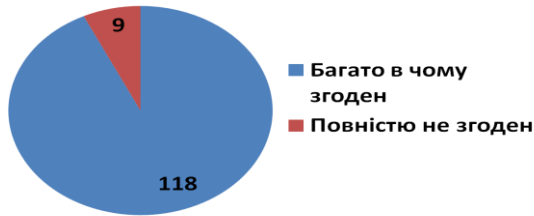

Рис.3. Як ти ставишся до поглядів своїх батьків на життя?

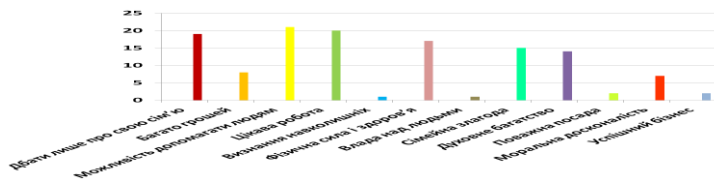

Рис.4. Що є найголовнішим у житті?

Згідно опитування, респонденти 8-11 класів обізнані з традиціями виховання, ставлять перед собою високу мету для досягнення поставлених задач, одна з яких – працювати над власним моральним зростанням, враховуючи інтереси і потреби оточуючих, прагнути творити добро заради інших, бажання безкорисливо допомагати іншим. Головнішими вважають такі моральні якості, як: взаєморозуміння, повага один до одного, доброзичливість, скромність, ввічливість, чесність, чуйність.

Таким чином, враховуючи перераховане, в школі запровадженні різні форми просвіти, які є результативними в вихованні підростаючого покоління.

Просвіта батьків відбувається через лекторій, батьківські збори: «Емоційні порушення у дітей»; «Рекомендації для поліпшення емоційного клімату в сім'ї»; «Виховання в сім'ї»; «Запобігання емоційних дитячих розладів»; «Родинне виховання в педагогічній літературі та періодичній пресі» *«Рівні відношення в сім'ї – запорука нормального розвитку дитини»*.

Просвіта вчителів провадиться на методоб'єднаннях, педагогах, конференціях: «Цінність особистості»; «Діяльність педагогічного колективу із здійснення соціального захисту дитини та охорони дитинства.»; «Методика вивчення сім'ї, умови виховання дітей»; «План загальношкільних заходів на 2015 / 2016 н. р. на виконання «Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року».

Просвіта учнів продовжується в години психолога: «Дивіться на нас як на рівних»; «Конвенція ООН очима дітей та молоді»; «Твоє життя – твій вибір»; «Духовні цінності та ідеали молоді»; «Толерантність, співчуття, доброта»; «Особиста гідність. Громадянська позиція»; «Права та обов'язки дітей», координаційну роботу проводить шкільна служба розв'язання конфліктів «Порозуміння».

Висновок. Духовно-моральне виховання – складний безперервний процес взаємодії батьків, педагогів, засобів масової інформації, культурної та історичної спадщини, національних особливостей та інших значущих чинників безпосередньо з учнем, спрямований на формування і розвиток гармонійної особистості. Здійснюване в процесі виховної роботи цілеспрямоване моральне просвітництво є необхідним фактором виховання гуманістичних взаємин. Духовно-моральне просвітництво організовується в певній системі з використанням різноманітних методів. Отже, від того, яка міра духовності стане основою життя особистості, залежить майбутнє української нації. Адже моральність нації – основа духовної стійкості та спадкоємності її історичного буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.

2. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно-орієнтованого виховання // Початкова школа. – 2003.
3. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості: навч. посібник / Н. М. Вознюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
4. Збірник XV Всеукраїнської науково-практичної конференції / Духовність українства ХХІ століття – м. Кіровоград, 2015. – 260 с.
5. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей і молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. – К., 2006. – 43 с.
6. Юрій М. Ф. Людина і світ / М. Ф. Юрій. – К. : Дакор, 2006. – 460 с.
7. http://www.upk.org.ua/load/zakonodatelnye_aktu/nacionalna_doktrina

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ВИХОВАНЦІВ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Тараненко Рустам Костянтинович

*президент Українського інституту корекційної та
реабілітаційної валеології, доктор філософії, психолог комунального
закладу «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей»*

Кіровоградської обласної ради

Воронова Юлія Василівна

*інструктор з трудового виховання комунального
закладу «Центр соціально-психологічної реабілітації
дітей» Кіровоградської обласної ради*

Фахівці-психологи безспідставно вважають, що різні види мистецтва (образотворчого, музичного, театрального та ін.) сприяють відновленню та розвитку особистості. Арт-терапія допомагає людям із важкими психічними захворюваннями пройти шлях від спротиву до видужання, дітям і дорослим з порушеннями розвитку (зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату) – від пасивності до продуктивності, людям, котрі перебувають у дистресовому стані чи жертвам насилля, – від деморалізації до достоїнства, сім'ям, які переживають сімейну кризу, – від самотності до співпраці.

Соціально-психологічні дослідження показали, що у молодих людей із залежною поведінкою після проходження короткострокового курсу арт-терапії відбувається формування початкових уявлень про власний спосіб подолання залежності, як правило, пов'язаний із творчими способами самовираження [2, с. 7; 3, с. 23, 38].

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей належать до закладів соціального захисту, котрі створені з метою стаціонарного чи

денного перебування дітей і підлітків (віком від 3 до 18 років), котрі опинилися у складних життєвих обставинах. Згідно із Постановою КМУ від 28.01.2004 року за № 87, основними завданнями таких закладів є здійснення соціального захисту дітей, які потрапляють до центрів; надання їм комплексу соціальних послуг; проведення соціально-педагогічної корекції з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини; сприяння поверненню дитини до біологічної сім'ї; сприяння формуванню у дітей власної життєвої позиції для подолання звичок асоціальної поведінки; розроблення рекомендацій із питань соціально-психологічної адаптації дітей для педагогічних і соціальних працівників, а також батьків тощо.

Фахівці центрів здійснюють соціально-психологічну діагностику, соціальну, психологічну та педагогічну реабілітацію вихованців, їхню адаптацію до сімейного оточення, соціально-медичну реабілітацію й оздоровлення, правове забезпечення.

Соціально-психологічне діагностування включає в себе визначення соціально-психологічних особливостей дітей, що необхідно для оцінки їх психоемоційного стану та прогнозування подальшого розвитку, встановлення та корекцію соціальних зв'язків вихованців з найближчим оточенням.

За результатами первинного соціально-психологічного діагностування фахівці центрів розробляють індивідуальну реабілітаційну програму дитини та визначення напрямів допомоги.

Соціально-психологічна та педагогічна реабілітація передбачає здійснення заходів виховного характеру, які спрямовані на корекцію навчання, емоційного стану дитини, формування особистісних якостей, які сприяють інтеграції у соціум дітей, котрі потрапили у скрутні життєві обставини, а також оволодіння вихованцями центрів уміннями й навичками самообслуговування, правилами поведінки та спілкування з оточуючими.

Практичні психологи у тандемі з інструкторами із трудового виховання та музичними керівниками центрів соціально-психологічної реабілітації дітей усе частіше звертаються до арт-терапевтичних технологій під час роботи з дітьми і підлітками, зокрема й такими, що входять до «групи ризику», які мають емоційні та поведінкові розлади. Застосування арт-терапії сприяє не лише корекції психоемоційного стану, але й зміні моделей поведінки вихованців, покращує шкільну успішність.

Специфіка корекційно-реабілітаційної роботи з підлітками полягає у тому, що розвиток пізнавальних процесів досить часто випереджає особистісний розвиток. Їхній емоційній сфері притаманні лабільність настрою, підвищена збудливість, імпульсивність, велика полярність полярних почуттів. Застосування арт-технологій зокрема сприятиме інтенсивному зростанню соціально цінних прагнень і переживань [1, с. 15, 33, 46, 75].

Можливі індивідуальна та групова форма роботи психолога з вихованцями. Досить дієвими є наступні напрями арт-терапії:

- *ізотерапія* – терапія образотворчим мистецтвом (перш за все малюванням) – застосовується при невротичних і психосоматичних розладах, під час роботи з дітьми і підлітками, котрі мають труднощі у навчанні та соціальній адаптації, при внутрішньосімейних конфліктах;

- *казкотерапія* – метод, у якому використовується казкова форма для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширенню свідомості, удосконаленню взаємодії з оточуючим світом;

- *ігротерапія* – метод корекції емоційних і поведінкових розладів у дітей та підлітків, в основі якого лежить властивий дитині спосіб взаємодії з оточуючим світом – гра;

- *пісочна терапія* – невербальна форма психокорекції, де основний акцент робиться на творчому самовираженні клієнта, завдяки якому на безсвідомо-символічному рівні відбувається відреагування внутрішньої напруженості та пошук шляхів розвитку;

- *музикотерапія* – контрольоване використання музики у психокорекції, лікуванні, реабілітації, освіті й вихованні дітей і дорослих, котрі страждають на соматичні або (та) психічні захворювання;

- *кольоротерапія* – психокорекційний напрям, в основі якого лежить вплив на психосоматичний стан людини за допомогою хроматичних і ахроматичних кольорів.

Арт-терапія є високопрогресивним, інтегративним напрямом психотерапії, який немає вікових обмежень і протипоказань та має виразні переваги над іншими формами психотерапевтичної роботи, що засновані лише на вербальній комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М. В. Киселева. – СПб.: Речь, 2006. – 160 с.

2. Словник-довідник із арт-терапії: Навчальний посібник / авт.-упоряд.

Р. К. Тараненко, Н. М. Тараненко. – Кіровоград: ВЦ ККТК. – 16 с.

3. Словник-довідник понять і термінів із корекційної педагогіки та спеціальної психології / авт.-упоряд. Р. К. Тараненко. – Кіровоград: ВЦ ККТК, 2016. – 49 с.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ

Чеканова Оксана Сергіївна

консультант, практичний психолог Кіровоградської міської психолого-медико-педагогічної консультації

Соціальне інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України – це один із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики та має відображення у Національній Доктрині розвитку освіти.

Головною метою соціальної інтеграції є створення умов для особистісного розвитку дитини, творча самореалізація та можливість бути корисним іншим людям.

Для успішного включення таких дітей у суспільство необхідна організація їхнього навчання і виховання в інтегрованих умовах, що забезпечить соціальний, емоційний та когнітивний розвиток кожної дитини з особливостями психофізичного розвитку з тим, щоб вона відчувала себе повноцінним учасником соціального життя.

Соціальна реабілітація дітей з інвалідністю спрямовується на оптимізацію та коригування ними ставлення до своїх вад, становища в сім'ї та суспільстві, виховання навичок самообслуговування, адаптацію у навколишньому середовищі.

Пріоритетними напрямками в основі інклюзивного підходу є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Метою фахівців Кіровоградської міської ПМПК протягом багатьох років наполегливої праці були організація та проведення інклюзивної літньої школи для дітей з особливими освітніми потребами. Влітку 2015 року це відбулося. Сьогодні ми констатуємо такий факт: силами спеціалістів міської психолого-медико-педагогічної консультації було проведено захід, за результатами якого у дітей з особливими потребами виникли позитивні зрушення.

Унікальність проекту полягала в тому, що до інклюзивної літньої школи були залучені діти, частина з яких мала категоричний висновок лікарів щодо недопустимості їхнього перебування у дитячому колективі. Щоб спростувати цей факт, потрібна була кропітка щоденна робота та сумлінна підготовка. До участі у роботі в інклюзивній літній школі були запрошені діти з розладами спектру аутизму, і вони склали третину учасників, другу третину склали діти з вадами фізичного розвитку, третя частина – це були діти зі звичайним розвитком.

До того ж слід зазначити, що учасниками інклюзивного табору були не просто бажані. Це були діти, які пройшли відповідний курс навчання на базі міської психолого-медико-педагогічної консультації та були готові застосовувати на практиці отримані знання.

Інтеграційний літній табір “Квітка-семіцвітка” – це яскрава і незабутня подія в житті дітей, унікальна можливість з великим інтересом і користю провести довгоочікувані літні канікули. У корекційному таборі було створене спеціальне розвиваюче середовище, така система у роботі з дітьми позитивно впливає на корекцію й розвиток, на максимально повну й ранню їхню адаптацію до соціального середовища. Активними учасниками реабілітаційного процесу стали не лише педагоги та діти, а й батьки. Це дозволило батькам усвідомити проблеми своїх дітей, оволодіти методиками виконання індивідуальних реабілітаційних програм, перетворитися на активних учасників реабілітаційного процесу і на цій основі досягти прогресу у подоланні вад дитини та інтеграції її до дитячого колективу та суспільства. Фахівці, молоді асистенти становили коло спілкування дітей з особливостями в розвитку та їхніх сімей. Для дітей з інвалідністю ця ситуація унікальна, зважаючи на їхнє обмежене коло спілкування у повсякденному житті.

Головною метою корекційно-розвивальної програми в умовах літнього табору була інтенсивна соціально-психологічна корекція розвитку дітей із загальними порушеннями. Одним із шляхів «терапії середовищем» та головним корекційним чинником було організація і впровадження системи корекційно-розвивальних занять. Ця мета була реалізована через низку конкретних завдань:

- проводилася інтенсивна корекційно-розвивальна робота з дітьми, які мають розлади в розвитку;
- були створені умови для інтеграції таких дітей у середовище дітей з нормальним типом розвитку для отримання досвіду перебування у дитячому оздоровчому таборі;
- здійснювалась психокорекційна робота з батьками, що сприяло їхньому особистісному росту та покращенню міжособистісних стосунків, активізувалися творчі прояви батьків;
- проводилася робота щодо сприяння збільшенню педагогічного потенціалу родини, отриманню членами сімей навичок ефективної взаємодії з дитиною;
- створювались умови для отримання батьками позитивного життєвого досвіду та навичок перебування з дитиною у колективі інших дітей та дорослих, зокрема – дітей з нормальним типом розвитку;
- підвищувалась кваліфікація фахівців ПМПК.

Таким чином, корекційний табір є дієвою мікромоделлю суспільства, яке живе в реальних умовах. Завдяки цьому створюються оптимальні умови для проведення ефективної соціально-психологічної системи заходів, спрямованих на опанування кожною дитиною знань та навичок, необхідних

для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та обмежень, соціальних ролей, уміння здійснювати самообслуговування.

Велике корекційне значення в умовах табору була така обставина, що кожна дитина упродовж цілого дня включена у продуктивну взаємодію з дорослими та іншими дітьми. Слід зазначити, що в роботі з дітьми із порушеннями загального розвитку не обов'язково розробляти і впроваджувати окремі заняття з розвитку мовлення зокрема (і комунікації в цілому), моторики та інших проблемних сфер психічного розвитку, притаманних цим дітям. Кожне заняття розробляється таким чином, що воно працює на розвиток і узгоджене функціонування усіх психічних сфер. До того ж на різних заняттях часто відпрацьовуються схожі ігрові та соціальні ситуації, тобто тренуються одні й ті самі навички, але у різному контексті, що дуже важливо для дитини з порушеннями в розвитку (наприклад, навички гри з м'ячом або очікування своєї черги).

За допомогою такої організації ми прагнемо, щоб кожна дитина відчувала єдність колективу, а себе – рівнозначним його членом; вчилася чекати, дотримуватись послідовності, зважати на інших, перейматись успіхами та невдачами товаришів; вчилася докладати вольових зусиль, долати перешкоди, доводити справу до кінця. разом з цим, доцільним є комплексний вплив на дитину з особливостями психофізичного розвитку за всіма можливими напрямками: візуальному, мовленнєвому, емоційному. Тобто робота з дітьми може бути організована за узгодженою системою медичних, психологічних, педагогічних, культурологічних та інших заходів.

Така система у роботі з дітьми позитивно впливає на корекцію й розвиток, на максимально повну й ранню їхню адаптацію до соціального середовища.

Такі підходи створюють такі соціальні ситуації, в яких діти на практиці пізнають і засвоюють не тільки найближче мікросередовище, а й багатогранну систему соціальних відносин.

Слід зазначити, що для соціальної інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку необхідно створювати наступні умови:

- надання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку учнів;

- максимальна свобода дітей у виборі дистанції і позиції спілкування та взаємодії;

- самостійність вибору для себе цікавого заняття;

- поради у спілкуванні краще подавати в альтернативній формі, що дозволяє дитині отримати можливість вибору;

- для збагачення емоціонального і поведінкового досвіду дітей збільшувати коло музично-розважальних і театралізованих програм, надаючи їм більше змістовності та привабливості;

- використання гри як засобу невербального самовизначення дитини, відображення оточуючого світу і свого місця в ньому.

Тільки за таких умов соціальна інтеграція дітей з особливостями психофізичного розвитку може бути ефективною.

Головна увага педагогів була спрямована на те, щоб усіма засобами впливати на становлення здатності дітей до взаємодії та засвоєння соціальних правил. Для цього ми використовували будь-яку можливість, щоб діти бачили, чули, відчували один одного, уміли радіти один одному і розуміли, що разом – веселіше й цікавіше.

Результати корекційної роботи в літньому таборі позначилися на всіх психічних сферах: тілесній, емоційній, пізнавальній. Внаслідок цього у дітей зникають тілесна напруга, тривожність, страхи, стереотипії, агресивні (аутоагресивні) прояви. Виникає цікавість до інших людей, бажання бути з ними. Діти починають розмовляти, виконувати інструкції дорослих, виявляти ініціативу в спілкуванні. У них формуються побутові навички, розуміння правил поведінки у групі; розвивається загальна і дрібна моторика, посидючість, витривалість, стійкість уваги. Дитина стає здатною до продуктивної соціальної взаємодії та навчальної діяльності.

Значну роль в інтеграції навчально-виховного процесу відіграє психологічна готовність дитини і батьків до навчання, взаємодії зі здоровими дітьми, а також готовність колективу прийняти таку дитину.

Отриманий досвід спільного перебування дітей з різними інтелектуальними та фізичними можливостями дає багатьом дітям шанс на іншу життєву долю. І поки ми аналізуємо шляхи вдосконалення та способи застосування на практиці отриманих знань, батьки дітей з особливими потребами переконані, що їхні діти можуть набагато більше, ніж те, що нещодавно стверджувала наука.

Показниками ефективності у цьому процесі можуть бути: порівняльні позитивні зміни особистості дитини за визначений період, здатність до адаптації і інтеграції в соціальне й економічне життя з урахуванням реабілітаційного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьорова Г. В. Нові підходи до корекційно-розвиваючої роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я // Дефектологія. – 2011. – № 3.
2. Бітов А. Л. Особлива дитина: дослідження та досвід допомоги. Проблеми інтеграції та соціалізації. – М., 2012.
3. Мустаева Ф. А. Основи соціальної педагогіки. М.: Академічний проект, 2001.
4. Сводіна В. М. Інтегроване виховання школярів з обмеженими можливостями здоров'я // Дефектологія. – 2011. – № 6.
5. Холостова Є. І., Сорвіно А. С. Соціальна робота: теорія і практика. Навчальний посібник – М.: ИНФРА-М, 2002.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ХРИСТИЯНСЬКА ЦЕРКВА

Шишова Інна Олексіївна

*доцент кафедри практичної психології,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
кандидат педагогічних наук, доцент*

За статистичними даними, більше 10 % дітей народжується з особливими потребами, причому за останні десятиріччя ця кількість має тенденцію до збільшення. Порушення, часом досить незначне, може негативно позначитися на психічному розвитку дитини, викликати певні обмеження й специфічні особливості пізнавальної діяльності, деформувати становлення особистості.

Педагогічна класифікація дітей із вадами психофізичного розвитку визначає, що це діти з порушеннями слуху (глухі, зі зниженим слухом, пізнооглухлі); з порушеннями зору (незрячі, зі зниженим зором, пізноосліплі); з важкими порушеннями мовлення; з порушеннями опорно-рухового апарату; з порушеннями психіки – із порушеннями інтелекту (з розумовою відсталістю і затримкою психічного розвитку) та з психоневрологічними захворюваннями зі збереженим інтелектом; зі складним дефектом (або зі складною структурою порушень) [4, с. 15-16].

Гуманістична парадигма сучасної спеціальної освіти наголошує на праві кожної людини на навчання та розвиток згідно з її можливостями та робить дуже актуальною проблему психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами.

Метою статті є: 1) аналіз історії взаємодії християнської церкви і об'єктів дефектологічної науки, 2) дослідження можливостей позитивного впливу християнської церкви на особистість осіб, причетних до роботи із дітьми з особливими потребами.

На всіх етапах свого розвитку людство не могло бути байдужим до людей, які мали порушення фізичних або психічних якостей. Історія піклування про дітей із вадами розвитку в Україні є досить тривалою. Церква й монастирі першими почали доглядати неповноцінних осіб. Про це йде мова у «Повісті минулих літ». Ще за часів Київської Русі слов'яни милосердно ставилися до людей із важкими вадами фізичного та психічного розвитку. Значну роль у наданні допомоги «аномальним» дітям і дорослим відігравав один з найбільших у Київській Русі Києво-Печерський монастир, при якому в X столітті відкрився притулок для дітей-сиріт та для дітей із фізичними вадами (глухих, сліпих, недорозвинених).

Із досліджень В. Бондаря, О. Дьячкова, Х. Замського, В. Золотоверх, М. Ярмаченка відомо, що у Київській Русі в X-XII століттях створювалися

заклади, де опікувалися неповноцінними дітьми, навчали їх елементам грамоти, живопису, співів та різних ремесел. За часів Київської Русі монастирська організація піклування за людьми з недоліками психофізичного розвитку досягла високого для того часу рівня [1].

Професор В. Синьов, цитуючи відомого дослідника історії дефектології в Росії, директора Інституту корекційної педагогіки РАО (Москва) М. Малафєєва, пише, що знайомство з історією та культурою східнослов'янських племен, Київської Русі дає підстави стверджувати: слов'яни-язичники не проявляли агресії або явної неприязні стосовно осіб з відхиленнями у розвитку, більше того – ставилися до них терпимо, співчутливо; київські князі, відрізняючись особистим милосердям до сиріт і злиденних, ознайомившись з досвідом Візантії, легко перейняли його та поклали функцію призріння на церкву, передавши їй одночасно частину своїх прибутків на потреби благодійництва; законоуклад Київської Русі визначив коло осіб, які потребували громадського призріння, а також відповідали за його забезпечення та зокрема фінансування; у XI столітті у Києво-Печерському монастирі створюється перший досвід церковного призріння убогих [5].

Наша держава здійснює підготовку як фахівців-дефектологів, так і фахівців, які здобувають інші психолого-педагогічні спеціальності, але працюватимуть в умовах інклюзії (ситуації включення дітей із особливостями розвитку у освітньо-виховний процес загальноосвітніх закладів).

Науковці й практики визнають як аксіому, що у корекційно-виховній роботі першочергову роль відіграють не засоби корекції чи методичні прийоми, а особистість педагога, тобто педагогічно спрямована сукупність його соціально і професійно значущих характерологічних якостей. Найважливіші риси професійного характеру дефектолога: любов до дітей, самовідданість, професійна цілеспрямованість і працездатність, захопленість професією і готовність поважати інтереси дітей із особливостями розвитку, упевненість в оптимістичній перспективності корекційно-виховного впливу, готовність до постійного удосконалення свого професійного рівня.

За нашими спостереженнями, з метою одержання дефектологічної або психолого-педагогічної спеціальності найчастіше вступають до вишу юнаки та дівчата, які вже мають гуманну спрямованість особистості. Проте відшліфувати їхні найкращі риси, підтримати духовно, вселити додатковий оптимізм, віру у себе, позитивні наслідки своєї майбутньої праці може допомогти християнська церква. Тим більше, що сьогодні все частіше вчені, психологи звертаються до релігії, релігійних цінностей як найбільш стійких та універсальних.

О. Матласевич, аналізуючи психологічний ракурс ролі християнської церкви у формуванні особистості, робить висновок щодо функцій, які може виконувати християнська церква у розвитку та формуванні особистості:

1) християнська церква пропонує ідеальний зразок для формування особистості і цим самим робить цей процес спрямованим та усвідомленим;

2) використовуючи у своїй діяльності досягнення сучасної науки та культури, християнська церква пропонує програму цілісної системи самовдосконалення, самотрансформації людини, «науку життя», яка дасть можливість формувати здорову, цілісну, повноцінну особистість, здатну до побудови здорових, повноцінних стосунків, моральних вчинків і справ, здатну до переживання глибоких почуттів і роздумів;

3) християнська церква сприяє формуванню і розвитку релігійної культури як глибокого розуміння і знання людини як особистості, що включає в себе повагу до неї, бажання допомогти тощо;

4) у ситуації гострого дефіциту ціннісних установок і орієнтацій християнські моральні цінності, які проголошуються християнською церквою, можуть визначати основні засади, цілі, напрями, зміст, форми і методи формування духовності, яка сьогодні все частіше стає предметом досліджень психології. До того ж, християнські моральні цінності, установки та аксіоми є продуктом нашої історії та культури;

5) християнська церква, завдяки образу Бога, виконує функцію психотерапії, отже сприяє зростанню особистості. Будь-яка людина може отримати в церкві підтримку через образ Христа [3, с. 282-283].

М. Коренькова, досліджуючи православну духовність як основу виживання сучасного суспільства, пише: «Людина не тільки істота біологічна, фізична, але і духовна. І це духовне є визначальним в поведінці людини. Православ'я в нашій країні має не просто багатовікову, а тисячолітню історію. І тому немає нічого дивовижного в тому, що православ'я до цих пір залишається основною складовою практично всіх сторін життя нашого суспільства.

Православ'я, перш за все, виховує людину духовно, привчаючи її жити своїм серцем. Читаючи Біблію, починаєш мимоволі сумніватися у всьому відомому визначенні «життя є існування білкових тіл». Відніміть у людини здатність жити своїм внутрішнім світом, здатність мріяти – і ми отримаємо бездушну істоту, нездатну ні на що, окрім автоматизму.

У Православ'ї духовність завжди розглядалася як життя по Духу Святому (звідси і назва), знання і вчинки людини відповідно до встановлень благодатного Духу Божого» [2, с. 129].

Таким чином, 1) представники релігійних установ на території нашої держави традиційно милосердно ставилися до тих людей, які із Вірою та Надією ішли до Божого Храму, і тих, які не могли туди дістатися, і тоді церковні служителі приходили до них з допомогою самі, 2) процес професійної підготовки майбутніх педагогів має максимально моделювати майбутню професійну діяльність, враховуючи не тільки високу гуманність, але і складність роботи із дітьми з особливими потребами. Унаслідок цього необхідно сформувати у студентів особистісні якості, що сприятимуть

проведенню ефективної діяльності у контексті нашого дослідження, урахувавши той факт, що досвід християнської церкви щодо піклування про дітей із особливими потребами налічує багато століть і є успішним прикладом соціального служіння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В. І. Історія олігофренопедагогіки: Підручник / В. І. Бондар, В. В. Золотоверх. – К.: Знання, 2007. – 375 с.
2. Коренькова М. О. Православна духовність як основа виживання сучасного суспільства / М. О. Коренькова // Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості: Матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: ІПШ «Наука і освіта». – 2008. – С. 126-130.
3. Матласевич О. В. Роль християнської церкви у формуванні особистості: психологічний ракурс / О. В. Матласевич // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 17. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. – С. 275-284.
4. Рацул А. Б. Корекційна педагогіка. Навчальний посібник / А. Б. Рацул, І. О. Шишова, О. А. Рацул. – Кіровоград: «КОД», 2012. – 356 с.
5. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Ч. 1 / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 238 с.